

Π. ΣΚΙΑΔΟΥΡΑ ΟΥ.

1 ΜΑΙΟΥ. 1852.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΦΥΛΛ. 51.

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΗΣ ΧΑΜΚΩΣ.

(κατὰ τὸ Γαλλικὸν τοῦ Εὐγενίου Σύου).

(Συνέχεια ἐκ Φυλλάδιον 50.)

—*—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ.

—0—

Τὴν ἐπύρριον τῆς νυκτὸς καθ' ἣν ὁ Ἀθανάσιος ἀπανθρώπως ἠρπάγη ἀπὸ τὸν κόλπον τῶν γονέων του, ἡ τρικυμία ἐξηκολούθει ἀκόμῃ, καὶ ῥαγδαία ἐπιπτεν ἡ βροχή. Ὁ ἀνίσχων ἥλιος ἐπάλασε πάλιν ἀνισσον πρὸς τὰ σεσωρευμένα σκοτεινὰ νέρη, καὶ ἐρυθρὰν ἐπεχεσε λάμψιν ἐπὶ τῶν ὄρεων, ὧν αἱ ἀπότομοι κορυφαὶ ὑψοῦντο μελαναὶ καὶ γυμναὶ ὑπεράνω τῆς φωτεινῆς ταύτης ζώνης.

Οἱ Γέγαι οἱ ἀπάγοντες τὸν Ἀθανάσιον εἶχον φθάσει ἀπέναντι τοῦ φρουρίου τοῦ Τεπελενίου, οὗ τὰ τεῖχη ἐπεκάθηντο ἐπὶ τῶν καθέτων βράχων τῆς δεξιᾶς ὄχθης τῆς Βοϊούσης. Κατηρῆς, ἀλλόκοτος καὶ μεγαλοπρεπῆς, ὁ πύργος τοῦ Τεπελενίου μετεῖχε τοῦ χαρακτῆρος τῆς φυλακῆς, τοῦ φρουρίου συγχρόως καὶ τοῦ προσηκόντος. Σπάνια καὶ στενὰ κιγκλιδωτὰ παράθυρα ἠνοίγοντο ἀτάκτως εἰς διάφορα μέρη τοῦ μελανοῦ τεύχους ταπεινῆς δὲ θύρα ὑπὸ σιδηρῶν κλειομένη κιγκλίδων, ἦτον ἡ μόνη εἰσόδος τῆς οἰκοδομῆς ταύτης τοῦ μεσαιῶνος, καὶ δύο προμαχώνες, ὧν αἱ βολαὶ ἐδύγαντο ἐμπρὸς τῆς διεσταυρούμεναι νὰ τὴν προστατεύωσιν, ὑψοῦντο εἰς μικρὰν ἀπόστασιν. Ἐμπρὸς ἐ αὐτῆς γέφυρα δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' εἶδος σχεδίου

ἀκατεργάστου ἦτον τὸ μόνον μέσον συγκοινωνίας ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην.

Μετὰ τὴν μακρὰν καὶ ἐπίπονόν των πορείαν οἱ ἱππεῖς ἐφθασαν εἰς Τεπελένιον, ὅλοι διὰδρογοὶ καὶ κεκαλυμμένοι ὑπὸ πηλοῦ. Ὀλίγον δὲ κατόπιν αὐτῶν ἐφθασεν ὁ Μάρκος Βάϊας καὶ ἡ σύζυγός του, ὠχροὶ, πελιδνοὶ, ἐρυθροὺς ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐξηραμένα τὰ δάκρυα. Ἀμὰ διεξελθόντες τῆς στενωποῦ οἱ ἱππεῖς, εἶχον ἐπισπεύσει τὸ βᾶδισμα τῶν ἵππων των, καὶ πολλάκις ἠπείλησαν τοὺς δύο δυστυχεῖς οἵτινες τοὺς παρηκολούθουν τινὲς μάλιστα καὶ ἐπυροδόλησαν κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ ἄθλιοι γονεῖς δὲν ἤθελον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ ἔχνη τοῦ τέκνου των· καὶ ὅτ' ἐν κρυπτόμενοι ὀπίσω τῶν προσεχόντων βράχων, ὅτ' ἐν παρηκολούθουντες μακρόθεν ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων τὴν συνοδείαν, ἐφθασαν εἰς τὸ Τεπελένιον συγχρόως σχεδὸν μετ' αὐτῆς. Μόλις δ' ἀφικθέντες οἱ ἱππεῖς, κατέβησαν τῶν ἵππων των, καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν ἐπυροδόλησε ἐν τῷ ἄμυ δὲ στρατιῶται τινὲς ἐξελθόντες τοῦ φρουρίου, ἔλυσαν τὴν σχεδίαν, καὶ διαβάντες εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, παρέλαβον τὸν Βεκτακτῆν μετὰ τῆς συνοδείας του.

Ἐλθὼν δ' οὗτος εἰς τὴν θυρίδα, παρέδωκε τὸν Ἀθανάσιον εἰς δύο Αἰθίοπας ἐλθόντας εἰς ὑπάντησίν του, τοῖς εἶπε λέξεις τινὰς κρυφίως, καὶ διεύθυνε σπεύδων πρὸς τὴν πτέρυγαν ἣν κατόκει ἡ Χάμκω, διὰ μακρῆς παρόδου ὅπου διέτριβεν ἡ σωματοφυλακὴ τῆς Νέοι πολεμιστῶν τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἀλῆ, λαμπρὰς ἐνδυμασίας φέροντες, ἀπετέλουν τὸ ὠραῖον τοῦτο σῶμα. Τὰ στιλπνὰ ὅπλα των ἐκρέμαντο εἰς τὰ τεῖχη· ἐτοιμοὶ δ' αὐτοὶν ἀσπεύσωσιν ὅπου ἂν διατάττοντο, οἱ μὲν ἐπαίζον κύβους, οἱ δὲ ἐκάπνιζον ἀνακαθήμενοι εἰς τὴν ψίαθον, ἄλλοι ἠπλωμένοι εἰς τοὺς μανδύας των ἐκοιμῶντο, καὶ ἄλλοι τέλος ἐκαθάριζον τὰς διαργύρους θήκας τῶν βιβῶν των ἢ τὰ ἐλεφαντοκόλλητα πιστόλιά των. Εἰς ἄλλην δ' αἰθούσαν ἦσαν συνηγμένοι

τινὲς προφῆται καὶ μάγισσai τινες Αἰγύπτιαι, ἡ κατὰ-
βέλαι χορεύτριαι, ἰσχυαί, μελάγχροες καὶ πεφοβι-
σμέναι, φοροῦσαι δὲ χρώματα λαμπρὰ καὶ ποικίλα,
καὶ παιπαλωμένα τινα ῥάκη ψευδοχρύσου. Ἐν τινι
τῶν πυρετωδῶν τῆς παραφροῶν, ἡ Χάμκω, τὰ λοιθία
πνέουσα, εἶχε ζητήσει νὰ ἰδῇ τινὰς αὐτῶν ὁρξομε-
νας· ἐπειδὴ ὁμως αὐταὶ διέτριβον εἰς Χόρμωδον, ἐξ-
ῶρας ἀπέχον τοῦ Τεπελενίου, ἀμέσως οἱ Ἀλθανοὶ ἐξ-
ρίθησαν εἰς τὴν ῥάχιν τῶν ἵππων τῶν, καὶ μετὰ
τέσσαρας ὥρας ἐπέστρεφον φέροντες ἐφ' ἑνὸς τῶν ἐπιπ-
πίων τῶν τῆς Αἰγύπτου τὰς μελάγχρους θυγατέρας.
Οὕτω περιέμενον αὐταὶ τρέμουναι τῆς Χάμκως τὰς
διαταγὰς· ἀλλ' ἡ Χάμκω εἰς βύθος κατακειμένη,
οὐδὲ θέλησιν, οὐδὲ δύναμιν εἶχε πλέον νὰ τὰς ἰδῇ.

Διαβὰς λοιπὸν διὰ τοῦ ὁμίλου τούτου τῶν προθύ-
μων καὶ τετραγμένων ὑπηρετῶν, τετραγμένων οὐ-
χὶ δι' ἡν ἔτρεφον ἀγάπην πρὸς τὴν ἀνήμερον κυρίαν
τῶν, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον ὃν ἕκαστος εἶχε, μὴ τις
τῶν αἱματηρῶν τῆς φαντασιῶν ἐπιπέσῃ κατ' αὐτοῦ
αἰφνηδίνως, ὁ Βεκτακτῆς ἐφθασεν εἰς τὴν εἰσοδὸν
ἐσωτερικῆς αὐλῆς, ἥτις διὰ μακρὰς καὶ περιστύλου
παρόδου ἐκοινωνε μετὰ τῆς ἐξωτερικῆς θύρας τῆς
κατοικίας τῆς Χάμκως, ὅπου μέλανε εὐνοῦχοι ἐ-
ρροῦρουν.

Τὴν θύραν ταύτην ἐκρούσεν ὁ Βεκτακτῆς ἐλα-
φρῶς, καὶ μία τῶν γυναικῶν τῆς Χάμκως ἀνοίξασα
ὀλίγον τὸ παραπέτασμα, τὸν ἐρώτησε τί ζητεῖ.

— Ἐρεῖρα τὸ παιδίον τοῦ γκισοῦρη, εἶπεν αὐτός.
Πρέπει ν' ἀρχίσω τὰ μύθρα μυστήρια;

— Ὁχι ἀκόμη, εἶπεν ἡ δούλη, ἐπιστρέψασα, ἀφ'
οὗ ἐπὶ μικρὸν ἀπεσύρθη, καὶ ἔπειτα πάλιν εἰσῆλθεν
εἰς τὴν αἴθουσαν.

Ἡ αἴθουσα δὲ αὕτη ἦτον εὐρύχωρον παραλληλό-
γραμμον ἔχον, παρὰ τὰς Ἀσιανὰς συνηθείας, ἐπιχαρ-
τώματα εἰς τοὺς τοίχους, σκοτεινοῦ πρασίνου χρώμα-
τος μὲ περιπλοκάδας, μεταπεμθμένα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ
ἐκ Γαλλίας ἐπίτηδες διὰ τὴν μητέρα του. Περὶ τοὺς
τίχους δὲ ἔθει σοφὰς ταπεινὰς καὶ πλατὺς ἀλουροῦς
διαχρύσου ὑφάσματος μὲ μεταξοκλώστους κροσσούς,
καὶ πυκνὰ παραπετάσματα ἀπέκλειον τὸ φῶς τοῦ
ἐνὸς καὶ μόνου στενοῦ παραθύρου, ἐν μέσῃ δὲ ἡμέρᾳ
ἐφώτιζον μόλις τὴν αἴθουσαν ἀμυδρῶς κηρία τινα καί-
οντα ἐπὶ κρυσταλλίνων λυχνοστατῶν. Μεγάλη ἐστία,
ἔχουσα ὡς ζυγὰ δύο ἀρχαίας καρυάτιδας μέλανας
λίθου, περιεῖχε φλέγουσαν ἀνθρακίαν, καὶ ἐθέριμιν
πνιγρῶς τὸ περιέχον. Βόρειος δ' ἀνεμὸς ἐμυκῆτο
γερῶς ἐξω διὰ τῶν μακρῶν καὶ θολωτῶν παρόδων,
καὶ οἱ συριγμοὶ του ἐμίγνυντο μετὰ τῶν ὕλακων τῶν
ὠρυμένων κυνῶν.

Εἰς τὴν εὐρύχωρον ταύτην αἴθουσαν μετὰ τῆς ἀσθε-
νοῦς ἦσαν καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς Χαϊνίτζα, καὶ μία δού-
λη Κυπρία. Εἰς τὴν γωνίαν τὴν ἐγγυτέραν τῆς ἐ-
στίας, ἡ Χάμκω εἰς μηλωτὰς ἐνλημένη, ἔκειτο ἡ
μᾶλλον ἀνεκάλυπτος βλέπουσα τὴν θυγατέρα τῆς, ἥτις
ἀναμφιβόλως ὑπὸ τῆς ἀγρυπνίας καταβλήθεισα, εἶχεν
ἀποκοιμηθῇ, ἐνῶ κακλήμενη ἐπὶ τῶν ποδῶν τῆς μη-
τρός τῆς, τοὺς ἐθέριμους διὰ τῆς ἀναπνοῆς τῆς. Φω-
τιζόμενοι, ὅτε μὲν ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φλογὸς τῆς ἐ-

στίας, ὅτε δὲ ὑπὸ τῆς ἀμφιβόλου λάμπρας τῶν λαμ-
πρῶν, οἱ χαρακτῆρες τῆς εἶχον ἀφατόν τινα ἐκφρα-
σιν ὑπεροφίας, θλίψεως καὶ ἀπελπισίας.

Ἐξ καὶ πενήκοντούτης τότε ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλῆ,
ἂν καὶ περίφημος ἄλλοτε διὰ τὴν καλλονήν τῆς, ἔφε-
ρεν ὁμως τότε βαθεῖας ρυτίδας πρῶτον γήρας, ἄς
βεβαίως φοβερὰ τις θλίψις εἶχε χαράξει ἐπὶ τοῦ προ-
σώπου τῆς. Τῆς πολιᾶς τῆς κόμης μακρεῖς βόστρυ-
χοι ἐπιπτον ἀτάκτως ἐπὶ τῶν νώτων τῆς. Ἀχρουν
τὸ μέτωπόν τῆς, ψυχρὸν καὶ λεῖον ὡς μάρμαρον, καὶ
παρὰ ὀξὺς ρυτίδων ἀπηλλαγμένον, προσείχεν εὐρὺ
καὶ θολωτὸν ὑπὲρ δύο κοίλους ὀφθαλμούς, εἰς ὧν
τοὺς μεγάλους μέλανας βολβούς ἐστίλθεν ἡ λάμψις
τοῦ πυρετοῦ. Αἱ ἐσκαμμένας τῆς παρειὰς ἦσαν ἐρυ-
θραὶ, ἀλλὰ τὰ χεῖλη τῆς εἶχον τὸ χεῖμα τοῦ αἵμα-
τος. Τὴν θυγατέρα τῆς ἀτενίζουσα ἀσκαρδαμυκτῇ,
ἐστήριζε τὴν βαρεῖαν καὶ ἀλγοῦσάν τῆς κεφαλὴν εἰς
τὴν μίαν τῆς χεῖρα, ἥτις ἰσχνὴ καὶ ἀσκαρὸς ἐξήρχετο
ἀπὸ τὴν εὐρεῖαν χειρίδα τῆς μελανῆς μηλωτῆς τῆς.

Ἡ δὲ Χαϊνίτζα, εἰς τὴν ἀκμὴν οὖσα τότε τῆς νεό-
τητος καὶ τοῦ ἀνδρικοῦ κάλλους τῆς, ὁμοιάζε πολὺ
τὴν μητέρα τῆς, καὶ εἰς ἡν ἔκειτο τότε θέσιν, τὸ εὐ-
καμπτον σῶμά τῆς ἀνεφάνετο εὐγενέστερον, ἡ δὲ ἄ-
φθοнос καὶ μελανὴ κόμη τῆς, ἐπὶ τοῦ ὕψους ἀτάκτως
πεποιῦσα, ἐκάλυπτε σχεδὸν ὅλον τὸ πρόσωπόν τῆς.

— Ὁ Ἀλῆς δὲν ἔρχεται, δὲν θὰ ἰδῶ τὸν Ἀλῆν,
ἔλεγεν ἡ Χάμκω ταπεινῇ τῇ φωνῇ, καὶ μὲ ὀφθαλμούς
ἀτενεῖς, κοίλους καὶ φλέγοντας. Ἐπειτα δὲ ἐσιώπη-
σε, καὶ ἔμεινε ἐπὶ πολὺν ὥραν ἄφωνος.

— Ὁ Ἀλῆς δὲν θὰ ἔλθῃ, ἐπανέλαθεν ἔπειτα·
εἶναι εἰς ἐκστρατεῖαν, ὅπου πρὸ τριῶν μηνῶν τόσους
ἐθυσίασε στρατιώτας. Ἄν τώρα τὴν ἐγκαταλείψῃ,
τόσον αἶμα ἐχύθη ἀδίκως! Ὁχι, ὄχι, ὁ Ἀλῆς δὲν θὰ
ἔλθῃ! εἶπε πάλιν, καὶ ἐρίφητο ὀπίσω εἰς τὰ προσκε-
φάλια μετὰ κινήματος ἀπελπισίας, εἰς ὃ ἡ Χαϊνίτζα
ἐξύπνησεν ἀνασκιστῶτα. Ἐπειτα δὲ συνελθοῦσα,

— Ἐκοιμώμην, μήτερ, νομίζω, εἶπεν. Οἱ πόδες σας
εἶναι ψυχροὶ πάντοτε;

— Ὁ Ἀλῆς δὲν θὰ ἔλθῃ, ἀπεκρίθη τεθλιμμένως
ἡ Χάμκω.

— Ὁχι ἔλθῃ ὁ Ἀλῆς, μήτερ.

— Ἀλλὰ πῶς ἀργεῖ! Τὸ αἰσθάνομαι, ἡ ζωὴ μου
σβύνει. Τὸν υἱόν μου! Τὸν υἱόν μου! νὰ μὴν ἰδῶ τὸν
υἱόν μου!

— Ὁ Ἀλῆς θὰ ἔλθῃ! χθὲς τὸν ἐφθασεν ὁ ἀπεσταλ-
μένος σας, ἀπόψε θὰ εἶναι ἐδῶ. Ἠσυχάτατε, μήτερ.

— Καὶ ὁ πόλεμος, καὶ τὸ στράτευμά του!

— Πόλεμον, στράτευμα, θὰ τ' ἀφήσῃ ὅλα διὰ νὰ
ἔλθῃ πλησίον τῆς μητρός του εἰς ἡν ὀφείλει τὰ πάντα.

— Ὡ! πρέπει νὰ ἔλθῃ, διότι αἰσθάνομαι ὅτι ἀπο-
θνήσκω.

— Ὁχι, ὄχι, μήτερ, δὲν θ' ἀποθάνῃς. Ὁ Βεκτακ-
τῆς ἤρπασεν αὐτὴν τὴν νύκτα ἐν παιδίον ῥαγιά, καὶ
λέγει ὅτι ἡ γοητεία του θὰ ἐπιτύχῃ ἀφεύκτως.

— Αἶμα, πάλιν, αἶμα! εἶπεν ἡ Χάμκω κατα-
βεβλημένη.

— Τὸ αἶμα αὐτὸ εἶναι ἡ ζωὴ σου, μήτερ, ὑπέλα-

θεν ἡ Χαϊνίτζα, ἐκπληττομένη διὰ τὸν δισταγμὸν
τούτον.

— Καὶ διατί νὰ ζήσω πλέον; Δὲν εἶναι ὁ Ἀλῆς
Βεζήρης; Νὰ τὸν ἰδῶ μόνον ἀκόμη, καὶ ἔπειτα ὡς
ἀποθάνω.

— Πρέπει νὰ ζήσης, μήτερ, εἶπεν ἡ Χαϊνίτζα μ'
ἐκφρασιν κατηφῇ καὶ σχεδὸν ἀργίαν.

— Καὶ διατί; εἶπεν ἡ Χάμκω μετὰ παραφροῶς.
Δὲν ἐπληρώθη ἡ πρόρρησις; τὰ μυστηριώδη σημεῖα
ὅσα ἐβλεπον καθ' ἐκάστην εἰς τὸ ἐσπερινὸν λυκαυγὲς
ἐπὶ τῆς νηπιότητος τοῦ Ἀλῆ, αὐτὰ δὲν ἐπληρώθησαν;
Ὁ υἱός μου δὲν εἶναι σατράπης τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς
Ἠπείρου; Τώρα ἡ ὥρα μου ἦλθεν. Ἐπὶ ζωῆς μου πε-
ριεφρόνησα τὸν ἔρωτα ὅλων τῶν ἀνδρῶν, διότι ἡ μήτηρ
τοῦ λέοντος τοῦ Τεπελενίου πρὸς ὅλους τοὺς λοιποὺς
ἀνθρώπους περιφρόνησιν μόνον ἤμπορεῖ ν' αἰσθανθῇ.

— Ἀληθές, εἶπεν ἡ Χαϊνίτζα. Ὡς μικρὰ κόρη σ'
ἐβλεπον, ὡραία καὶ νέαν, νὰ μειδιάς καταφρονητικῶς
ὅταν ἤκουες τοὺς ἰσχυροτέρους ἀρχηγούς νὰ σὲ ὁμιλοῦν
περὶ ἔρωτος.

— Διότι ὁ Ἀλῆς ἦτον υἱός μου! εἶπεν ἡ Χάμκω
ὑπερηφάνως.
Ἡ Χαϊνίτζα ἐξηκολούθησε, τοὺς χαρακτῆρας τῆς
Χάμκως σπουδάζουσα, ὡς ἂν ἔθελε νὰ ὑπολογίσῃ τὸ
ἀποτέλεσμα ἐκάστης τῶν λέξεων τῆς.

— Τῷ ὄντι, μήτερ, πολὺν καιρὸν τὰ ἄσματα ὅλα
τῶν ἀρματωλῶν ἐψάλλον τὴν Χάμκων μόνον, τὴν χῆ-
ραν τοῦ Βελῆ, καὶ παρέδωκαν τὸ ὕψος τῆς ἀδαμάστου
καρδίας σου πρὸς τὰς ἀγγεῖας κορυφᾶς καὶ τὰς ἀπα-
τήτους χιόνας τῶν Ἀκροκερυνίων.

— Ὁ Ἀλῆς ἦτον υἱός μου, ἐπανέλαθεν ἡ Χαϊνί-
τζα, μὲ ἀκτινοβολοῦσαν συναίσθησιν ὑπεροφίας, ἥτις
ἐξωγόνησεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν τοὺς ἥδη ὑπὸ τοῦ θα-
νάτου ἠλλοιωμένους τοῦ προσώπου τῆς χαρακτῆρας.

— Εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰ ὄρη, ἐξηκολούθη-
σεν ἡ Χαϊνίτζα, τὸ ὄνομα τῆς Χάμκως ἐπροφέρετο
πάντοτε μετὰ τρόμου καὶ σεβασμοῦ, καὶ ὁ Ἀλθα-
νός, ὁ Ὀθωμανός ἢ ὁ Ἑλλήν, ὁ Ἀρματωλός, ὁ Κλέ-
πτῆς ἢ ὁ Ῥαγιάς, ὅπου τὴν ἀπῆντων τὴν προσεκύ-
νουν ἐδαφιαίως, ὡς αὐτὴν τὴν Σουλτάναν.

— Καὶ ἐμέθουν, κόρη μου, ἀπὸ τὰς ὑποκλίσεις
ταύτας, ὑπέλαθεν ἡ Χάμκω, καὶ ἡ ὑπεροφία μου ὑ-
περήρετο μέχρι τῶν νεφελῶν, καὶ ἂν ἦτον ἀνάγκη,
διὰ τῆς ζωῆς μου, διὰ μυρίων βασάνων, ἤθελον ἐξα-
γοράσαι τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ σέβας τοῦτο, διότι ἀν-
τηνακλᾶτο ἐπὶ τοῦ υἱοῦ μου, διότι ἀπ' αὐτοῦ ἐξε-
πήγαζεν, διότι οἱ οὕτω τιμῶντές με, τοῦ Ἀλῆ τὴν
μητέρα ἐτίμων, διότι, ἀφ' οὗ ἡ τύχη ἐμὲ κατέστησε
μητέρα του, ἤθελον εἰς βασιλικὸν θρόνον νὰ καθήμαι.

Καὶ πιστευσέ με, προσέθηκεν ἡ Χάμκω, ἀνορθομένη
ὑπερηφάνως, καὶ μετὰ σχήματος μεγαλοπρεπεστάτου
μακρύνουσα τοῦ προσώπου τῆς τοὺς λευκοὺς τῆς ἰού-
λους, ἐκείνη εἰς ἡν ἡ τύχη ἀπεκάλυψεν ὅτι ἀπεκάλυ-
ψεν εἰς ἐμὲ, ἐκείνη ἥτις ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ εἶναι
τοῦ Ἀλῆ μητῆρ, ἐκείνη εἶναι μᾶλλον ἢ βασίλισσα, ἐ-
κείνη δὲν εἶναι θνητή.

Ἰπὸ ἀργίου οὐκοῦ κινουμένη φίλτρον, ἡ Χαϊνίτζα
εἶχεν ἐπιτύχει ὃν ἐπέζητει σκοπὸν, διότι ἤθελε νὰ πα-

ροζῶνῃ μέχρι παραφροῶς τὴν ἀκάθεκτον καὶ ὑπερόπτην
μονομανίαν τῆς μητρός τῆς, ὅπως ἐκείθεν, ὡς ἐξ ὑψη-
λοτέρας περιοπῆς, τὴν βυθίσῃ ἀσφαλέστερον καὶ ἐπαί-
σθητότερον εἰς ἄλλην φοβερὰν ἀνάμνησιν, βάραθρον αἰ-
σχύνης καὶ ὕβρεως, ἥτις νὰ παροζῶνῃ τῆς Χάμκως τὸ
φιλέκδικον αἰσθημα, καὶ νὰ τὴν πείσῃ εἰς τὴν ἀν-
θρωποθυσίαν δι' ἧς καὶ μόνης κατὰ βδελυρὰν πρόλη-
ψιν ἠδύναντο εἰσεῖν νὰ σωθῇ ἡ ζωὴ τῆς. Διὸ καὶ βρα-
δέως ἐπαναλαμβάνουσα τὰς τελευταίας λέξεις τῆς
μητρός τῆς,

— Ἀληθῶς λέγεις, μήτερ, εἶπεν ἡ Χαϊνίτζα· ἐκεί-
νην εἰς ἡν ἡ τύχη ἀπεκάλυψεν ὅτι σοὶ ἀπεκάλυψεν,
ἐκείνη ἥτις ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ εἶναι μήτηρ τοῦ
Ἀλῆ, τοῦ λέοντος τοῦ Τεπελενίου, τοῦ Σατράπου τῶν
Ἰωαννίνων, ἐκείνη δὲν εἶναι θνητή.

Ἡ Χάμκω ἀνῶρθωσε τότε τὸ μέτωπόν τῆς ὑπερη-
φάνως, ὡς ἂν ἔφερε βασιλίσσης διάδημα.

— Ἀλλὰ, διατί, ἐξηκολούθησεν ἡ Χαϊνίτζα, ἐν-
τρομος διὰ τὴν φοβερὰν τρικυμίαν ἡν αἱ λέξεις τῆς ἐ-
μελλον νὰ διεγείρουν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς μητρός τῆς,
διατί ὁ αἰσχιστος ληστής Διάπης, ἠδύναντο νὰ ἔλθῃ
καὶ νὰ εἴπῃ κατὰ πρόσωπον εἰς τὸν λέοντα τοῦ Τε-
πελενίου. Ἀλλ' ἡ σατράπα τῶν Ἰωαννίνων, Ἀλῆ Βε-
ζήρη τῆς Θεσσαλίας, σὺ ὃν γονυπετεῖς καὶ ἐντρομοὶ
πλησιάζουσιν οἱ λαοί, σὺ ὅστις δι' ἐνὸς νεύματος
μανδρεῖς τοὺς κατοίκους τοῦ βορρᾶ εἰς τὴν μεσημ-
βρίαν καὶ τῆς μεσημβρίας εἰς τὸν βορρᾶν ὡς ποί-
μνι, σὺ ὅστις δι' ἐνὸς νεύματος στέλλεις νέφη στρα-
τιωτῶν καὶ ἀποστεροῖς καὶ γυμνῶνεις τὰς ἰσχυροτέ-
ρας πόλεις, σὺ ὁ πλουσιώτερος βασιλεὺς, σὺ ὁ ὡραιό-
τερος καὶ ἀνδρείότερος τῶν ὡραιότερων καὶ ἀνδρείο-
τέρων ὀπλαρχηγῶν, σὺ οὗ ὁ Σουλτάνος ἐν μέσῳ τοῦ Δι-
θανίου του μετ' ἀνησυχίας προφέρει τὸ ὄνομα...

— Πρόσεξε! πρόσεξε! διέκοψεν ἡ Χάμκω ταπει-
νῇ τῇ φωνῇ, μετὰ φλογερῶν ὀφθαλμῶν προσηλωμέ-
νων εἰς τὴν θυγατέρα τῆς, καὶ προαισθανομένη ἀναμ-
φιβόλως τὴν φοβερὰν πτώσιν ἥτις εἶπετο μετὰ τὸ ὕ-
ψος τῆς λαμπρᾶς ταύτης περιγραφῆς τῆς δυνάμεως
τοῦ Ἀλῆ.

— Διατί ὁ Ῥαγιάς, ὁ λιάπης καὶ ὁ ληστής, ἐξηκο-
λούθησεν ἡ Χαϊνίτζα μετὰ λαμπρᾶς φωνῆς, πρέπει,
μήτερ, νὰ δύναται νὰ βυθίσῃ τὸν υἱόν σου, τὸν ἀδελ-
φόν μου εἰς ἄβυσσον αἰσχύνης, ἅμα προφέρῃ τὴν λέ-
ξιν «Γαρδίκι!»

Μόλις δ' ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, καὶ οἱ χαρα-
κτῆρες τοῦ προσώπου τῆς Χάμκως ἐγιναν πελιδνοί,
καὶ εἰς τοὺς πεπλανημένους τῆς ὀφθαλμούς ἐλαμψε
καταχθόνιος φλόξ. Ἐπειτα δὲ τὰς ἀσάρκους τῆς χεῖ-
ρας εἰς τὸ μέτωπον φέρουσα, ὡς ἂν ἐξύπνα ἀπὸ φο-
βερῶν ἐνύπνιον, ἐκλείσε τοὺς γρόνθους ὡς ἐν σπασμῷ
λύσσης, καὶ καλύπτουσα δι' αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς
τῆς, ἀνέπεμψε μακρὸν γογγυσμὸν, ἀνακαθημένη εἰς
τὸ στρώμα τῆς. Ἡ Χαϊνίτζα ἐκυριεύθη ὑπὸ τρόμου
τότε, καὶ ἐροθήθη μὴ ἡ ἰσχυρὰ συγκίνησις αὕτη ἐπι-
φέρῃ τὸν θάνατον τῆς μητρός τῆς, ἥτις ἦτον ἤδη το-
σοῦτον ἐξησθενημένη. Ἀλλ' εἰς τὴν Χάμκων ἡ ζωη-
ρότης τῶν ἀναμνήσεων, αἰτίνες διεγέρθησαν ἐν αὐτῇ

τῇ ἐδωκε ψευδῇ τινα καὶ πυρετώδη δύναμιν, καὶ μα-
νωδῶς ἀνέκραξε.

— Ἦθελον ν' ἀποθάνω, καὶ ἐλησθόνουν τὴν ἐκδι-
κασίν μου! Ὅχι! θέλω νὰ ζήσω, νὰ ζήσω διὰ νὰ ἐκ-
δικηθῶ, νὰ ζήσω διὰ νὰ ἰδῶ τὴν πυρκαϊάν τῆς αἰ-
σχάτης οἰκίας τῆς βδελυρῆς ἐκείνης πόλεως, νὰ ζήσω
διὰ νὰ ἰδῶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ τελευταίου κατοικοῦ τῆς
ἐν ταῖς φορικτοτέροις βασάνοις. Ναι, ναι, πρέπει νὰ
ζήσω, ἀρ' οὐ ὁ υἱός μου, παντοδύναμος ὢν, λέγει ὁ-
μως ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ μ' ἐκδικήσῃ ἀκόμη. ἀρ' οὐ
δὲν ἐκτύπησεν εἰσέτι ἡ τελευταία ὥρα τοῦ μισητοῦ
ἐκείνου λαοῦ, . . . θέλω νὰ ζήσω διὰ νὰ περιμείνω
τὴν ὥραν ἐκείνην. Θέλω νὰ ζήσω μέχρις οὗ ὁ φοβε-
ρὸς λέων μας ἐκδικήσῃ τὴν μητέρα του. Ποῦ εἶναι
ὁ Βεκτακτζής; Ἄς ἐτοιμάσῃ ἀμέσως τὰς αἱματηρὰς
γοητείας του, καὶ ἄλλας ἀκόμη, χωρὶς ἐλέους χωρὶς
εὐσπλαγγνίας, διότι θέλω νὰ ζήσω.

— Νὰ ἐκτελέτῃ τὴν θυσίαν ὁ Βεκτακτζής! διάταξεν
ἀμέσως κατεσκευασμένως ἡ Χαϊνίτζα πρὸς τὴν Κυπρίαν
δούλην, ἥτις τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐξῆλθεν. Ἀλλ' αἶφνης ἡ
Χαϊνίτζα ἀνασκίρτωσα ἔτεινε τὸ οὖς. Μεμακρυσμένος
ἦχος μεκτεργητῆ καὶ κυμβάλων ἐπνίξε τὴν ἀ-
κοήν της. Περθεῖσα δὲ πρὸς τὸ παράθυρον, καὶ δι-
νοῖζατα τὸ παραπέτασμα, ἀνέκραξε.

— Μητέρα, μητέρα, ὁ Ἀλῆς! . . .

— Ὁ υἱός μου! ἂ! δὲν χρειάζομαι πλέον τὰς
γοητείας! Τώρα θὰ ζήσω! τοῦ παιδίου ἡ θυσία ν' ἀ-
ναβληθῇ, ἀνέκραξεν ἀποτεινομένη πρὸς ἐπανελθοῦσαν
τὴν Κυπρίαν μετ' ἀπεριγράπτου ἐξάψεως ἡ Χάμκω,
διότι εἰς τὴν καρδίαν της ἡ χαρὰ ἐναστάλαξεν τινα
ἐπιεικείαν καὶ συνειδητέως τύψιν.

— ο —

ΚΕΦ. Ζ'.

Η ΔΙΑΘΗΚΗ.

— Μητέρα! . . . μητέρα μου! Ταύτας μόνας τὰς
λέξεις ἐδυνήθη νὰ προσφέρῃ ὁ Ἀλῆς μεταξὺ κοιτοῦ
ἐναγκαλιζόμενος τὰ γόνατα τῆς Χάμκως, ἥς οἱ χα-
ρακτηρῆς ὑπὸ τοῦ προσεγγίζοντος θανάτου ἀλλοιού-
μενοι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, προεμήνουν τὸ προ-
σεχὲς τέλος της. Ἡ δὲ Χαϊνίτζα μὲ ἀτενὲς τὸ βλέμ-
μα καὶ φλογερὸν, δὲν ἐκλαίεν, ἀλλ' ἠτένιζε μετ' ἀ-
γρίης χαρᾶς, τὸν ἀδελφόν της.

Ἀμὰ δ' ἐπράχθη ἡ πρώτη ζέσις τῆς συνετεύξεως
ταύτης, ἡ Χάμκω λαβοῦσα διὰ τῶν δύο ἐξησθενη-
μένων χειρῶν της τὴν κεφαλὴν τοῦ πρὸ ποδῶν της
γονυπετοῦντος Ἀλῆ, τὴν ἔσυρε πρὸς ἑαυτήν, καὶ μετ'
ἀνησυχίου μητρικῆς φιλοστοργίας ἐρευνῶσα τὴν ὥρειαν
αὐτοῦ φυσιογνωμίαν, ἥτις τότε ἐξέπραξε βαθυτά-
την καὶ εὐκρινεσπάτην λύπην, ἀνέκραξε μετὰ
ζωηρότητος ἀναλαμπούσης εἰς τοὺς σθεναυμένους της
ὀφθαλμούς,

— Πάντοτε ὁ ὠραιότερος, ὁ ἀνδρειότερος πάντων.
Ἐπειτα δὲ, ὡς ἂν φοβερά τις ἰδέα ἀνεμίγη εἰς
τοὺς λογισμούς της, προσέθετε μετὰ παρηγορίας,

— Ἀποθνήσκω, ἀποθνήσκω, καὶ τὸ Γαρδίκι δὲν
ἔπασσε τέσσα ἀκόμη, καὶ ὁ ἔσχατος τῶν μισητῶν του
κατοίκων δὲν ἐξέπνευσεν ἀκόμη ἐν ταῖς βασάνοις!

Ἐπάρτος, ἐπάρτος, ἐπάρτος σύ, Ἀλῆ Τεπελενίε!
— Ἀδελφὴ μου! παρηγορεῖ! φεῖ! ὁ ἀποθνή-
σκων ἀνέκραξεν ἡ Χαϊνίτζα, πίπτουσα γονυπετής, καὶ κα-
ταφιλοῦσα μετ' ἀπελπισίας τὴν ἥδη ὑγρὰν καὶ κατε-
ψιγμένην χεῖρα τῆς Χάμκως.

— Μητέρα, μητέρα μου! . . . Ἐγὼ εἶμι, ὁ υἱός
σου, ὁ Ἀλῆς ὅστις ἐρχεται νὰ σ' ἐκδικήσῃ, ἐκράξεν ὁ
σαυτράπης μετὰ φωνῆς τοποῦτον περιπαθοῦς καὶ τε-
θλιμμένης, ὥστε ἐράνη κρούσασα τελευταίαν χορδὴν
εἰς τὴν καρδίαν της ἐκπνεούσης. Τότε ἡ Χάμκω ἐ-
γερθεῖσα καὶ καθισθεῖσα, ἔμεινεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν
ἐν σιωπῇ, ὡς θέλουσα νὰ συνέλθῃ. Ἐπειτα δὲ ἑαυτὴν
τελευταίαν νίκην νικήσασα, εἶπε μετὰ φωνῆς κατ' ἀρ-
χῆς ἡρέμου καὶ σοβαροῦ, ἔπειτα δὲ κατ' ὀλίγον παρ-
οξυνθείσης εἰς ὑπερτάτην ἐξαψιν.

— Ἀλῆ, υἱέ μου! . . . σὺ εἶσαι! . . . σὲ γνωρί-
ζω . . . καλὰ. Καὶ σὺ Χαϊνίτζα. Καλὰ. Τὸ πνεῦμά
μου εἶναι ἥσυχον τώρα. Ἀκούσατε τὰς λέξεις ταύτας,
τὰς τελευταίας λέξεις μητρὸς πρὸς τέκνα ἀγαπητά.
Εἶθε νὰ μὴ μ' ἐλλείψῃ ἡ δύναμις ἕως ὅτου εἰπῶ ὅσα
ἔχω εἰς τὴν ὑπερτάτην ταύτην στιγμὴν. Ἀλῆ, πρέ-
πει νὰ μάθῃς τίς εἶναι τοῦ θανάτου μου ἡ αἰτία, τί
πρὸ πολλοῦ χρόνου καταδιωρόσκει τὴν ζωὴν μου.

— Μητέρα, δὲν θ' ἀποθάνῃς, εἶπον συγχρόνως ὁ Ἀ-
λῆς καὶ ἡ Χαϊνίτζα.

— Ὁ ἀποθάνω, θ' ἀποθάνω πρόωρον θάνατον, ὡς
πρόωρος εἶναι καὶ ἡ πολιὰ αὐτῇ κόμη ἥτις καλύπτει
τὴν κεφαλὴν μου. Ἀλλὰ τί ἐλεύκανε τὰς τρίχας μου;
Τί μὲ φέρει εἰς τὸν τάφον; Ἡ ἀπελπισία . . . φοβε-
ρὰ ἀνάμνησις ἥτις καθ' ἡμέραν ὡς σκόληξ μὲ κατα-
τρώγει, καὶ κατέστρεψε πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς ἀν-
δρείας μητρὸς τοῦ λέοντος τοῦ Τεπελενίου, εἶπεν ἡ
Χάμκω, ῥίπτουσα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της τελευταίαν
ὑπερηφανείας ἀκτῖνα.

— Δυστυχῆς ἐγὼ! ἐγὼ προσέκλεσα τὴν φοβεράν
ταύτην ἀνάμνησιν, διὰ νὰ σ' ἀναγκάσω νὰ ζήσης ἕως
ὅτου ἀπολαύσῃς τῶν καρπῶν τῆς ἐκδικήσεώς σου,
φιλάττη μητέρα, εἶπεν ἡ Χαϊνίτζα. Ἀλλ' ἄς γίνῃ ἡ
γοητεία, ἡ γοητεία! Πᾶσα στιγμὴ χρονοτριβῆς σὲ
φέρει πρὸς τὸν τάφον Τρέχω νὰ φέρω τὸν Βεκτακτζήν.

— Ὅχι! εἶπεν ἡ Χάμκω ἐπιτακτικῶς. Εἶδα τὸν
υἱόν μου, καὶ ἀρ' οὐ τὸν εἶδα, ἡ ἐκδικήσίς μου εἶναι
ἀσφαλής. Εἶδα τὸ ξίφος τὸ μέλλον νὰ σφάξῃ τὰ θύ-
ματά μου.

— Ναι, θὰ τὰ σφάξῃ, μητέρα! Μὰ τὴν πολιάν
σου κόμην, μὰ τὴν θανάσιμόν σου ἀπελπισίαν, σοὶ
τὸ ὀμνῶ. Ἀγνοῶ ὅμως τὴν ὥραν τῆς ἐκδικήσεως.
Διὰ νὰ τὴν ἔχω βεβαίαν πρέπει νὰ τὴν περιμείνω.

— Τί μὲ μέλλει ποῖα θὰ εἶναι ἡ ὥρα; ἀρεῖ νὰ εἴ-
μαι βεβαία ὅτι θὰ ἦχησῃ πένθιμος καὶ αἱματηρὰ.
Ἐπειτα, ἐπρόσθεσεν ἡ Χάμκω μετὰ φοβεροῦ μειδιά-
ματος, καθ' ἐκστην δὲν αὐξάνει ὁ μισητὸς ἐκείνος
λαός; πᾶσα γενεὰ δὲν προσθέτει νέαν θύματτα εἰς τὰ
παλαιά; Ὁ κατ' ἀρχαίους δαίμων εὐλογῶν τὰς μητέρας
νὰ τὰς καταστήσῃ εὐφρόνους! νὰ εὐλογήσῃ τὴν φύσιν,

ὥστε νὰ τοῖς διαφιλέῃ τὰ δῶρά της νὰ εὐλογήσῃ τὸν
λαὸν ποῦτον, ὥστε νὰ ἀνευρεθῇ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα,
ν' ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν, προσηλούμενος εἰς αὐτὴν διὰ τῶν
φιλάτων, διὰ τῶν πολυτιμωτάτων δεσμῶν. ὥστε
νὰ εὐλογῶσι καθ' ἡμέραν τὴν τύχην καὶ νὰ τὴν εὐ-
χαριστῶσιν ὅτι τῆς σήμερον τὰ δῶρα ὑπερβαίνουν·
τὰ δῶρα τῆς χθὲς. Καὶ ἔπειτα, ὅταν ἀνατείλῃ ἡ
ἡμέρα ἐκείνη, ν' ἀκούσῃ αἰωνηδῶς τὸν βρυχηθμόν
σου, νὰ πέσῃ ὑπὸ τοὺς ὀνυχᾶς σου, ὃ λέων τοῦ Τε-
πελενίου.

— Καὶ θὰ εἶσαι, μητέρα, παροῦσα εἰς τὴν αἵμα-
τηρὰν ἐκείνην θυσίαν, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆς, βλέπων με-
τὰ τρόμου ὅτι τῆς Χάμκως τὸ βλέμμα ἤρχισε νὰ πλα-
νᾷται ἐκ νέου.

Καὶ τῇ ὄντι παρηγορὰ πρόδρομος τοῦ θανάτου ἐ-
φάνη ὅτι τὴν κατέλαβε τότε. Ἀλλ' ὁ παροξυσμὸς
οὗτος τῆς ἀγωνίας παρέστησε τὸ παράδοξον φαινόμε-
νον, ὅτι εἰς τὴν τεταραγμένην φαντασίαν τῆς ἡμιθα-
νοῦς κατώπτευσεν αἰωνηδῶς πιστὴν τοῦ παρελθόν-
τος εἰκόνα, καὶ ἰσχυρὰ ἀντίδρασις τῶν αἰσθημάτων ἄ-
τινα ἐδυνάστευον ὅλην τὴν ζωὴν, τῇ ἀνεκάλει χρο-
νους μεγάλους μὲν δόξης, ἀλλὰ καὶ φοβεροὺς δι' αὐτήν.

Τότε ταπεινῇ τῇ φωνῇ, συνεχῶς διακοπτομένη
ὑπὸ εἰδους λαρυγγισμοῦ γοεροῦ, καὶ ὑπὸ λέξεων ἀσυν-
αρτήτων ὡς ἐν μανίας παρηγορᾷ, ἡ Χάμκω ἤρχισεν
εἶδος τι μυρολογίου, θέραινετο προσφέρουσα ὡς ἐπὶ τοῦ
ἰδίου της τάφου, καὶ ἐν ᾧ ἐξέχει τὴν τελευταίαν κραυ-
γὴν ὑπερηφάνου φιλοστοργίας μίσους καὶ ἐκδικήσεως.
Ὁ δ' Ἀλῆς καὶ ἡ Χαϊνίτζα ἤκουον τὰς φοβεράς της
ἀποκαλύψεις χωρὶς νὰ τολμῶσιν νὰ τὴν διακόψωσι, τὰς
ἤκουον μετ' εὐλαβείας καὶ θλίψεως.

Ἡ χήρα τοῦ Βελήβεθ ἀπέθανεν, εἶπεν ἡ Χάμ-
κω, ἀπέθανεν ἡ χήρα τοῦ Βελήβεθ· μέλας φαλακρὸς
ἀετὸς ἐκλήθησεν εἰς τὴν σκοτεινὴν της κυπάρισσον, καὶ
μ' αἱματωμένον τὸ ῥάμφος, μὲ φλογερὸν τὸν ὀφθαλμόν,
εἶπε πρὸς τὴν νεκρὰν διὰ τοῦ λίθου τοῦ τάφου της.
« Ἀπέθανεν ὁ ἄνδρας σου φαρμακευμένος ἢ ἀπὸ μά-
γιας ἀπέθανε. Τότε ἡ Χάμκω, ἡ ἀνδρεία κόρη τοῦ
Βέη τῆς Κονίτζης, ἡ χλωμὴ νεκρὰ ἐγλάμνε περισσό-
τερον, καὶ ἀπεκρίθη εἰς τὸν κακὸν ἀετόν. Ὁ Χάρων
ἐπῆρε τὸν Βελήβεθ εἰς τὸν ἐσθρόν του μανδύαν, κα-
θὼς μ' ἐπῆρε κ' ἐμὲ, καὶ μὲ ἤπλωσεν ἐδῶ εἰς τὸ χῶμα.
Ὁ Βελήβεθ μὲν τὴν νεκρικὴν του φωνὴν διηγήθη
εἰς τὸν Χάωνα ἀν φαρμακευμένος ἀπέθανεν ἢ ἀπὸ
μάγιας. Ὑπάγε, ἐρώτησέ τον, τὸν Χάωνα, ἐγὼ δὲν
ἔμπορῶ νὰ σὲ τὸ εἰπῶ. Ἐγὼ μ' ἐσταυρωμένους τὰς
χεῖρας ὑπὸ τὸ ψυχρὸν μάρμαρον, ἄλλο δὲν ἤξεύρω
εἰμὴ νὰ κλαίω μὲ παγωμένα δάκρυα τὸν Ἀλῆν, τὸν
ὠραιοὺν υἱόν μου, τὴν Χαϊνίτζαν, τὴν ὠραίαν κόρην
μου. Ἀλλοτε ὑπὸ τὸν γλυκὺν οὐρανὸν καὶ εἰς τὸ
λαμπρόν μου σαράγι τοὺς ἐσφιγγον καὶ τοὺς δύο περι-
παθῶς εἰς τὴν ἀγάλην μου.

Ἐπειτα δὲ ἡ δυστυχῆς μητέρα, πρὸς ἑαυτὴν ὁμι-
λοῦσα, ἐξηκολούθησε κινῶσα τὴν πολιάν κεφαλὴν
της μετ' ἐκφράσεως ἀπηλπισμένης φιλοστοργίας, ἥτις
ἐκίνησεν εἰς ὀλοθυμὸς τὸν Ἀλῆν καὶ τὴν Χαϊνίτζαν.

— Ὡ! ναι, ἄλλοτε ἦσο, Χάμκω, εὐτυχῆς, ἦσο
ὑπερήφανος διὰ τὰ δύο παιδιά σου . . . εὐτυχῆς καὶ

ὑπερήφανος μετ' αὐτῶν, καὶ περιφρονῶσα τοὺς ἄλλους
ἀνθρώπους καὶ τὸν ἔρωτα τῶν ἀνδρῶν. Μάτην ἔλεγον
οἱ Ἀρματωλοί. « Εὐτυχῆς ἡ γυνὴ ἥτις βλέπει τοὺς
πολεμιστὰς καταθέτοντας τὸ ξίφος των εἰς τοὺς πό-
δας της, καταθέτοντας τὸ δόρυ ξίφος καὶ λαμβάνον-
τας τὴν γλυκεῖαν λύραν πρὸς χάριν της. Ἡ γυνὴ ἡ
δυναμένη νὰ λέγῃ εἰς τοὺς πολεμιστὰς, « Τρέξατε
εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰ πεδία, εἰς τὴν θάλασσαν, τρέ-
ξατε, καὶ φέρετέ μοι τὰ λάφυρα, » καὶ ν' ἀκούῃ
τοὺς πολεμιστὰς τρέχοντας μετὰ κλαυκτῆς ὀπλων,
καὶ νὰ τοὺς βλέπῃ ἐπανερχομένους καὶ λέγοντας: Ἰ-
δοὺ τὰ παχέα ποῖμνια τῶν ἔσοκων τοῦ πεδίου, ἰδοὺ
τὰ κειμήλια τοῦ ἐμπορίου τῶν θαλασσῶν, ἰδοὺ τὰ κα-
πνίζοντα πυροβόλα τῶν κλεπτῶν τῶν ὀρέων, διότι
δὲν εἶναι κλέπτει αἰγῶν, οἵτινες φεύγουν καὶ κρύπτον-
ται, ἀλλ' εἶναι κλέπτει ἔχοντες ξίφη καὶ πυροβόλα,
καὶ μὴ δίδοντες τὰ ὄπλα των εἰμὴ ὅταν ἀποθνή-
σκουν. » Ἀλλὰ μάτην ἡ Χάμκω, ἡ εὐτυχῆς, ἡ ὑ-
περήφανος μήτηρ, ἀπεκρίνετο εἰς τοὺς πολεμιστὰς.
« Ὅχι, φυλάττω ὅλην μου τὴν ψυχὴν, ὅλην μου τὴν
καρδίαν διὰ τὸν υἱόν μου. Ὁρᾷται καὶ ἀνδρικαί εἶναι
καὶ φωναί σας· ἀλλὰ προτιμῶ ν' ἀκούω τὴν μυστηρι-
ώδη φωνὴν, τὴν μεγάλην ὡς τὴν φωνὴν τῆς καταγι-
δος, τοῦ κευρανοῦ, ἡ τῆς μυκωμένης θαλάσσης, τὴν
φωνὴν ἥτις μοὶ λέγει, εἴτε ἔξυπνος εἶμαι εἴτε ὑπνό-
τω, ὅτι ὁ υἱός μου ὁ Ἀλῆς, θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκμὴν
τῆς δυνάμεως, καὶ θὰ γίνῃ βεζύρης. Καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ
ἥλιος, καὶ οἱ ἀστέρες, εἰσὶ δι' ἐμὲ ὡς τὸ σῶμα τῆς
μεγάλης ταύτης φωνῆς. Διότι ὁ οὐρανὸς εἰς τὰ νέφη
του, ὁ ἥλιος εἰς τὰς ἀκτῖνας του, οἱ ἀστέρες εἰς τὴν
λάμψιν των, ἔγραψον ὅτι ἡ φωνὴ ἔλεγεν, ὅτι ὁ υἱός
μου θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης.

— Ἀποθνήσκει, παραλαλεῖ, εἶπεν ὁ Ἀλῆς μετ'
ἐγκαρδίου θλίψεως, βλέπων ψυχρὸν ἰδρώτα ἀπορρέον-
τα τοῦ μετώπου της.

— Μητέρα, ἀκουσέ μας, γνωρίσεμάς! ἐκράξεν ἡ
Χαϊνίτζα σφίγγουσα τὴν Χάμκων εἰς τὰς ἀγκάλας
της μετ' ἀπελπισίας. Ἀλλ' αὐτὴ μὲ λάμποντας
τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐν τῷ φοβερῷ τούτῳ πυρετώδει
παροξυσμῷ διαπανῶσα τὰς ἐσχάτας ζωτικὰς της ду-
νάμεις, ἐξηκολούθησε χωρὶς νὰ φάνηται ἐννοοῦσα
πλέον ὅτι τὰ τέκνα της ἦσαν παρόντα.

— Καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ἦλθον
καὶ εἶπον εἰς τὴν Χάμκων, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὅταν
ἔξῃ ἀκόμη ἡ χήρα τοῦ Βελήβεθ. « Εἶσαι ἀνδρεία,
παρηγορεῖς τὸν ἔρωτά μας, ἀλλ' ἡ καρδία σου εἰς ἄλ-
λον ἔρωτα δὲν εἶναι δεδομένη. Ἡ καρδία σου εἶναι
ψυχρὰ πρὸς ὅλους ἡμᾶς, ὡς ἡ χιὼν τῶν ὀρέων ἡμεῖς,
θύγατερ τοῦ Βέη τῆς Κονίτζης κηρυττόμεθα ὑπερασ-
πισταὶ τοῦ ὠραίου Ἀλῆ, τοῦ υἱοῦ σου, καὶ τῆς ὠ-
ραίας Χαϊνίτζας, τῆς κόρης σου. » Τότε τῆς Χάμ-
κως ἡ καρδία ἐκίστησεν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, καὶ τό-
τε εὐχαριστήσασα τοὺς ἀρχηγούς, ἔλαβε τὰ ὄπλα
της, καὶ τοῖς εἶπεν. « Ἐμπρός λοιπόν, κατὰ τοῦ
Βέη τοῦ Γαρδικίου, ὅστις ἔφερε τοὺς κλέπτας καὶ ἐ-
λεηλάτησαν τὰς ἐπαύλους μας, καὶ ἐφόνευσαν τοὺς
κατοίκους των.

— Μητέρα, μητέρα, ἀνέκραξεν ἑντρομος ὁ σαυτράπης,

ὅταν εἶδεν ὅτι τοῦ πνεύματος τῆς ἡ παραφορά τὴν ἐπανερέσειν εἰς τὸ φόβον ἐπεισδίδον, οὐ ἡ μνήμη ἐξήπτε θανάσιμον παρ' αὐτῇ μανίαν.

Ἀλλ' αὐτὴ ἐξηκολούθησε μετὰ φωνῆς διακοπομένης ἢ συνώδευον σχήματα βίαια καὶ σπασμωδικά.

— Ἰβραία ἦτον ἡ νύξ, ὠραία ἦτον καὶ σκοτεινὴ ἀφ' οὗ ἐνίκηθησαν οἱ Γαρδικιώται. Εἶχον πολέμῳσι δὴν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐσπέραν ἐπολέμουν ἀκόμη.

Ἡ Χάμκω ἡ λέαινα, καὶ ὁ υἱὸς τῆς ὁ λέων, εἶχον ἀπανθήσει σφάζοντες. Ἐφυγον οἱ Γαρδικιώται, ἔφυγον ὅλοι. Οἱ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ ἄρματοι τῆς ἡθέλησαν ν' ἀνάπαυθον εἰς μίαν φάραγκα, φάραγκα σκοτεινὴν. Οἱ στρατιῶται ἐξέτεινον τὰς κάπας τῶν εἰς τοὺς γυμνοὺς βράχους... καὶ ἐκοιμήθησαν.

Ἡ Χάμκω ἐκρύωνε διὰ τὰ παῖδιά της. ἐκρύωνεν ὡς τῶρα κρύωνει ἐντὸς τοῦ τάφου. Τὰ δυστυχῆ παῖδιά, ἡ νύξ τὰ ἐπάγωνεν, ἀρ' οὐ τὰ ἔκαυσεν ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ ἥλιος καὶ τοῦ πολέμου ἡ θερμότης!

Ἦτον σκότος, σκότος βαθύ, καὶ κρότος κανεὶς δὲν ἤκουετο, κανεὶς πλὴν τοῦ ἀνέμου κλαίοντος εἰς τὰς καλάμας τοῦ ἔλους. Ἡ Χάμκω εἰς κοῖλον κατήμενη βράχον, ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας της ἀφ' ἐνὸς τὸν υἱὸν της, ἀφ' ἐτέρου τὴν κόρην της, καὶ ἐσφιγγε τὰ παῖδιά εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ ἐρίλει τὴν κόμην τῶν, ὡς ἂν ἡδύνατο τὰ φιλήματα νὰ τὰ θερμάνωσι... καὶ ἐπειτα τὰ ἐκάλυπτε μὲ τὴν ἄκραν τοῦ μανδύου της, καὶ τὰ ἐθαλπεν ἀκόμη μὲ τὴν πνοὴν της.

Εἶχε νικήσει τοὺς Γαρδικιώτας, καὶ ὅμως ἦτον δυστυχὴς, δυστυχὴς ὡς μήτηρ, ἥς τὰ παῖδιά κρύωνουν. Τέλος κ' ἐκεῖνα ἀπεκοιμήθησαν. Ἡ μήτηρ ἠθέλησε ν' ἀγρυπνήσῃ ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' οἱ κόποι τὴν ἐνίκησαν, τὴν ὀκνηρὰν! τὴν κατηραμένην, τὴν ἀποτρόπαιον! Οἱ κόποι τὴν ἐνίκησαν καὶ ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμούς... Αἶφνης ἐξυπνᾷ, καὶ βλέπει αἰχμαλώτους τὰ δύο παῖδιά της... ἠθέλησε τότε νὰ ριφθῇ πρὸς αὐτά, ἀλλὰ δὲν εἶχε προσέξει ὅτι ἦτον καὶ ἡ ἰδία αἰχμάλωτος. Οἱ ἄνδρες Γαρδικιώται, ἀφ' οὗ ἔφυγον πρῶτον, ἀρ' οὐ ἔφυγον ὅλοι... ἐκρύβησαν εἰς τὴν φάραγκα... καὶ ἀφ' οὗ εἶδαν κοιμώμενα τὰ ἄνδρα μίας παληκάρια, ἐπλησίασαν ἔρποντες ὡς αἱ δόλια ἀλώπεκες, ἐσφάζαν πολλοὺς ἀνδρείους... ἄλλους ἐδεσαν διὰ τῆς ἀπάτης... καὶ ἡχμαλώτησαν τὴν Χάμκω καὶ τὰ παῖδιά της... Τότε! τότε!... ἀνέκραξεν ἡ μήτηρ τοῦ Σατράπου μετὰ τρομερῆς ἡρεμίας, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς πενήμου, καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀσθενοῦς καὶ συγκεκαλυμμένης, ἐνῶ ὁ Ἀλῆς καὶ ἡ Χαϊνίτζα, γονυπετεῖς, καὶ μ' ἐσταυρωμένους τὰς χεῖρας παρηκολούθουν μετὰ φόβου ἐπὶ τοῦ προσώπου της ἐπιφανόμενα ἤδη τὰ σημεῖα τοῦ θανάτου.—Τότε, ἐξηκολούθησεν ἡ Χάμκω, ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ, ἡ νέα παρθένος τοῦ Τεπελενίου... καὶ ἡ χήρα τοῦ Βελέθου, ἡ ὑπερόπτις γυνή, ἥτις δὲν ἐνόμιζε τὸν ἔρωτα τῶν ἀνδρῶν ἄξιον ἑαυτῆς... ἡ θυγάτηρ τοῦ Βελέθου τῆς Κονίτζης, εἰς ἣν ἡ μεγάλη ἀγνωστος φωνὴ εἶπεν ὅτι ὁ υἱὸς της θὰ γίνῃ σατράπης... ἡ γυνὴ ἥτις ἀνεγίνωκε τὴν πρόβησιν ταύτην εἰς τοὺς ἀστέρας... αὐτὴ ἡ γυνὴ με-

τὰ τῆς θυγατρὸς της, ἀλυσσόμενοι καθελώθησαν εἰς μίαν αἰθούσαν τῆς οἰκίας τοῦ Βελέθου τοῦ Γαρδικίου, καὶ αἱ θύραι τῆς οἰκίας ἠνεώχθησαν, καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν ὕβριν καὶ τὴν ἀτιμίαν, καὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς τοὺς Λιάπηδας, τοὺς Κλέπτες καὶ τοὺς Γκιανούρας, ἡ χήρα τοῦ Βελέθου, καὶ ἡ κόρη της, παῖδιον ἀκόμη... ἡ κόρη της!! Καὶ ἐπειτα ἡ χήρα, ἡ κόρη καὶ ὁ υἱὸς ἐδιώχθησαν ἀπὸ τοῦ Γαρδικίου ὡς βδελυροὶ ἀλῆται, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Τεπελενίου...

Εἰς τὴν φοβερὰν δὲ ταύτην ἀνάμνησιν, ἔσχατον αἰσθημα αἰδοῦς καὶ αἰσχύνης ἀνεβίβασαν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀνεπαίσθητον ἐρύθημα εἰς τὰς ἡδὴ πελιδνάς καὶ νενεκρωμένους τῆς παρειάς. Ἐπειτα δὲ, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνιζάνουσα, ἐξηκολούθησε μετὰ φωνῆς ἐκλειπούσης καὶ διακεκομμένης.

— ὦ! ἡ δυστυχὴς μήτηρ! ἡ δυστυχὴς μήτηρ!... τίς ποτὲ θὰ μάθῃ τὴν καταισχύνῃν της καὶ τὴν βάνον της... καὶ τὴν λύσαν της, αὐτῆς τῆς τόσον ὑπερηφάνου... αὐτῆς καὶ τῆς θυγατρὸς της, διότι ἦσαν μήτηρ καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἀλῆ!... ὦ! πῶς πᾶσαν ἡμέραν, πᾶσαν ὥραν ἔτρεφε καὶ συνεπέζει ἐν ἑαυτῇ τὸ μῖσός της, καταρωμένη τὴν γυναικίσαν ἀδυναμίαν της καὶ τῆς ἐκδικήσεως τὴν βραδύτητα... Καὶ τότε χιὼν ἔπεσεν εἰς τῆς Χάμκω τὴν κεφαλὴν, καὶ ἡ καρδία της μετεβλήθη εἰς πάγον... Καὶ μετὰ ταῦτα ἠθέλησε νὰ ἰδῇ τὰ παῖδιά της πάλιν, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέθανε... Ἀπέθανε! καὶ τῶρα ἀφ' οὗ ἡ Χάμκω ἀπέθανε... τίς θὰ τὴν ἐκδικήσῃ;... Σὺ υἱέ μου! Ἐκδικήσου, Ἀλῆ Τεπελένιε!... Αὐτὴ εἶναι τῆς ΧΑΜΚΩΣ ἡ ΔΙΑΘΗΚΗ!... Ταύτας τὰς λέξεις ἐπρόφερε τελευταίως μετὰ φωνῆς ἡχηρᾶς, σπασμωδικῶς ὀρθωθείσα ὡς ἂν μετὰ τὴν μακρὰν παραφορὰν συνήρχετο, καὶ ἀνελάμβανε στιγμιαίαν δύναμιν ὅπως ἐκφράσῃ ἅπαζ ἀκόμη τὸ διπλοῦν αἶσθημα τὸ κυριεῦσαν πᾶσάν της τὴν ζωὴν, τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὴν ἐκδίκησιν!!

Καὶ ταῦτα εἰπούσα, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ στρώματός της νεκρά.

— Μῆτερ! εἶπον συγχρόνως ὁ Ἀλῆς καὶ ἡ Χαϊνίτζα μετ' ἀπεριγράπτου ἐκφράσεως. Μῆτερ! θὰ σ' ἐκδικήσωμεν!!!

Μετ' ὀλίγον δ' ἡ Κυπρία δούλη ἐξῆλθε τῆς αἰθούσης εἰς τὴν αὐλὴν, ὅπου περιέμενεν ὁ Βεκτακτῆς μετὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ δυστυχοῦς Ἀθανασίου, ἐχοντὶς δεδεμένους τὰς χεῖρας. Ἡ μήτηρ του ἐκράτει αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ τὸν ἔβρεχε διὰ τῶν δακρύων της, ἐνῶ ἡ καρδία της ἐπαλλεν ἰσχυρῶς, κυμαινόμενη μετὰ ἐλπίδος καὶ φόβου. Ὁ δὲ πατὴρ του ἴστατο πλησίον του ὠχρὸς καὶ ἀκίνητος, ὡς ἀγάλμα τῆς ἀπελπισίας.

Ἀμὰ δὲ εἶδαν τὴν δούλην ἐξερχομένην, ἡ Δέσπω νομίσασα ὅτι ἔρχεται νὰ διατάξῃ τὸν θάνατον τοῦ παιδίου, ἐνέκλεισεν αὐτὸ σπασμωδικῶς εἰς τὸ στῆθος της, ὡς ἂν ἡλπίζε νὰ τὸ προφυλάξῃ εἰς τὸ ἀσθενὲς προπύργιον τοῦτο. Ὁ δὲ πατὴρ του πλησιάζας, ἔθεσε τὴν χεῖρα εἰς τὴν κεφαλὴν του, ὡς δίδων αὐτῷ τὴν τελευταίαν του εὐλογίαν.

αὐτὴ ἡ γυνὴ με-

— Ἡ Χάμκω ἀπέθανεν! ἐκέρυεν ἡ Κυπρία, ἄμα παρέστη εἰς τὴν θύραν.

— Ὁ Ἀθανασίος μου! ἐσώθη ὁ υἱὸς μου! ἔκραξεν ἡ Δέσπω χύνουσα ποταμούς δακρύων ἀνεκφράστου ἀγαλλιάσεως, καὶ σφίγγουσα αὐτὸν μετὰ παραφορᾶς εἰς τὸ στῆθος της.

Ἀλλὰ προσεβλήθη ἡ δούλη προσέθηκε.

— Τὸ παιδίον τοῦτο ὁ σατράπης τὸ διατηρεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

— Συμπορὰ! ἀνέκραξεν ὁ Μάρκος. Τώρα ἀπόλεσα τὸν υἱὸν μου! Δὲν ἐφύενυσαν τὸ σῶμά του, ἐφύενυσαν τὴν ψυχὴν του.

—c—

ΚΕΦ. Η'.

Ἡ ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ.

Εἰκοσιτέσσαρα ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Χάμκω, καὶ κατὰ τὸ 1812 τὸ Γαρδικί, τὰ εὐπροσπῇ αὐτοῦ προσκυνήματα, οἱ ὑψηλοὶ αὐτοῦ μινι-ρέδες, τὰ λίθινα τεῖχνη του, οἱ πύργοι καὶ αἱ ἐπάλξεις του, ἴσταντο ἀκόμη ὄρθια καὶ ἀνέπαφα, ἐβδομήκοντα δύο βέηδες κατῴκουν τὴν πόλιν ταύτην, καὶ διοικητὴς αὐτῆς ἦν αὐτὸς ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σουλτάνου.

Πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν εἶχεν ἀποθάνει ἡ Χάμκω, καὶ πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν καθ' ἡμέραν ὁ Ἀλῆς ἐν βῆμα προὔχωρει πρὸς τὸ Γαρδικί. Μὴ ὑποπεύοντες τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς κίνδυνον, οἱ Γαρδικιώται ἐβλεπον ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων τῶν τὴν δύναμιν τοῦ Ἀλῆ ὀγκουμένην, προϊούσαν, περιζωνούσαν τὴν πόλιν, ὡς ὀγκοῦται, προχωρεῖ, καὶ ἐγκλείει εἰς τὴν δολίαν του ζώνην τὸν βράχον ὃν μέλει νὰ κατακλύσῃ ὁ ὑπερχείλης ποταμός.

Διατὶ δὲ τοσοῦτον βραδεῖα ἡ ὥρα τῆς ἐκδικήσεως; Διότι τὸ Γαρδικί ἦτον ἡ ἑδρὰ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Σουλτάνου, διότι καθ' ἡμέραν ὁ Σατράπης ἠθέλει τολμήσει νὰ προσβάλλῃ τὸ Γαρδικί, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἠθέλει ἀποφασισθῇ ὁ ὕληρος τοῦ Σατράπου, διότι προσβάλλων τὸ Γαρδικί, τὴν τελευταίαν πόλιν ὅπου ἦσκετο ἀμέσως ἡ Σουλτανικὴ δύναμις, ὁ Ἀλῆς ἐκκρύπτετο ἀντάρτης, καὶ προδότης πρὸς τὸν κυρίαρχόν του.

Ὅπως δυνήθῃ ἐπομένως νὰ κινηθῇ κατὰ τοῦ Γαρδικίου ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ Ἀλῆς, ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρα ἔτη ὑποκρινόμενος, ἐκρυπτε τοὺς σκοποὺς του, πᾶσά του δ' ἡ πολιτικὴ ἔτεινεν εἰς τὸ νὰ μονώσῃ τὴν πόλιν ταύτην ἀπὸ πάσας τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ, καὶ κυριεύων κατ' ὅλγον τὰς περικυκλούσας χώρας, οὕτως ἀσφαλίστέρως νὰ τὴν περικλείσῃ εἰς τὰ δίκτυά του. Ἀλλ' ἐνῶ ἐκυρίευσεν ὅλα τῆς Ἡπείρου τὰ βεηλίδια, ἐν ᾧ ἠνάγκαζε τοὺς βέηδας καὶ σατράπας, ἐρχόμενοι εἰς τὴν αὐλὴν του νὰ τὸν προσκυνώσιν, ἡ ὑποταγὴ του πρὸς τὸν Σουλτάνον ἐφαίνετο βαθυτάτη, οἱ φόροι οὗς εἰσέπραττε διὰ τὴν ὑψηλὴν Πύλιν τῇ ἐστέλλοντο ἀκριβέστατα. Ἐπιπλητόμενος ἐπὶ τῇ ἀφθονίᾳ τῶν πόρων οὗς ἐξέθλιβε τῆς Ἡπείρου ἡ πιέζουσα αὐτὴν

σιδηρὰ χεὶρ τοῦ Ἀλῆ, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν αὐξάνειν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ πρὸς βλάβην τῆς δυνάμεως τῶν γειτόνων του, ὁ Σουλτάνος ἠκέσθη ἀναθεῖς εἰς τὸν ἀνεψιόν του τὴν φρουρὰν τῆς σπουδαίας θέσεως τοῦ Γαρδικίου, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὸν σκοπὸν τῶν μυστικῶν τοῦ Σατράπου μηχανημάτων, οὐδὲ νὰ προβλέπῃ ὅτι ἠθέλει φθάσει ἡμέρα καθ' ἣν ὁ Ἀλῆς, τὸ προσωπεῖον ἁφαιρῶν τέλος, ἠθέλει προσβάλλει τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ἡ Πύλη δὲν ἠθέλει δυνήθῃ νὰ τὴν σώσῃ νὰ τὴν βοηθήσῃ. Τῷ ὄντι κατὰ τὰ 1812 πᾶσα κοινωνία μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Γαρδικίου εἶχε διακοπῇ, διότι ὁ Ἀλῆς ἐκυρίευσεν ὅλην τῆς Ἀλβανίας, ὅλων τῶν ὁδῶν καὶ τῶν παρόδων, καὶ εἶχε δεκαπέντε χιλιάδας ἀφωσιωμένων στρατιωτῶν, καὶ δεκατρία δραχμῶν ἑκατομμύρια εἰσόδημα, δι' οὗ περιετοιχίζετο ὑπὸ βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας. Ἡ στιγμὴ λοιπὸν εἶχε φθάσει καθ' ἣν ὁ Ἀλῆς ἐδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν φρικτὴν διαθήκην τῆς Χάμκω.

Ἐξήκοντα δύο ἐτῶν ἦτον τότε, καὶ κατῴκει εἰς Ἰωάννινα. Κατάκλειστος ἐν τοῖς ἀοράτοις μυχοῖς τοῦ σαραγίου του, ἔδωκε τῆς ἐκστρατείας τὴν διαταγὴν καὶ τὸ σχέδιον, καὶ κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τὸν μῆνα τοῦ θανάτου τῆς Χάμκω, τὰ στρατεύματά του ἐκινήθησαν κατὰ τοῦ Γαρδικίου καὶ κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, πόλεως ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ κλεῖς τῆς ἄλλης. Νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Γαρδικίου, τῆς μόνης αὐτοκρατορικῆς πόλεως ἐν Ἀλβανίᾳ, τῆς πόλεως ἥτις εἶχεν ἐβδομήκοντα δύο βέηδες, καὶ ἦν ἐκυβέρνην ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σουλτάνου, ἦτον μέγα ἀναμφιβόλως ἐγκλημα. Ἀλλ' ὁ Βεζίρης εἶχε διατάξει, καὶ ἠθέλει τέλος νὰ ἐκδικήσῃ, καὶ τὴν ζωὴν του διακινδυνεύων, τὴν ὕβριν τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς του. Εἶχε διατάξει, καὶ τὰ στρατεύματά του ὑπήκουσαν. Εἰς ἀπόρθητον σχεδὸν κείμενοι θέσιν αἱ δύο πόλεις, ἐπὶ μακρὸν ἀντέστησαν. Ἀλλ' ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σουλτάνου ἐθανατώθη, καὶ ἠνυχάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσιν οἱ Γαρδικιώται ὅμως συγκατένευσαν νὰ ὑποταγῶσι μόνον ἀφ' οὗ λιμὸς καὶ δίψα εἶχον ἀρχίσει ν' ἀποδεκατίκωσι τοὺς κατοίκους, ὅπερ ταχέως συνέβη, διότι οἱ σκαπανεῖς τοῦ σατράπου ἔκοψαν τοὺς ὄρεοὺς τῶν πηγῶν τῶν δύο πόλεων, αἵτινες καίταν εἰς βράχων κορυφὰς ἀποτόμους, καὶ ἡ στενὴ πολιορκία ἀπέκλειε τὴν προσέλευσιν τῶν τροφῶν. Τότε δὲ συγκατένευσαν εἰς συνθήκας καὶ οἱ Γαρδικιώται, θεωροῦντες τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Ἀλῆ ὡς συνέπειαν τοῦ συστήματος αὐτοῦ, τοῦ νὰ καταλάβῃ διὰ κατακτῆσεως πᾶσαν τὴν Ἡπείρον καὶ τὴν Ἀλβανίαν. Τὴν δὲ ὕβριν τὴν γενομένην ποτε εἰς τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν του οὐδὲ νὰ φαντασθῶσι καὶ ὡς ἀφορμὴν τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ ἐδύνατο, διότι ἐκτοτε ἡμῖς εἶχε παρέλθει αἰὼν, διότι σχεδὸν ὅλη ἡ τότε ζῶσα γενεὰ ἦτον τῆς πράξεως ἐκείνης ἀθώα. Ὅτι δὲ μᾶλλον τοὺς ἐνεθάρρυνεν ἦσαν αἱ δοθεῖσαι εἰς τοὺς ἀρχηγούς αὐστηραὶ διαταγαὶ νὰ σεβασθῶσιν ἐπὶ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως, τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων καὶ τῆς ιδιοκτησίας. Ἰδοὺ περικοπαὶ τῆς συμβάσεως ταύτης, ἀποδεικνύουσαι τὸ εἰρηνικὸν καὶ ἐπιεικὲς πνεῦμα καθ' ὃ ἐγένετο:

«Ο Μουσταφά Πασάς, ο Σελίμ Βέης Γέγας, εκ της πρώτης φυλής των Γεγώνων, και έδωμήκοντα δύο Βέηδες, αρχηγοί των λαμπροτέρων φυλών των Σκιπετάρων, θέλουσι μεταβή ελευθέρως εις Ιωάννινα, όπου θέλουσι τοις αποδοθῇ πᾶσαι αἱ τῇ ἀξίᾳ αὐτῶν προσήκουσαι τιμαί. Θέλουσι δὲ τοὺς δοθῇ αἱ οἰκογένειαι καὶ αἱ ιδιοκτησίαι των. Ὅλοι ἀνεξικρέτως οἱ κάτοικοι τοῦ Γαρδικίου θέλουσι θεωρεῖσθαι ὡς οἱ πιστότεροι φίλοι τοῦ Ἀλῆ. Σατράπου των Ἰωαννίνων, ὅστις θέλει λάβει τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν του προστασίαν. Οὐδεὶς δὲ θέλει καταζητηθῇ δι' οὐδὲν συμβῶν προγενέστερον τῆς ἀλώσεως. »

Ἐαυτέρωθεν ἀντηλλάγησαν ὅροι ἐπὶ τοῦ Κορανίου, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ κατέλαβον πᾶσαν τὴν πόλιν.

Ὁ Μεχμέτ Βέης Γόκος ὅμως, εἰς των προύχοντων τοῦ Γαρδικίου, αὐτὴν ταύτην τὴν παράδοξον ἡπιότητα τοῦ Ἀλῆ τρομάξας, ἥτις τόσον ἐναντία ἦν εἰς τὴν συνήθη θρηωδιάν του, δὲν ἠθέλησε ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἰωάννινα, κ' ἐσορτίμισε ν' αὐτοχειριασθῇ μετὰ τῆς γυναικὸς του. Οἱ δὲ λοιποὶ Βέηδες, εὐπιστότεροι αὐτοῦ, ἀπῆλθον ὑπὸ στρατιωτῶν συνοδευόμενοι τοῦ Ἀλῆ. Ὅλη των ἡ ὁδοπορία ἦτον διηνεκὴς ἐορτή. Κατὰ διαταγὴν τοῦ σατράπου οἱ λαοὶ των πόλεων τοὺς ἐδέχοντο μετ' εὐφημιῶν καὶ ἐν κρότῳ ὁργάνων, καὶ ὅταν ἐφθασαν εἰς Ἰωάννινα, ἀντήχησαν καὶ ἐκεῖ αἱ σάλπιγγες καὶ τὰ τύμπανα, καὶ κόραι, ἀνθέων κάνιστρα φέρουσαι, καὶ ὑπὸ νέων ἀκολουθούμεναι λυριστῶν, ὡς ἐν ἀρχαίαις θεωρείαις, ἢ ὡς αἱ ψάλλουσαι τὴν ἐρισίωσιν, ἦλθον νὰ ὑποδεχῶσι τοὺς αἰχμαλώτους.

Ὁ δὲ Ἀλῆς, πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος, μειδιῶν καὶ με φαδρὸν τὸ βλέμμα, προσῆλθε τρία βήματα εἰς ὑπάντησιν των Βέηδων, ἐνηγκαλίσθη φιλικώτατα τοὺς πρωτίστους αὐτῶν, λέγων αὐτοῖς ὅτι τοὺς ἐθεώρει τοῦ λοιποῦ ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας του. Προσέθηκε δὲ ὅτι ἐζηλοτύπει, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης ἐζηλοτύπει. βλέπων τὸ Γαρδικί ἐπὶ τασούτον καιρὸν ἀποκεχωρισμένον των ιδιοκτησιῶν του, διότι ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Σουλτάνου πόλεις, εἶχε καὶ αὐτὴ δικαίωμα εἰς τοῦ Βεζίρη τὴν φιλίαν καὶ προστασίαν.

— Ἀφ' οὗ ὅμως ἡ εὐτυχία τῆς πόλεως ταύτης ὑπέταξε καὶ αὐτὴν ὑπὸ τὴν δύναμίν μου, θέλω προσφερθῇ πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς παιδίον ἀχάριστον ἀλλ' ἀγαπητόν, τόσῳ ἀγαπητότερον ὅσῳ περισσότερον καιρὸν εἴμεθα ἐστερημένοι αὐτοῦ.

Ἐντελῶς ἀπατηθέντες ἀπὸ τὴν ὑπόκρισιν ταύτην, οἱ Βέηδες προθύμως ἐπεισθήσαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ σαράγιον τῆς λίμνης, ὅπου τοῖς εἶχον ἐτοιμασθῇ πολιτεῖς κατοικίαι. Ἀλλὰ μόλις εἰσῆλθον εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα καταγώγια, καὶ ἐσφάγησαν, καὶ τὰ σώματά των ἐρρίφθησαν, βορρᾷ των ἰχθύων.

Τὸ τρομερὸν ἤδη κακούργημα τοῦτο ἦτον ἱκανὸν ὅπως κατὰστήσῃ τὸν Ἀλῆν ἐνοχον ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου. Οὐχ ἦτον ὅμως ἐσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Γαρδικί, κατεχόμενον πάντοτε ὑπὸ των στρατευμάτων του. Τὴν προτεραιάν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἔλαβεν πιστολὴν τῆς Χαϊνίτζας, ἥτις εἰς Αἰθώβον ἐδρεύουσα, εἶχε μάθει τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως. Μετὰ τὸν θάνα-

τον τῆς Χάμκως ἡ Χαϊνίτζα, ἀξία ἐκεῖνης θυγάτηρ καὶ κληρονόμος των ἀνοσιουργιῶν τῆς, εἶχε νυμφευθῇ χωρὶς ἔρωτος, ἀλλ' ὡς τυφλὴ ἐκτελεστὴς των σκοπῶν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, τὸν Σολιμάν, Βέην τοῦ Βερατίου, γείτονα καὶ σύμμαχον των Γαρδικιωτῶν, καθ' οὗ δὲ ὁ Ἀλῆς ἔτρεφεν ἀνέκαθεν ἄγριον καὶ κρυπτόν μίσος. Τοιαύτη ἦν πάντοτε τοῦ Ἀλῆ ἡ πολιτικὴ πρῶτον προσέδεν εἰς ἐκὺν τὸ θυμὸν του διὰ τῆς πλεκτάνης τῆς φιλίας καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ἔπειτα θέβαιός ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ τὸν διαφύγῃ, τὸ ἐκτύπη μετ' ἀσφαλείας. Δύω ἔτη μετὰ τὸν γάμον του, τὸν Σολιμάν ἐδολοφόνησεν ὁ ἀδελφός του Ἰσμαήλ, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἀλῆ· ἡ δὲ Χαϊνίτζα ἐνυμφεῖθαι τὸν ἀδελφοκτόνον, καὶ αὐτὸν ἐθανάτωσεν ὁ Ἀλῆς. Οὕτως ὁ Σατράπης των Ἰωαννίνων ἐκυρίευσεν τὰ κτήματα των δύο ἀδελφῶν. Τὴν δὲ αἰματηρὰν ταύτην κληρονομίαν προθύμως τῷ ἀφῆκεν ἡ ἀδελφή του, καὶ συνέπραττεν εἰς ὅλα τὰ αἰσχρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς κακούργήματα, ἢ τοῦλάχιστον μετ' ἀπαισίῳ ἀδιαφορίας ἔβλεπεν αὐτὰ, θεωροῦσα ὅλους τοὺς φοβερούς τούτους φόβους ὡς μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐκδικήσεως ἣν εἶχεν ὀμώσει εἰς τὴν μητέρα τῆς.

Ἀλλ' ὡς ἡ μήτηρ τῆς ἀνήμερος δειχθεῖσα πρὸς τοὺς ἄνδρας τῆς, πρὸς τὰ παιδιά τῆς ἠσθάνετο εἰδὸς θηριώδους καὶ παραφόρου φιλοστοργίας, τὴν ἀγάπην τῆς λεκίνης, ἥτις παρ' αὐτῇ ἐκορυφούτο μέχρι μανίας. Δι' ὃ καὶ εἰς λυσσώδη ἀπελπισίαν κατήντησεν, ὅταν εἶδε πρῶτῳ ἀποθανόντα τὰ τρία παιδιά τὰ ἐκ των δύο τῆς γάμων. Τὸ ἔσχατον παιδίον τῆς, ὁ Ἀδὴν βέης, εἶχεν ἀποθάνει δύο περίπου μῆνας πρὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Γαρδικίου.

Ἡ θλίψις τῆς Χαϊνίτζας ὅρια δὲν ἐγνώριζε, καὶ ἐξεφράζετο διὰ συμπτωμάτων ἀγρίας παραφροσύνης. Οἱ ἱατροὶ, διότι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ σώσωσι τὸν υἱὸν τῆς, ἀνεσκολοπίσθησαν. Δις ἐρρίφθη ἡ ἰδία εἰς τὴν λίμνην, ἀλλὰ τὴν ἔσωσαν ἐν καιρῷ· δις ἠθέλησε νὰ πυρπολήσῃ τὴν κατοικίαν τῆς, καὶ νὰ καῇ ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτῆς μετὰ των γυναικῶν τῆς· ἔπειτα δὲ, παύσασα νὰ μελετᾷ αὐτοχειρίας καὶ ἐμπρησμούς, συνέτριψεν ὅλους τῆς τοὺς καθρέπτας καὶ ὅλα τὰ κοσμήματα τοῦ σαργίου, ἔβαψε μέλανα τὰ ὑελίκ των παραθύρων, ἔθραυσε μετὰ τὴν σφύραν ὅλους τῆς τοὺς ἀδάμαντας, ὅλους τοὺς πολιτίμους τῆς λίθους, καὶ τοὺς τοῦ υἱοῦ τῆς ἀκόμη, ἐφόνευσε ὅλους τοὺς ἵππους τῆς, καὶ ὅλους τοὺς δούλους τοῦ Ἀδὴν βέη, καὶ ἔπειτα, σάκκον ἐνδεδυμένη, ἀπεφάσισε νὰ κοιμᾶται τοῦ λοιποῦ ἐπὶ τῆς τέφρας, ἐν μέσῳ τοῦ ἐρήμου τῆς σαργίου.

Ἐν ᾧ λοιπὸν διήρκει ὁ παροξυσμὸς τῆς παραφόρου θλίψεως ταύτης, ἡ Χαϊνίτζα ἔμαθε τοῦ Γαρδικίου τὴν ἄλωσιν, καὶ ἀμέσως ἔγραψε πρὸς τὸν ἀδελφόν τῆς·

« Δὲν θὰ σ' ὀνομάσω πλέον οὔτε Βεζίρη οὔτε ἀδελφόν, ἀν δὲν τηρήσῃς τὸν πρὸς τὴν μητέρα μας ὅρκον σου. Ἄν εἶσαι υἱὸς τῆς Χάμκως, πρέπει νὰ καταστρέψῃς τὸ Γαρδικί, νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς κατοίκους του, καὶ νὰ παραδώσῃς εἰς τὴν διάκρισίν μου τὰς γυναικῆς του καὶ τὰς κόρας του. Θέλω ὅλοι νὰ φονευσθῶν, θέλω νὰ κοιμῶμαι τοῦ λοιποῦ εἰς στρώματι πλήρη ἀπὸ τὰς κόμας των. Ἐκυρίευσεν τὸ Γαρδικί·

μὴ λησμονεῖς ποῖας ὑπέστημεν ὕβρεις κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ταπεινώσεως καὶ αἰχμαλωσίας μας. »

Τὴν ἐκαύριον τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἐκίνησεν ὁ Ἀλῆς πρὸς τὸ Γαρδικί, μετὰ των καθ' ὅλην νὰ μείνῃ εἰς Αἰθώβον, νὰ ἰδῇ τὴν Χαϊνίτζαν. Πρὶν δὲ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας, ὁ γνωστός γεωγράφος Κ. Πουκεσίλ, ἔχων νὰ ἐμιλήσῃ πρὸς τὸν Ἀλῆν, ἐπορεύθη πρὸς τὸ σαράγιον, ὅπου μεγάλη ὑπῆρχε κίνησις, διότι ἀπὸ πρώτας παρήλαττον τὰ στρατεύματα, ἀπῆρχοντο τὰ φορητὰ, καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ, ὅλοι ἐνοπλοὶ, τὴν διαταγὴν του περιέμενον ὅπως ἰππεύσωσιν.

Ὅταν δ' ἐφθασεν εἰς τὰς ἐνδοτέρας τοῦ σαργίου αἰθούσας, ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐμήνυσεν εἰς τὸν σατράπην ὅτι θέλει νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ, καὶ ὅταν ἠνεώχθη τῆς θύρας τὸ χρυσοστόικτον παραπέτασμα, εἰσελθὼν εὗρε τὸν Ἀλῆν καθήμενον σὺννοον. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου του ἦσαν πάντοτε μεγαλοπρεπέστατοι, τὸ λευκὸν γένειόν του ἐκυμάτει βαθὺ ἐπὶ τοῦ στήθους του, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε πῖλον πορφυροῦν, ῥυσοπάρυφο, ἡ μνηστή του ἦτον αλουργὰ καὶ τὰ ὑποδήματά του ἐξ ἐρυθροῦ κατυφέ. Ἐπλωμένος δ' εἰς τὰ παχέα του προτοκράσια, τὴν μακρὰν κερασίην του κρατῶν καπνοσύριγγα, ἐνευσεν πρὸς τὸν πρόξενον νὰ προσέλθῃ, καὶ πρὸς τοὺς

Βεπλάγεις διὰ τὰς λέξεις ταύτας τὰς τόσον ξένας εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἀλῆ, ὁ πρόξενος δὲν ἐτόλμα νὰ τὸν πιστεύσῃ, καὶ ἡ φυσιογνωμία του ἐπρόδωκεν ἀνχαριθόλως τὸν δισταγμὸν του, διότι ὁ Σατράπης ἐξηκολούθησεν ὡς καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς θλίψεως, καὶ ὡς εἰς δεινὴν συνειδότος ἐνδίδων τύπῳ.

— Φεῦ, υἱέ μου! Τὸ παρελθὸν δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν μου! ἔχουσα τόσον αἷμα, ὥστε τὸ κύμα του ἐγείρεται νὰ με πνίξῃ, καὶ δὲν τολμῶ νὰ στραφῶ νὰ ἰδῶ ὀπίστω μου.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας, αἰτίνες τῷ ἀνεπὸλησαν πάντα τὰ κακούργηματα τοῦ Ἀλῆ, ὁ πρόξενος ὑπ' ἀκου-

σίως φρίκας κυριευθεῖς, ἠθέλησε ν' ἀποσύρῃ τὴν χεὶρά του ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Ἀλῆ· ἀλλ' αὐτὸς τὸν ἤτένισε μετὰ βλέμματος τοσούτην θλίψιν καὶ ἀπελπισίαν ἐκφράζοντος, ὥστε ὁ Γάλλος δὲν ἀπέκρουσε τοῦ σατράπου τὴν χεῖρα.

— Πίστευσέ με, υἱέ μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀλῆς μετὰ φωνῆς τρομούσης ἀπὸ συγκίνησιν· ἐπεθύμησα δῶρα τῆς τύχης, καὶ τὰ ἀπέλαυσα κατὰ κόρον. Ἐπεθύμησα σαράγια καὶ βασιλικὴν θεραπείαν, πλουτέλειαν καὶ δύναμιν, καὶ πάντα τὰ ἐλάττω. Παραβάλλων τὴν τρύπαν ὅπου κατῴκει ὁ πατήρ μου πρὸς τοὺς ἡγεμονικούς τούτους οἴκους, ὅλους καταστίλνοντας χρυσοῦ, λαμπρῶν ὀπλῶν καὶ ταπῆτων πολυτελῶν, ἐπαυσε νὰ νομίζω ἑμαυ-

Ὁ Ἀλῆ Πασάς.

αὐλικούς του νὰ μακρυνθῶσι· καὶ ὅταν ὁ πρόξενος κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν ἐκάθησεν εἰς τὰ δεξιὰ του, ὁ σατράπης ἐράνη ὡς ἀπὸ μακροῦ ἀνανεύων ὄνειρον, ἔλαβε φιλικῶς εἰς τὰς χεῖράς του τὴν χεῖρα τοῦ Γάλλου, καὶ ὑγρὸν βλέμμα ἀνατείνων πρὸς οὐρανόν, εἶπε μετὰ φωνῆς ἐκπνευστικῆς βελθεῖν συγκίνησιν.

— Ἀλλάξ, υἱέ μου, γνώμην περὶ ἐμοῦ. Δὲν σε λέγω πλέον νὰ μ' ἀγαπήσῃς, θὰ σε βιάσω νὰ γίνῃς φίλος μου, παραδεχόμενος σύστημα ἐντελῶς ἐναντίον τοῦ μέχρι τοῦδε. Τὸ πᾶν μου ἐτελείωσε καὶ θέλω εἰς τὸ τέρας τῆς ζωῆς μου νὰ δεῖξω, ὅτι ἂν ἦμην ἄλλοτε αὐστηρὸς καὶ ἐπίφοβος, ἤθελν ὅμως νὰ σέβω μὲν καὶ τὴν δυστυχίαν, καὶ νὰ εἶμαι φιλόανθρωπος.

τὸν τὸν εὐδαιμονέστερον των ἀνθρώπων, ὡς οἱ πολλοὶ με νομίζουσιν. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ Ἀλβανοὶ, οἱ Τρεμοντες ὑπὸ τοὺς πόδας μου, με φλοιοῦσι δ' αὖ τὴν εὐδαιμονίαν μου. Ἄν ὅμως ἤξευρον πόσον ἀκριβῶς ἀγοράζονται αὐταὶ αἱ ματαιότητες, θὰ τοὺς ἐκείνου εἰς οἶκτον!... Ἐθυσίασα τὸ πᾶν εἰς τὴν φιλοδοξίαν μου. Ὅλων αὐτῶν, ὅσοι με περιστοιχίζουσιν, ἐθανάνεσα τοὺς συγγενεῖς... Ἀλλ' ἂς μακρύνω τὰς πικρὰς αὐτὰς ἀνχμησίας. Οἱ ἐχθροὶ μου εἶναι τώρα εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, καὶ θέλω νὰ τοὺς προσηλώσω εἰς ἑμαυτὸν δι' ἐσπερημάτων. Θέλω τὸ Γαρδικί νὰ γίνῃ τὸ ἄνθος τῆς Ἀλβανίας, καὶ ἐκεῖ σκοπὸν ἔχω νὰ διέλθω τὸ ἐπίλοιπον των ἡμερῶν μου. Ἴδου τὰ τελευταῖά μου.

σχέδια... Δὲν σοὶ προτείνω, ἀγαπητέ μου υἱέ, νὰ μὲ συνοδεύσης εἰς τὴν ὁδοπορίαν μου· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον θὰ ἐπιστρέψω, καὶ τότε θὰ καταβῶμεν εἰς Πρέβεζαν, νὰ συνενθυμώμεν τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἔαρος. Γράψε, σὲ παρακαλῶ, ὅσα σοὶ εἶπα, πρὸς τὸν πρέσβυν σου, διότι οἱ ἐχθροί μου μὲ συκοφαντοῦσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ καλὸν εἶναι νὰ προλάβῃ ἡ ἀλήθεια τὰς διαβολὰς των.

Μετὰ τὴν συνέντευξιν δὲ ταύτην, ὁ σατοράπης ἀπεχαιρέτησε τὸν πρόξενον, ἀνέβη εἰς τὴν ἀμαξάν του, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασεν εἰς Λίβωθον, τὴν κατοικίαν τῆς Χαϊνίτζας, ἥτις ἦτον πάντοτε παραδεδομένη εἰς ἀθυρίαν σκοτεινὴν καὶ ἀγρίαν. Ἐλθὼν δὲ, ὁ Ἀλῆς ἔμεινε πολλὴν ὥραν κατὰκλειστος μετ' αὐτῆς· καὶ τῆς συνδιαλέξεώς των μὲν οὐδὲν ἐγένετο γνωστὸν, ἀλλ' ἡ παρόμοιος θλίψις τῆς Χαϊνίτζας ἐφάνη αἰφνιδίως κοπάζουσα. Τὰ κοσμήματα τῶν οἰκῶν της ἀποκαταστήσασα πάλιν εἰς τὰς οἰκείας θέσεις, ἡ διατάξασα μετὰ σπουδῆς νὰ κατασκευασθῶσιν, ἔδωκε λαμπρὰν ἐορτὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν της, ὅστις τὴν ἐπαύριον τῆς εὐωχίας ἀνεχώρησεν εἰς Γαρδίκι μετ' ὅλης τῆς συνοδείας του.

Ποτὲ ὁ Ἀλῆς δὲν εἶχε δειχθῇ χαριέστερος καὶ φαιδρότερος. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ Λιβῶθου εἰς Γαρδίκι ἦτον ὠραία κατὰ τὴν ἐκρινὴν ἐκείνην ὥραν τοῦ χρόνου ἐν Ἠπείρῳ, γλῶσσι παρὰ τὰ πεδία, καὶ πολὺ χορὸς ἀνεμόναι, ἰάκινθοι καὶ νάρκισσοι τὰ κατεποικιλλόν, καὶ ἔχυνον εἰς τὸν ἀέρα ἀρώματα θελκτικώτατα. Τῆς ροιᾶς τὸ λαμπρὸν φύλλον ἤρχιζε τὴν ὀψίαν του βλάστησιν, καὶ τὸ δένδρον τῆς Ἰουδαίας ἐκαλύπτετο ἀπὸ ῥοδόχροα ἄνθη. Οἱ λευκοὶ πελαργοὶ ἔφθανον μετὰ σπουδῆς, διότι ὁ μάρτυς εἶχεν ἔλθει, οὐχὶ ὅμως αἱ χελιδόνες, οὐχὶ οἱ ἔποπες, οὐχὶ αἱ τριγόνες, τῆς θερμότητος φίλαι· ἀλλ' αὐταὶ περιέμενον ὑπὸ τὸν φλέγοντα ἥλιον τῶν τροπικῶν, νὰ φθάσῃ ὁ ἀπρίλλιος πρὶν προκύψωσι. Τινὲς δ' ἀνυπόμονοι ἀηδόνες, εἰς τῶν μυρσινῶν καὶ τῶν σχοίνων τὸ παχὺ κρυπτόμεναι φύλλωμα, εἶχον φθάσει πρὸ τοῦ χαριέντος τούτου μηνός, καὶ ἡ καθαρά φιλερμότης των φωνὴ ἐφαίνετο ἀμειλλωμένη πρὸς τὴν τῶν ὁδοιπόρων ψαλτῶν, οἵτινες τὴν λύραν εἰς τὰς χεῖρας, περιέρχοντο τὰ χωρὶς τῆς Ἀλβανίας, τραγουδοῦντες τὰς χελιδόνας καὶ τῶν κλεπτῶν τοὺς ἔρωτας καὶ τὰ ἔργα. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Ἀλῆς ἔφθασεν εἰς Χανδρίαν, φρούριον ὑποδομημένον ἐπὶ βράχῳ, ὀλίγον πέραν τῆς ἀνατολικῆς ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ Κελυδνίου, ὅθεν ἀνακαλύπτεται μακρόθεν ἐν λαμπρῷ πανοράματι ἡ κοιλὰς τῆς Δρυνοπόλεως, ἡ πόλις τοῦ Γαρδικίου, αἱ σκοτειναὶ καὶ ἀγρίαι Ἀντιγόνοι φάραγες, τὰ γιγαντιαίως ἐπιστεφωμένα ὄρη τῆς Μουσούνιας, καὶ αἱ πλούσιαι καὶ εὐκαρποὶ Ἀργυριναὶ πεδιάδες.

Ἀμέσως ἀπὸ πρώτας οἱ κήρυκες τοῦ Ἀλῆ, ἀλουργοὺς ἐνδεδυμένους μανδύας, ἀνῆλθον εἰς Γαρδίκι, φέροντες ἐκ μέρους τοῦ ὑπόσχεν γενικῆς ἀμνηστίας καὶ συγχωρήσεως. Συγχρόνως δ' ἐμήνυσεν ὁ Ἀλῆς ὅλους τοὺς Γαρδικιώτας, ἄνδρας καὶ παῖδιά, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔτους μέχρι τοῦ ἐσχάτου γήρους, νὰ ἔλθωσιν εἰς Χανδρίαν ν' ἀκούσωσιν ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Βεζύρου τὸ στόμα τὴν εὐτυχίαν των.

Καίτοι ἀγνοῶν τὸ τραγικὸν τέλος τῶν βέλων, ὁ λαὸς ὅμως οὗτος, ὡς πᾶσα ἡ Ἠπείρος, ἤξεύρων τὴν θηριώδη τοῦ Σατραπῆος καρδίαν, καὶ τὴν ψευδῇ γλυκύτητά ὑφ' ἣν ἐκρυπτε τὴν διάθεσίν του, ἐδέχθη ἐντρομος τὴν τοιαύτην εὐμενὴν πρόσκλησιν, ἃν καὶ χωρὶς νὰ προβλέπῃ ἐντελῶς τοὺς σκοπούς του. Αἱ γυναῖκες, αἵτινες κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀλῆ ἔμελλον νὰ μείνωσιν εἰς Γαρδίκι, ὠλοφύροντο γοερώς, καὶ οἱ ἄνδρες ἐπρόφερον κατάρως. Πολλοὶ λαβόντες τοὺς υἱούς των εἰς τὰς ἀγκάλας των, ἐρίφθησαν ἀπὸ τοῦ Γαρδικίου τὰς ἐπάλξεις εἰς τὸν Κελυδνόν. Ἀλλὰ τέλος ἐπρεπε νὰ ὑπακούσωσι, καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι, οἱ ἄνδρες μετὰ τῶν παιδιῶν, εἰσῆλθον εἰς τὴν πεδιάδα τὴν ἐκτετατομένην ἐμπρὸς τῆς Χανδρίας, ὅπου τοὺς περιέμενεν ὁ Ἀλῆς, περιστοιχισμένος ὑπὸ τετρακισχιλίων δορυφόρων. Οἱ προὔχοντες τῆς πόλεως ἠβέλησαν νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τοὺς πόδας του· ἀλλ' αὐτὸς, προλαμβάνων αὐτοὺς, ἐνηγκαλίσθη φιλικώτατα τοὺς γεροντοτέρους, τοὺς ὠνόμασε τοὺς ἀγαπητοὺς τῆς καρδίας του, τοὺς ἀγαθοὺς τοῦ πατέρως, τοὺς ὠμίλητε περὶ τοῦ ἀρχαίου καλοῦ καιροῦ τῆς Ἠπείρου, περὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς αὐτοὶ ἡμιλλῶντο πρὸς τοὺς ἐπιδειξιωτέρους καὶ νεωτέρους τῶν περιοίκων τοῦ Τραπεζηνίου περὶ τοῦ ἄθλου τοῦ δρόμου, τῆς πάλης καὶ τοῦ τοξομαχίας, τὸ δὲ ἄθλον τοῦτο ἀπένεμεν ἡ μήτηρ τοῦ Χάμκου, κρυπτομένη ὀπισθεν τοῦ παραθύρου. Τοὺς ὠμίλησεν ἀκόμη καὶ περὶ τῶν περιφημοτέρων κλεπτῶν τῶν καιρῶν ἐκείνων, ὧν τὸ ὄνομα διέσπειρε τρόμον εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων· περὶ τῆς μητρὸς ὅμως, περὶ τῆς ἀδελφῆς του, περὶ τῆς ὕβρεως τῆς γενομένης εἰς τὴν οἰκογένειάν του, οὐδὲ λέξιν ἐπρόφερεν.

Οὕτως ὅλας τὰς ἀκαταμαχίτους καὶ δολεράς μεταχειρισθεὶς γοητείας του, ὁ Ἀλῆς ἐνεθάρρυνε τοὺς δι' ὅτι τυχεῖς τούτους, τοὺς συνεκίνησε, καὶ κατέπαυσε τὰς φρόβους αὐτῶν. Ἐπειτα δὲ τοὺς ἐξέτασε μετὰ συμπαιθείας περὶ τῶν ἀναγκῶν των, περὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεως των, ἣν, ὡς ἔλεγεν, ἤθελε νὰ ἰδῇ ἀνθεῖσαν ὑπὲρ πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἀλβανίας. Διελέχθη δ' εἰσεῖτι καὶ περὶ τῶν ὁδῶν ἃς διενεοῖτο ν' ἀνοίξῃ, καὶ περὶ τῶν ὁρεῶν οὓς ἤθελε νὰ κατασκευάσῃ. Καὶ τοσαῦτα καταψεύσας τῶν θυμάτων του, τὰ ἀπέπεμψε, παρακαλέσας αὐτὰ νὰ τὸν περιμένωσιν ἐπ' ὀλίγον εἰς πλησιόχωρον ξενοδοχεῖον, ὅπου ἔμελλεν ἔλθων νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτῶν περὶ τῶν μελετωμένων βελτιώσεων τούτων, καὶ περὶ ἐλαττώσεως φόρων.

Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦτο ἦτον μεγίστη αὐλὴ τετράγωνος, ἔχουσα μίαν μόνην θύραν. Τὰς τρεῖς πλευρὰς αὐτῆς περιστοιχίζον τείχη ὀγκώδη, τὴν δὲ τετάρτην κατεῖχεν ἡ κατοικία. Περὶ δαίτην λοιπὸν, πρὸ τῶν ἡλίου δυσμῶν, ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Γαρδικίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην, καὶ ἀμέσως ἡ θύρα ἐκλείσθη καὶ ὠχυρώθη.

Τότε κατέβη ὁ Ἀλῆς ἀπὸ τὸν πύργον τῆς Χανδρίας, ἐν λαμπρῷ φορέῳ φερόμενος ὑπὸ Βλάχων ὑπηρετῶν. Φθὰς δὲ εἰς τοὺς ὅρους τοὺς πρόποδας, ἀνέβη εἰς τὸ πολυτελὲς ὄχημα, οὗ τὰ προσκεφάλαια ἦσαν κασμίρινα καὶ χρυσόστικτα, καὶ ἐπ' αὐτῷ κατακαίμενος χάνων, καὶ ὑπὸ μελανῶν κεκλυμμέν-

νος μιλωτῶν, διέταξε τὸν ἡνίοχόν του νὰ περιέλθῃ τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ δταν ἐξ αὐτοῦ εἰδεωμένη ὅτι οὐδεὶς Γαρδικιώτης ἐδύνάτο νὰ διαρῇγῃ, ἐστάθη αἰφνιδίως, ἀνέστη ὀρθίως, κρατῶν εἰς χεῖρας τὸ πυροβόλον, καὶ πρὸς τὰ στρατεύματά του στραφεὶς,

— Κτυπάτε! ἐφώναξε, δεικνύων διὰ τοῦ ὄπλου τοῦ τὸ ξενοδοχεῖον.

Ἀλλ' οἱ Ἀλβανοὶ ἠρνήθησαν διὰ τῶν ἀρχηγῶν των νὰ μολύνωσι τὰς χεῖρας των εἰς τοιαύτην ἀποτρόπαιον ἀνθρωποκτονίαν. Ὁ Ἀλῆς ἐστράφη ἔπειτα πρὸς τοὺς Χριστιανούς στρατιωτάς του, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔμεινον σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι. Τότε αὐτὸς, ἀπαθὴς πάντοτε, καὶ δις ἢ τρεῖς χασμώνοντας, ὅπερ παρ' αὐτῷ ἦν πάντοτε σημεῖον φόβου καὶ συμπεπαισμένου θυμοῦ, ἔνευσε πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν δούλων τοῦ σαραγίου, πανσπερμίας αἰσχυρῶν καὶ ἐξηχερωμένων ἀνδραγίων, καὶ ἐν τῷ ἄμα προσέδωκεν προσηκούντας οὔτοι, ἀνέδωκεν εἰς τὰ τείχη, καὶ ἤρχισεν ὁ πυροβολισμός.

Τῶν βδελυρῶν αὐτῶν ὄντων ὁ βδελυρότερος ἀρχηγὸς ὠνομάζετο... Ἀθανάσιος Βάϊας!

Ἡ σφαγὴ διήρκεσε μέχρι τῆς ἐσπέρας, καὶ δταν ὁ ἥλιος ἔδυσε, δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ εἰς Γαρδικιώτης πλέον, ἀνὴρ, παῖδιον ἢ γέρον. Τὸ ξίφος συνεπλήρωσε τὸ ἀτελὲς ἔργον τῶν πυροβόλων.

Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ αἱ παρθένοι εἶχον μείνει εἰς τὸ Γαρδικίον. Αὐταὶ ἦσαν ἡ μοῖρα ἣν ἐπεφυλάχθη ἡ ἐκδίκησις τῆς Χαϊνίτζας. Ἐπερ τὰς ἐνεακοσίας, περιυβρισθεῖσαι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ὠδηγήθησαν εἰς Λίβωθον, ὅπου ἡ ἀνίλεος θυγάτηρ τῆς Χάμκως διέταξε νὰ κοπῶσιν αἱ κόμαι των, καὶ νὰ πληρωθῇ ἐξ αὐτῶν μέγα στρώμα μεταξωτόν. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀπαισίου καθημένη τροπαίου, ἔφερον ἐμπρὸς τῆς τῆς θύματά της, καὶ ἀφ' οὗ ἐγονάτισαν ὅλοι, ἐπρόφερε τὸ θέσπισμα τοῦτο, ὃ ἐπανελάβον οἱ δημόσιοι κήρυκες.

— Οὐαὶ εἰς τὸν ὅστις δώσῃ ἄσυλον, ἢ ἄρτον ἢ ἐνδυμα εἰς τὰς γυναῖκας, τὰς κόρας καὶ τὰ παῖδιά τοῦ Γαρδικίου! Τὰς καταδικάζω νὰ πλανῶνται εἰς τὰ δάση, καὶ, ἀποθανοῦσαι τῆς πείνης, νὰ γίνωσι βορὰ τῶν θηρίων!

.....

Πρὶν ἀναχωρήσῃ ἀπὸ Γαρδικίου, ὁ Ἀλῆς εἶχε διατάξῃ νὰ γυμνωθῶσιν οἱ νεκροὶ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν, σωρευθέντα εἰς πολλὰς καὶ μεγίστας σχεδιάς, νὰ παραδοθῶσιν οὕτως εἰς τὸ ῥέμα τοῦ Κελυδνίου, ὅπως τὰ πλωτὰ κομμητήρια ταῦτα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Βοϊούσαν, καὶ μετ' αὐτῆς διαβάντα σχεδὸν πᾶσαν τὴν Ἀλβανίαν, περιφέρωσιν ἀπὸ Τραπεζηνίου μέχρι τοῦ Ἀδρίου τὸ φοβερὸν μήνυμα τῆς ἐκδικήσεως τοῦ Ἀλῆ.

Θέλων δὲ νὰ διακωνίσῃ τὸ τρομερὸν αὐτῆς μνημόσυνον, ὁ Σατοράπης ἔστησε στήλην μέλανος λίθου ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς τοῦ ξενοδοχείου τῆς Χανδρίας, καὶ ἐπέγραψεν αὐτὴν Ἑλληνιστὶ, Τουρκιστὶ καὶ Ἀλβανιστὶ, περίπου ὡς ἔπεται:

Ο ΚΡΑΤΑΙΟΤΑΤΟΣ ΣΑΤΡΑΠΗΣ ΑΛΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΤΟΥ.

ΕΓΩ Ο ΒΕΖΙΡΗΣ ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ

ΟΤΑΝ ΦΕΡΩ ΚΑΤΑ ΝΟΥΝ ΤΗΝ ΣΦΑΓΗΝ ΗΤΙΣ

ΣΥΝΕΒΗ ΕΑΩ, ΑΥΠΟΥΜΑΙ.

ΕΙΘΕ ΤΟΙΑΥΤΗ ΣΥΜΦΟΡΑ

ΝΑ ΜΗ ΣΥΜΒΗ ΠΑΛΕΟΝ ΑΛΛΟΤΕ!!!

ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΠΡΟΤΡΕΠΩ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΜΟΥ

ΝΑ ΜΗ ΒΛΑΨΩΣΙ ΠΟΤΕ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΜΟΥ,

ΚΑΙ ΝΑ ΥΠΑΚΟΥΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΛΗΣΙΝ ΜΟΥ,

ΑΝ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΖΟΥΝ ΕΥΤΥΧΕΙΣ.

ΟΣΟΙ ΥΠΟΤΑΣΣΟΝΤΑΙ

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΦΩΣΙΟΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΕΜΕ

ΘΑ ΖΩΣΙΝ ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ.

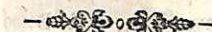
Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΑΥΤΗ ΤΩΝ ΓΑΡΔΙΚΙΩΤΩΝ

ΣΥΝΕΒΗ ΤΗΝ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1812,

ΗΜΕΡΑΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ,

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΩΡΑΝ,

ΠΕΡΙ ΗΛΙΟΥ ΔΥΣΜΑΣ.

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ.

—o—

Ἀνέφελος ἦτο ὁ οὐρανὸς καὶ εὐδὺς καὶ εὐώδης ὁ ἔξφυρος· ἡ αὐγὴ μόλις εἶχεν ἀρχίσει νὰ ὑποφώσῃ. Ἐντεῦθεν ἕτερπον τὴν ὄψιν μου στάχεις ὑψίκομοι καὶ χλοεροὶ, καὶ ἐκείθεν βράχοι ὠχροὶ μαρμάρου μ' ἐπεδείκνυνον τὰς σοβὰς καὶ ἀποτόμους πλευράς των.

Ἡ ἡμίονός μου ἐτριπόδιζε χαριέντως. Ἐντὸς δὲ δύο ὥρων ἔφθασα ἀπὸ Ναούσης εἰς Παροικίαν, πρωτεύουσαν τῆς καλλιγύναικος Πάρου, ὅθεν σκοπὸν εἶχον νὰ μεταβῶ εἰς Ἀντίπαρον διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ περίφημον σπήλαιόν της.

Ἡ φιλοξενία εἶναι ἀρετὴ κοινὴ μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἀμιλλα λοιπὸν συνεστήθη σφοδρά, κινδυνεύσασα νὰ μεταβληθῇ καὶ εἰς ἀψιμαχίαν, τίς πρῶτος νὰ δεχθῇ ξένον, οὗτινος μάλιστα τὸ ὄνομα δὲν ἦτο τότε ἄγνωστον παρ' αὐτοῖς.

Ὡς καταδικὸς ἱστάμην ἀναμένων τὴν ἐκβασιν τοῦ ἀγῶνος· διότι ἡ καρδία μου, εὐγνωμονοῦσα, μὲ ἀπέτρεπε τοῦ νὰ προτιμῶ τὰς ἐξ ἴσου εὐμενεῖς καὶ ἐξ ἴσου προθύμους προτάσεις ἐκείνου ἢ τούτου. Ἀλλὰ τέλος ἐνίκησε γέρον ἀριστοκράτης ἐπελθὼν, εἰς δὲ πάντας ἐνέδιδον.

Περιττὸν ἴσως νὰ εἶπω ὅτι ἀρίστα κατεβρόχθισαν οἱ εἰκοσιπενταεταεῖς ὀδόντες μου τὸ πολυτελὲς ἀριστον τοῦ Νέστορος μου. Τίς, νέος, σφραγῶν, ὑπηρετῶν τὴν πατρίδα, ἐπιδοκιμαζόμενος, καὶ λαμπρὸν διορῶν τὸ μέλλον αὐτῆς, περιπλανώμενος εἰσέτι ἐντὸς πελάγους ἐλπίδων, δὲν αἰσθάνεται ὁρεῖν νὰ καταράγῃ καὶ αὐτὸν τὸν ταῦρον Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου;

Μόλις ἀπεσκευάσθη ἡ τράπεζα, καὶ ὑπηρέτης εἰσελθούσα εἶπε πρὸς τὸν οικοδεσπότην ὅτι ἡ γρχία μήτηρ του ἐπεθύμει νὰ μὲ γνωρίσῃ.

Οἱ νησιῶται τοῦ Αἰγαίου καὶ κατ' ἐξοχὴν αἱ νη-

Ἐκρεμάσθη ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὴν κλίμακα, καὶ κατὰ εἰσὶλλον κατὰ πρῶτον ἐντὸς στενῆς τινοῦ διόδου ἧς τινοῦ οἱ τοῖχοι ἦσαν ὅλοι χυσελάτοι. Κοιμασθεῖς δὲ καὶ πάλιν ἀπὸ σχολίου κατέβη εἰς ἄλλο βράθρον, δώδεκα περίπου πόδας κατωτέρω τοῦ πρώτου, εἰς τοῦ ὁποῦ τοῦ τοῖχους μόλις ἐπλησί- σαμεν τὰς λαμπάδας μας, καὶ διεδόθησαν ἀκτίνες τοσοῦτω ἀστραπηδολοί, ὥστε κατεπλήχθη ἡ ὄρασις μου καὶ ἐξήτησα νὰ ἀναχωρήσω ἀμέσως. Ἀλλ' εἰς τῶν ὁδηγῶν μὲ ἀπέτρεψε· διότι, πρὸ τῶν ποδῶν μου σχεδὸν ἠνοιγέτο ἄβυσσος τοσοῦτω ἀχανῆς, ὥστε οὔτε νὰ ἐμβλέψω εἰς αὐτὴν δὲν ἐτόλμησα. Ὁμολογῶ ὅτι ὁ κίνδυνος ἐσθλασεν ὅλην τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ὁποίαν πρὸ μικροῦ ἔτι ἠσθάνομην τοῦ νὰ ἶδω τὸ περιώνυμον ἐκεῖνο σπήλαιον. Καὶ ἡ καρδιά μου εἶχεν ἐπίσης διατρέξει πρὸ τινων ὥρων κινδύνους, ἀλλ' ἐκεῖνοι, ἀγνοῶ διὰ τί, δὲν μὲ εἶχον καταποθήσει!

Ἐνθαῤουνθεῖς ἀπὸ τοὺς ἀτρομήτους ὁδηγούς μου, διέβην ἀκροποδητὴ σχεδὸν περὶ τὸ χεῖλος τῆς ἀβύ- σσου, καὶ εἰσῆλθον εἰς αἶθουσαν, οἱ σταλακτῖται τῆς ὁποίας ἦσαν τοσοῦτω τεχνήντως προσηρμοσμένοι, καὶ μάλιστα περὶ τὸν θόλον, ὥστε μ' ἐφάνετο ὅτι εὐρισκόμην ἐντὸς κτιρίου γοτθικοῦ. Τὸ ἔδαφος ἦτο ὑγρὸν καὶ ὀλισθηρότατον, καὶ διὰ νὰ μὴ πέσω, δὲν ἐδίετίζον νὰ τείνω ἀδιακόπως τὰς χεῖρας διὰ ν' ἀρ- πάζω πᾶν τὸ προστυχὸν στήριγμα. Σημειωτέον δὲ ἐν πρηνέσει ὅτι ὁσάκις αἱ κατωφέραι ἦσαν ὑπὲρ τὸ δέον καταρρέπει, δὲν συνεστελλόμεθα ὅλοι νὰ μιμη- θῶμεν τὸν τρόπον τοῦ βαδίζειν τῶν τετραπόδων.

Μετὰ πολλοὺς κινδύνους καὶ κόπους, ἐρθάσαμεν εἰς τὴν μεγάλην αἶθουσαν ἥτις, ὡς μὲ εἶχον εἰπεῖ, ἐ- θεωρεῖτο ὡς τὸ θαυμαστότερον μέρος τοῦ σπηλαίου. Ἀλλ' ὅ,τι προσέβαλε τοὺς ὀφθαλμούς μου, εἶναι βεβαίως ἀνώτερον πάσης περιγραφῆς. Μ' ἐφάνη ὅτι ἡ- μὴν ὅχι ἐντὸς σπηλαίου, ἀλλ' ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς νουῦ. Φαντάσθητε αἶθουσαν 720 μὲν ποδῶν μῆκος ἔχουσαν, 678 δὲ πλάτος, καὶ 360 ὕψος, φωταγω- γουμένην ἀπὸ μυριάδας ποικιλοχρῶν τιμαλφῶν λί- θων ἐκτοξευόντων ἀστραπὰς! Ὁ θόλος ὑπερσπαστάζετο ἀπὸ λεπτοφρεστιάδας καὶ περικόμψους στήλας ὡς ἂν ἦσαν λελαξευμένοι ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Φειδίου, καὶ περὶ ἡμῶν παραστάδες ὀγκώδεις καὶ κολοσσιαῖαι, ἐ- φάνοντο ὑποστηρίζουσαι τὴν ὅλην οἰκοδομήν. Παντοῦ ἐβλεπεσθε σωροὺς σταλακτῖτου ὁμοιάζοντας ἀγάλματα, καὶ πρὸς τὸ κέντρον εἶδος θυσιαστηρίου, ὡς τὰ τῶν Δυτικῶν ἐκκλησιῶν, προσερεϊδομένου ἐπὶ κίωνων ἐξαι- σίων.

Ἐνταῦθα, πρέσβυς τις τῆς Γαλλίας ὀνόματι Nointel, ἐπιστρέφων τὸ 1673 ἔτους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐ- τέλεσε τὴν θεῖαν λειτουργίαν, διαμείνας, ὡς λέγει ὁ Τουρνεφόρτιος, τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας, (τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων) ἐντὸς τοῦ σπη- λαίου, ὁμοῦ μετ' ἄλλων πεντακοσίων συνοδοιπόρων. Ἐκατὸν λαμπάδες ὀγκώδεις καὶ τετρακόσκιαι λυχνίαι, καίουσαι νυχθημερόν, ἐφώτιζον, προσθέτει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, τὸν ὑπόγειον ἐκεῖνον παράδεισον!

Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἐνταῦθα ἀναπτρωθεὶς τὸν νοῦν, ἐλησμόνησα καὶ τὸν ἐπίγειον ἄγγελον τῆς Πάρου, καὶ

τὸν κόσμον ὅλον, καὶ καθήσας ἐν σιωπῇ, ἐθαύμαζον τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ἀπαρσιίλους καλλο- νὰς τῶν κτισμάτων του! Ἡ καρδιά μου κατενύγη μέχρι δακρύων καὶ ὅμως, παραφερθεὶς ἀπὸ ματαιό- τητα ἀνθρωπίνην, ἠθέλησα νὰ παραπέμψω εἰς αἰῶ- νας τὰ ἄσημον ὄνομά μου, ἐγγράξας αὐτὸ πηλοσίον τόπων ἄλλων ἀνγκόντων εἰς ἐνδόξους περιηγήτας ἐ- πισκερθέντας, ὡς κ' ἐγώ, τὰ ὑποχθόνια ἐκεῖνα ἀνέ- κτορα! Ν. Δ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΠΕΡΙ ΚΑΡΥΑΤΙΔΩΝ.

Ἐκ τῶν ἀξίων λόγου ἀντικειμένων τῆς Ἀρχαιολο- γίας, εἶναι βεβαίως καὶ ἡ ἔρευνα περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς καθυδρύμασιν ἀπαντωμένου εἶδους τῶν κί- ὶων, τῶν παριστάντων γυναικείους ἀνδριάντας, κομψῶς καὶ πλουσίως ἐνδεδυμένους, καὶ τὸ ὄνομα Καρυάτιδες φέροντας. Νομίζομεν δὲ ὅτι, διεξερχόμενοι τὸ ἀντι- κείμενον τοῦτο μετὰ τῆς προσηκούσης συντομίας, καὶ ἐπιφέροντες τὰς ἀναγκαῖας κρίσεις ἐπὶ τῶν ὧν οἱ τε ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι ἐξέθεσαν, θέλομεν πληρώσει τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Ὁ μόνος τῶν ἀρχαίων μνηστῶν τῶν ἀνδριαντομόρ- φων τούτων κίωνων ποιούμενος εἶναι ὁ Βιτρούδιος (Lib. I. Cap. 1.). Ὑπ' αὐτοῦ μανθάνομεν εἰδῆσιν ἥτις ἀληθῶς ἀπέβη τὸ μῆλον τῆς ἐριδος μεταξὺ τῶν Νεωτέρων· μᾶς διηγέται ὅτι ἡ ἐν Πελοποννήσῳ πό- λιν Κάρυκι (Παρά τῷ Ὀρχομενῷ - Παυ. Η'. ἰδ. 5.), συμμαχήσασα τοῖς Πέρσας κατὰ τῶν ἄλλων Ἑλλή- νων, ἐπέτρεπε τὴν ἀγανάκτησιν τούτων, οἵτινες, μετὰ τὴν κατὰ τῶν βαρβάρων νίκην των, κυριεύσαντές την, τοὺς μὲν ἀνδρας ἀπαντας ἐφόνευσαν, τὰς δὲ γυναῖκας ἀπήγαγον αἰχμαλωτίδας. Ἰνα δὲ δι' αὐτῶν μετα- φέρωσι τοῖς μεταγενεστέροις τὴν αἰσχύνην τῆς πό- λεως ἐκείνης, οἱ τότε Ἀρχιτέκτονες, ἀντὶ κίωνων, ἐ- χρῶντο εἰς τὰς δημοσίους οἰκοδομὰς γυναικείους ἀν- δριάσι, τὰς αἰχμαλωτίδας τούτας ἀπηκονίζουσι, καὶ αὗται, κατ' αὐτὸν, εἰσὶν αἱ καλούμεναι καρυάτι- δες. Ἀλλ' ὁ Λέσιγγ (Mélanges d'Antiq.) πολλὰ ὀρθῶς ἀποκρούει τὴν εἰδήσιν ταύτην ὡς μυθώδη, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι εἶναι πάντῃ ἀπίθκον νὰ ὑποθέσῃ τις τὴν ἄσημον ἐκείνην πόλιν (α), συλλαβοῦσαν ποτὲ τὸν σκοπὸν συμμαχίας μετὰ τῶν ἀλκίωνων καὶ ἀπειρα- ρίθμων Περσῶν, αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλπίσωσι τό- σον ἀπὸ τῆς συμπτύξεως τῆς, ὅσον νὰ φοβῶνται τὴν ἐπιβουλήν της. Πρὸς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Λεσιγ- γίου δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν παντελῆ τῶν ἄλλων Συγγραφέων τοιοῦτου γεγονότος ἀποσιώπη- σιν.

(α) Τὸ ἄσημον αὐτῆς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δὲν μᾶς γίνεταί ἄλλως γνωστὴ, εἰμὴ διὰ τῆς ὡς ἐν παρόῳ ἀναφο- ρᾷ τοῦ μόνου ὀνόματός της ὑπὸ Θουκυδίδου (Ε' - 55.) καὶ Παυσανίου (ὅστις μάλιστα τὴν καλεῖ χωρίον Η'. ἰδ. 5), ἐνῷ οἱ Γεωγράφοι Στράβων, Πτολεμαῖος καὶ ἄλλοι οὐδὲ τοῦτο μᾶς παραδίδουν.

σιν, καὶ μάλιστα ἐκείνων, οἵτινες, προγενέστεροι τοῦ Βιτρουδίου, καὶ ἐκ προθέσεως τὰ Περσικὰ διεξελθόν- τες, εἰσὶν ἐκεῖνου ἀξιολογότεροι.

Ἐκ τῶν σωζομένων πάλιν τῆς τέχνης λειψάνων γί- νεται βέβαιον, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν κίωνων οὐδα- μοῦ ἀπαντᾷ ἐν πολιτικοῖς, ἀλλ' ἐν ἱεροῖς μόνον καθυδρύμασιν ἐφηρμοσμένον, ὡς εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πανδρόσιον, εἰς τὸν ἐν Καρίᾳ τάφον τοῦ Μουσώλου κτλ. ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀγάλματα δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ παρίστανον ἀτίμων ἀναμνήσεων πρό- σωπα, ὡς τὰς τὴν αἰσχύνην τῶν πατέρων κληρονομή- σασας αἰχμαλωτίδας τοῦ Βιτρουδίου, (ὅστις κατὰ τὸν Στουάρτον (Antiq. d. Ath.) ὑπαινίττεται μάλιστα τὰς τοῦ Πανδρόσιου Καρυάτιδας), ἀλλ' ἄλλας τινας Παρθένους, ἀγαθοὺ δαίμονος τέκνα, ὡς ἤθελεν ἀρμολεῖ εἰς ἱερὰ οἰκοδομήματα, τῶν ὁποίων ὁ ἐξωτερικὸς μάλι- στα κόσμος προώρισται ν' ἀνυψῶν τὴν ψυχὴν τοῦ προσερχομένου εἰς τοὺς πόδας τῆς θεότητος, καὶ νὰ τὴν ἐξοικεῖ μετ' αὐτῆς. Πόσῃν δὲ ἡ θρησκεία εἶχε ἐπὶ τὸν εἶδος τῆς τέχνης, ἡ ἀρχαιότης ἀπασα ὁμολο- γεῖ, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἐξοχος τῶν τεχνητῶν Φειδίας ἠθέλε ποτὲ διὰ τῆς γλυφίδος τοῦ ν' ἀναδειχθῇ θαυ- ματουργός, ἂν τὸ θρησκευμὰ του δὲν παρεδέχετο θεὸν τοσοῦτον μεγαλοπρεπῆ, ὡς τὸν Ὀλύμπιον. Ὅτι δὲ οὐχ' ἦτον τοῦ θρησκευματος, καὶ ἡ φιλοσοφία ἐνε- ψύχωνε τὴν γλυφίδα τοῦ τεχνίτου εἰς τὰς διαγρα- φὰς της, τοῦτο εὐκόλως κατανοεῖται, ἀφοῦ ἐνθυμηθῶ- μεν, ὅτι τῆς τέχνης σκοπὸς εἶναι ἡ ἀπεικόνισις τῶν λεπτοτέρων τῆς ψυχῆς κινήσεων, τούτεστιν ἡ ἔκφρασις τῶν μυστηριωδεστέρων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων. Καὶ ὅποσῃν ἄρραγε ψυχολογικὴν ἔρευναν δὲν ἀπαιτεῖ τὸ θαυμάσιον τοῦ Λαοκρόντος Σύμπλεγμα, ὅπως μᾶς ἀπο- καλύψῃ τὸ ὕψος τῆς τέχνης του; Ἐπ' αὐτοῦ ἐν πολ- λοῖς διασκεπτόμενος ὁ κλεινὸς Βιγκελμάνος, ἠναγ- κίσθη τέλος νὰ διακηρύξῃ, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶδε πλέον παρὰ μίαν φορὰν τὸν φιλόσοφον καὶ τὸν καλλιτέχνην εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἠνωμένους, ὅτι ἔλαβε πλέον παρὰ ἓνα Μητρόδωρον (α), καὶ ὅτι ἡ φιλοσοφία ἐκί- νη τὴν χεῖρά της εἰς τὴν τέχνην, καὶ ἐδίδεν εἰς τὰ σώματα διάπλασιν καὶ ψυχὴν ἀνωτέραν τῶν κοινῶν (Imit. nel. oper. Gr. d. Pitt. d. Scult.). Τοιούτων λοιπὸν οὐσῶν τῶν τροφῶν τῆς τέχνης, πῶς ἤθελεν εἶσθαι πιθανὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ποτὲ τῇ ἐπέτρε- ψαν τὴν συνοίκησιν τῆς αἰσχύνης μετὰ τῆς δόξης, καὶ τῆς ἀτιμίας μετὰ τῆς ἀγιοσύνης; Καὶ βέβαια τοιοῦτον πνεῦμα ἤθελεν ἀποκαλύψει ἀμέσως τὸ Παν- δρόσιον, ἂν ὑπετίθετο περιεστοιχισμένον ἀπὸ τὰ ὄντα τοῦ Βιτρουδίου, τῶν ὁποίων ἡ παρουσία ἤθελεν ἀνα- μνησθεῖ ἀμαρτήματα, καὶ ἡ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ διαγωγή μῶμον. Ἡ ῥηθεῖσα ἐπομένως τοῦ συγγρα- φέως τοῦτου ἰδέα περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Καρυάτιδων καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἀνεγειρόντων αὐτὰς καθ' ὅλας τὰς ὀψεις της θεωρουμένη, ἀποδεικνύεται πάντῃ ἀνυ- πέρβουτος.

(α) Φιλόσοφος καὶ ἄριστος Ζωγράφος (ἡμ. 474. Π. X.) τοῦτον οἱ Ἀθηναῖοι ἠρέκθησαν νὰ ἀποστείλωσι τῷ Π. Ἐμπίῳ, ὅστις τοῖς ἐξήτησεν ἓνα φιλόσοφον διὰ τὰ τέκνα του, καὶ ἓνα Ζωγράφον διὰ τοὺς θριάμβους του. (Plin. 35, il— και Cic. Orat. 4.).

πόστατος καὶ μυθώδης· καὶ ἤθελεν ἴσως φανῇ ὁμοι- αλθεστέρα, ἂν ἀνεφέρετο εἰς πολιτικὰ καθυδρύματα, ὅπου ἡδύνατο νὰ εὕρῃ τὸν λόγον της εἰς τὰ τῆς πο- λιτικῆς νόμιμα, ὡς ἡ ἐν Σπάρτῃ Περσικῇ Στοᾷ, στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἀνδριάντων τῶν αἰχμα- μαλώτων Περσῶν, εἶχε τὸν λόγον της εἰς τὴν δι- αίωσιν τῆς πατρίδας δόξης, καὶ τῆς ἡττης τῶν βαρβάρων (Vitv. I-I-Παυσ. II. ἰδ.).

Εἶναι λοιπὸν συγγενέστερον μὲ τὸ πνεῦμα τῆς θρη- σκείας, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ὑπερηφάνης αὐτῶν τέ- χνης νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀν- δριαντομόρφων κίωνων εἰς τὰ ἱερὰ καθυδρύματα, ὑπηνί- τετο εὐμενῇ πνεύματι, προσφερόμενον, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν θεραπείαν τῶν Θεῶν ἢ Ἡρώων, τῶν ὁποίων τοὺς Να- οὺς ἡ τὰ μνημάτα ἐπὶ κεφαλῆς ἔφερον. Καὶ τοιοῦτοι ἀγα-θοδαίμονες δύνανται μετὰ μεγάλης πιθανότητος νὰ θεω- ρηθῶσιν αἱ χαρίεσταται τοῦ Παυσανίου Παρθέναι, αἵτινες διὰ τῶν χορῶν καὶ ᾠσμάτων των, ἐν Καρύκῃ τῆς Λα- κωνίας, ἐπρόσφερον ἐτησίως τὸν φόρον τῆς λατρείας των εἰς τὴν Καρυάτιδα Ἀρτεμιν. Καὶ τῷ ὄντι, δι' αὐτῶν ἡ θρησκεία ἡδύνατο νὰ ἐπιτάσῃ τὴν θεοσε- βειαν, ἡ φιλοσοφία νὰ διδάσκῃ τὴν παρθενικὴν αἰδῶν, καὶ ἡ τέχνη νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν χάριν της καὶ τὰ θέλητρά. Καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὅσους ἡμεῖς συνεου- λεύθημεν, οὐδεὶς εἶναι ὁ μὴ παραδεχόμενος τὴν γνώ- μην ταύτην· μάλιστα δὲ ὁ Λεσιγγίος (mélange. d. Antiq.), ὁ Στουάρτος (Antiq. d. Ath.), ὁ Μιλλίνος (Dict. d. Beaux-Arts.), ὁ Ροβέρτος (Antiq. d. Ath.) μετ' ἐνθουσιασμοῦ κηρύττονται ὑπὲρ αὐτῆς· οἱ δὲ ὀλίγοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐτύχομεν ἀποκρούοντας τὸν Λεσι- σίγγιον, ὡς πολεμοῦντα τὴν γνώμην τοῦ Βιτρουδίου, ἄλλο δὲν ἔχουσι ν' ἀντιτάξωσιν, εἰμὴ ὅτι τὸ ὄνομα Καρυάτιδες πολλὰ βεβιασμένως, λέγουσιν, ἤθελε δυ- νηθῆναι ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰς Παρθένους τοῦ Παυ- σανίου. Ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημά των τοῦτο, διόλου ἀνί- σχυρον, ὑποθέτει καὶ ἀγνοίαν τῆς Ἑλληνικῆς δια- λέκτου, διότι τὸ Καρυάτιδες ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἐθνικὸν ἢ Πατρωνυμικόν, ὡς τὸ παρὰ Βιτρουδίῳ, ἀλλ' ἀπλοῦν ἐπιθετόν, τὸ ὁποῖον ἡ φύσις τῆς διαλέκτου, χωρὶς παντάπασι νὰ παραβιάσῃ τοὺς γραμματικὸς κανόνας της, ἡδύνατο μάλιστα ν' ἀποδώσῃ καὶ εἰς τὰς Σπαρ- τιάτιδας παρθένους, ὡς ταύτας κυρίως συγκροτούσας τὴν ἐν Λακωνικῇ Κώμῃ πανήγυριν τῆς Καρυάτιδος Ἀρτέμιδος.

Τῶν καλλίστων ὅμως τούτων τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς κοσμημάτων, εἶνε, φαίνεται, τοσοῦτον ὀλίγη χρῆσις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὥστε δὲν διεσώθη ἡμῖν ἄλλο ἄ- ξιον παραδείγματος λειψάνον, εἰμὴ ἐκεῖνα τοῦ Παν- δροσίου, αἵτινες ἀληθῶς εἰσὶν ἀπεικονίσματα τῶν ὡ- ραιοτέρων γυναικῶν, ἐπὶ συνεχοῦς στελοβάτου ἰστα- μένων, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φερουσῶν ἀνάλογον κιονό- κροτον, συνιστάμενον ἐξ ἀβάκκου καὶ κεκοσμημένου ἐ- χίνου, ἐφ' οὗ στηρίζεται ὁ θριγκὸς τῆς προστάσεως.

Περὶ τούτων τινὲς τῶν νεωτέρων, ἐν οἷς καὶ ὁ Μύλ- λερος (Archeolog. § 110, 4.) δοξάζουσιν ὅτι δὲν εἶναι Καρυάτιδες, ἀλλὰ Κανηφόροι, εἰλημμένοι ἀπὸ τὴν ἐορ- τὴν τῶν Παναθηναίων. Ἀλλ' ἡ σύγχυσις αὕτη τῶν μὲν μετὰ τῶν δὲ, προήλθεν ἀναμφιβόλως ἀπὸ τῆς πολλῆς

αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας ὁμοιότητος κατὰ τὴν στολὴν καὶ τὴν ἀλλήν διαγραφὴν, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τῆς κακῆς ἐφαρμογῆς, ἣν οὗτοι ἔκαμον τῶν δευτέρων, ὑπολαβόντες, ὅτι ὠρίσθησαν ἀνέκαθεν νὰ ὑποβαστάζωσι θριγκοὺς ὡς αἱ πρῶται, ἐνῷ τοιαύτην περὶ τούτων ἰδέαν δὲν φαίνεται ποτὲ νὰ συνέλαβεν ὁ ποιητής των. Ὁ Κικέρων

Καρνάτις.

(Verr. 4) μᾶς ἀναφέρει τὸν Πλούκλειον, ποιήσαντα δῖον τοιαύτας ἐξ ὀρειχάλκου, αἵτινες, ὡς ἐκ τῆς ὀπίσθας ἐξηργάσθησαν ὕλης, μᾶς δίδουσι νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ὠρίσθησαν πρὸς ἀλλήν τινα χρῆσιν, ἢ τὴν ὑποστήριξιν θριγκῶν. Εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἐν τῇ πόλει Ἀθῆνῃ τῆς Ἀσίας δαίκνυνται τέσσαρες κανηφόροι, ἐν χρήσει Κερνατίδων, πρὸς τὴν εἴσοδον δύο μικρῶν ἀντρων,

ὥσπερ ποτὲ, κατὰ Πλίνιον, ἄλλαι ὁμοίαι, ἔργα τοῦ Σκόπια, ἐκόσμου τὰς οἰκοδομὰς τοῦ Ἀσινίου, ἀλλ' ἄσπασαι αὐταί, κατὰ Μιλλίνον (Diction. des beaux Arts.), καὶ ἄλλους διασήμους ἀρχαιολόγους, δὲν προσεφθῆσαν ἐκεῖ, εἰμὴ ἰδιοτροπία τῆς νεωτέρας Ἀρχιτεκτονικῆς, ἥτις κρίνασα αὐτάς καταλλήλους εἰς τοιαύτην ὑπηρεσίαν, διέστρεψε τὸν πρωτότυπον χαρακτῆρα των.

Περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ τοῦ Πανδρωτίου Καρνατίδες ἀνηγέρθησαν, τίποτε δὲν γνωρίζομεν· καὶ ὁ Πausanias, ὅστις ἐπεσκέρθη τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀρκετὰ ἀκριβῶς τὰ ἐν αὐτῇ περιέγραψεν, οὐδ' αὐτὸς μᾶς λέγει τι περὶ τούτων. Ὅπως δὲ καὶ ἂν ἔχη, ὁ Στουάρτος τάττει αὐτάς ἀρχαιοτέρως τοῦ Βιτρούβιου (αὐτόθ.). Ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς ἐκφράσεως τῆς διαθέσεώς των οὐδὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡμῖν παρεδόθη· οἱ δὲ νεώτεροι διαφροτρόπως περὶ τούτου δοξάζουσι· τινὲς μὲν θέλουσιν αὐτάς ὡς ἐν ἀπλῇ στάσει παριστανόμενας, κατ' αὐθαίρετον τοῦ τεχνίτου ἐκλογὴν, τινὲς δὲ, ἐν οἷς καὶ ὁ Μιλλίνος (αὐτόθ.) ὡς ἐν χορῷ, ὅπως εἰς τὴν πανήγυριν τῆς Καρνατίδος· καὶ ἡ τελευταία αὕτη δόξα, ἂν καὶ ὀλίγον τολμηρά, εἶναι ὅμως ἡ πιθανώτερη, διότι, ἀφ' οὗ ἅπαξ παρεδέχθημεν ταύτας ὡς τὰς τοῦ Πausanias Καρνατίδας, ἐπόμενον εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ὅτι οἱ τεχνίται ἐχρεώτουν νὰ ταῖς δώσωσι, καθὼς μορφὴν καὶ κόσμον, οὕτω καὶ διάθεσιν τὴν ἰδιάζουσαν εἰς ἐκείνας.

I. Ν. ΛΕΥΚΑΔΙΟΣ.

Σ. Ε. Δύο χωρία Καρύας ἀναφέρει ὁ Πausanias, τὸ μὲν, ἐν Βιβλ. Η'. Κεφ. 14. ὡς κείμενον πλησίον τοῦ Φενεοῦ, τὸ δὲ ἐν Βιβλ. Γ'. Κεφ. Γ'. ὡς γειτνιάζον τῇ Σελασίᾳ, οὐδέτερον δὲ ὡς τοῦ Ὀρχομενοῦ πλησιόχωρον. Ἐν τῷ πρὸς τῇ Σελασίᾳ ἔκειτο τὸ ἀγάλμα τῆς Καρνατίδος Ἀρτέμιδος, καὶ ἀγορὸς ἐνταῦθα αἱ Λακεδαιμονίων παρθέναι κατὰ ἔτος ἱσταῖσι, καὶ ἐπιχώριος αἵταις καθέστηκεν ὄργησις. » Περὶ τούτου καὶ ὁ Λουκιανὸς (π. Ὀρχ. 10) «Λακεδαιμόνιοι μὲν, ἄριστοι Ἑλλήνων εἶναι δοκοῦντες παρὰ Πολυδεύκους καὶ Κάστορος Καρνατίειν μαθόντες (ὀρχήσεως δὲ καὶ τοῦτο εἶδος ἐν Καρύαις τῆς Λακωνικῆς διδασκόμενον). » Ῥητῶς μὲν περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κατασκευῆς των τοῦ Ἐρεχθίδου Καρνατίδων οὐδὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἀλλ' ἐκ τριῶν ἐπιγραφῶν, τῆς μιᾶς ἐν Λονδίῳ (Boeckh, C. I. N. 160) καὶ δύο των ἐν Ἀκρόπολει (Rangabé, Antiq. Hell. N. 56 καὶ 57) ἐξάγεται μετὰ βεβαιότητος ὅτι ὁ ναὸς τῆς Πολιάδος ἢ τοῦ Ἐρεχθίδος ἀνηγέρθη ἐν Ὀλ. 92 καὶ 93, καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας σύγχρονος τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ εἶναι· καὶ ἡ κατασκευὴ των γλυπτικῶν αὐτοῦ κοσμημάτων. Ἰσως μάλιστα καὶ περὶ τοῦ καλλιτέχνου τοῦ πλάσαντος αὐτὰ δὲν εἶναι ἀδύνατος πᾶσα εἰκασία. Πολλοὶ των συγγραφέων ἀναφέρουσι τὸν Ἀθηναῖον γλύπτην Καλλίμαχον, σύγχρονον τοῦ Φειδίου, ἐφάμιλλον δὲ τοῦ Καλάμιδος καὶ τοῦ Ἀλαμμένου, τὸν Κακίζοτεχον ἢ ὁρθότερον Κατατεγέτεχον κληθέντα, καθ' ὃ, ἐπὶ τὸ ἀρχαιώτερον, τὸ τῆς τέχνης μεγαλοφανὲς εἰς τὴν περὶ τὰ καθέκαστα περιέργειαν κατατήκοντα. Αὐτὸς κατὰ Πausanias (Α'. 19) ἠργάσθη εἰς

τοῦ Ἐρεχθίδου τὴν κόσμησιν, καὶ κατασκεύασεν ἐν σχήματι φοῖνικος τὴν χαλκὴν καπνοδόχην τοῦ ἀσβεστοῦ λύχνου τῆς Ἀθηνᾶς. Περὶ αὐτοῦ δὲ μᾶς διδάσκει καὶ ὁ Πλίνιος (Φ. Ι. 34, 19), ὅτι ἐποίησε αἱ Λακαίνας ὄρχουμένας. Διὰ τὴν Ἀθῆναις ὄρχουμένας Λακαίνας, καὶ κατὰ τί διέφερον αἱ ὄρχουμένας Λακαίνας τῶν ἄλλων ὄρχουμένων γυναικῶν; Ἰδομεν ὅτι ἡ ἐθνικὴ καὶ χαρακτηριστικὴ αὐτῶν ὄρχησις ἦν ὁ Καρνατίσμος. Δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ἄρα, ὅτι ὁ Πλίνιος ἔγραψε Λακαίνας ὄρχουμένας ἀντὶ Καρνατίδων, ἀντικαταστήσας ἀντὶ τῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὀλίγον γνωστῆς ἐκείνης λέξεως τὴν σημασίαν αὐτῆς ἣν εἶρεν εἰς τὰς σημειώσεις του; Τούλάχιστον πιθανότερον φαίνεται ὅτι ὁ Ἀθηναῖος καλλιτέχνης, ὁ τοῦ Ἐρεχθίδου ἀναλαβὼν τὴν κόσμησιν, ὡς ὁ Φειδίας εἶχεν ἀναλάβει τὴν τοῦ Παρθενῶνος, κατασκεύασε μᾶλλον τὰς δι' αὐτὸ Καρνατίδας, ἢ τὸ παράδοξον ἐκεῖνο διὰ τὰς Ἀθῆνας ἔργον, καὶ ἀλλαχόθεν μὴ μαρτυρούμενον, τὰς ὄρχουμένας Λακαίνας.

P.

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΙ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΟΙ.

ὑπὸ Κ. Π.

(Συνέχεια. Ἰδε Φυλλάδιον ΜΘ').

Ἡ ἰδρυσις κυβερνήσεως ἰσχυρᾶς, ἡ κατάπαυσις των καταχρήσεων, ἡ ῥύθμισις τῆς παραλελυμένης διοικήσεως, ἡ ἀνὸρθωσις τῆς ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας ἤθελον καὶ μόναι ἀρκέσει νὰ τιμῆσωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοφίλου. Ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν οὗτος εἶχε νὰ παλαίῃ πρὸς πλείους ἄλλας δυσχερείας. Τὸ βασίλειον ἐπέζετο πανταχόθεν ὑπὸ των Ἀράβων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ ἀχανὲς Μωαμεθανικὸν Κράτος, τὸ ὅποῖον μέχρι τῆς καταλύσεως των Ὁμεϊαδῶν, ἦτο· μέχρι των μέσων τῆς προηγούμενης ἐκατονταετηρίδος, εἶχε διατελέσει ἡνωμένον ὑπὸ ἑνα κυριάρχην καὶ ἐξαπλωθῆ ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι των Περσιανῶν, ἦτο ἤδη διηρημένον εἰς τέσσαρα μεγάλα κλάσματα· τὸ μέγιστον πάντων, τὸ Ἀσιανόν, τοῦ ὁποῦ ἦρχον ἐτι ὀλοκλήρως οἱ Ἀββασίδαι, κατέχοντες καὶ τῆς βορείου Ἀφρικῆς τὸ ἀνατολικώτερον μέρος ἦτο τὴν Αἴγυπτον· τὸ περὶ τὰ τέλη τῆς ὀγδόης ἐκατονταετηρίδος, ἐν τῇ σημερινῇ Τύνιδι, ἰδρυθὲν κράτος των Ἀγλαβιδῶν· τὸ ἐν τῷ δυτικωτέρῳ μέρει τῆς βορείου Ἀφρικῆς συστήθην μικρόν πρότερον, ἐν ἔτει 789, κράτος των Ἐδρισιδῶν· καὶ τὸ ἐτι πρότερον, περὶ τὰ μέσα τῆς ὀγδόης ἐκατονταετηρίδος, ὑπὸ τοῦ τελευταίου των Ὁμεϊαδῶν ἀποσπασθὲν ἀπὸ τους Ἀββασίδας Ἰσπανικόν. Οἱ Ἀββασίδαι τῆς Ἀσίας δὲν ἔπαυον ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῆς ὑπὸ των Βυζαντινῶν κατεχομένης ἐτι μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Ἀγλαβίδαι τῆς Τύνιδος, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ Ἀράβων πειρατῶν τῆς Ἰσπανίας, ἀφῆρσαν, ἐν ἀρχῇ τῆς ἐνάτης ἐκατονταετηρίδος, ἀπὸ τους Βυζαν-

τινοὺς τὸ πλεῖστον τῆς Σικελίας· τελευταῖον οἱ πειραταὶ ἐκεῖνοι τῆς Ἰσπανίας, ῥήτινες καὶ Ἀραβιδῶν πειραταὶ καλοῦνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐκυρίευσαν, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ πατρὸς τοῦ Θεοφίλου, ὡς προείπομεν, τὴν νῆσον Κρήτην, καὶ, καταστήσαντες αὐτὴν ὁρμητήριον των ἐπιδρομῶν αὐτῶν, ἀπεδιβάσθησαν, ἐν ἀρχῇ τῆς τοῦ Θεοφίλου βασιλείας, εἰς τὴν Θράκην, ἐδήλωσαν ἅπασαν τὴν παραλίαν καὶ ἀπήγαγον πολλοὺς αἰχμαλώτους. Μία μάλιστα αὐτῶν μοῖρα ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν μεσογαϊοτέραν χώραν, διέσχισεν ἅπασαν τὴν Θράκην καὶ ἐρθεσε μέχρι τοῦ ὄρους Λάτρου, ἐν τῇ κάτω Μοισίᾳ, ὅπου ἐλήστευσε πλούσιόν τι μοναστήριον καὶ ἐσφαξεν ἅπαντας αὐτοῦ τοὺς μοναχοὺς. Καὶ ὁ μὲν διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Κωνσταντῖνος Κοντομούτης, ἐπελθὼν μετὰ δυνάμεως ἱκανῆς, περιέζωσε καὶ κατέκοψεν αὐτούς. Ἀλλὰ οἱ σύντροφοί των, ὁρμήσαντες ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τὸν βασιλικὸν στόλον, κατετρόπωσαν αὐτὸν, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 831, πλησίον τῆς Θάσου, κυριεύσαντες ἢ καταποντίσαντες ἅπαντα αὐτοῦ τὰ πλοῖα· ὥστε οἱ πειραταὶ ἐκεῖνοι θαλασσοκρατοῦντες δὲν ἔπαυον ληστεύοντες τὰς Κυκλάδας.

Ὁ Θεοφίλος ἐνόησεν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀντιπαραταχθῇ συγχρόνως καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς ἐκείνους ἐχθρούς· ὅθεν, μετὰ τινος μικροῦ ἀξίας λόγου ἐχθροπραξίας ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀπεφάσισε νὰ εἰσπνεύσῃ πρὸς τὸν Ἀββασίδην Μαμούν, ἢ, καθὼς τὸν λέγουσιν οἱ Βυζαντινοὶ, Μαμούμ, ἵνα ἀπερισπάστως δυνήτῃ νὰ καταβάλλῃ τοὺς πορθητὰς τῆς Κρήτης καὶ τοὺς δορυκτῆτορας τῆς Σικελίας.

Ὁ Μαμούν ἦτο υἱὸς τοῦ πολυθρῦλλου Καλίου Ἀραβῶν, τοῦ ἐπικληθέντος Ἀλ' Ῥασὶδ ἦτοι δικαίου, καὶ ἐκυριάρχει τῆς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ 813 ἔτους. Ἦτο δὲ, ὡς οἱ πλείστοι μεγάλοι τοῦ Ἀραβικοῦ κόσμου ἄνδρες, παράδοξον κράμα ἀρετῆς καὶ κακίας, μεγαλοφυΐας καὶ μικρολογίας· οἰνοπότης, ἄσματος, σοφιστῆς καὶ διώκτης ἄγριος των ἑτεροδόξων τοῦ ἰδίου θρησκευματος· αἰρέσεων, ἀνεδείχθη ἀφ' ἑτέρου ἀνεξέλιθησκος πρὸς τοὺς χριστιανούς· ἐν πολέμῳ δὲ ἐνεργὸς καὶ ἀτρόμητος, καὶ ἐν εἰρήνῃ θερμὸς προστάτης τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης. Ἐκ διαταγῆς τοῦ Καλίου αὐτοῦ, ὁ Νεστοριανὸς Χοναὶν μετέφρασε τὸν Εὐκλείδην καὶ τὴν ἀστρονομίαν τοῦ Πτολεμαίου, τὴν ἐκτοτε φέρουσαν τὸ ἀραβικὴν μὲν ἔχον ἀπῆχσιν, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ τίτλου παραφθαρὲν ὄνομα Ἀλμαγέστ. Καὶ ὁ Σαβαῖος δὲ ἦτο πυρολάτρης Θεὸς ἐπεξεργάσθη τότε τὸν Εὐκλείδην, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης μετάνεχθη εἰς τὴν Ἀραβικὴν, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Μαμούν, καὶ ἄλλοι πολλοὶ Ἕλληνες συγγραφεῖς. Μάλιστα δὲ ἐνεψύχωσεν ὁ Καλὶς ἐκεῖνος τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν ἀστρονομίαν, παρήγγειλε τὴν μαθηματικὴν ἐξακριβώσιν τῆς περιφερείας τῆς γῆς, διατάξας ἐπὶ τούτῳ τὴν ὑπὸ των τριῶν περιωνύμων μαθηματικῶν, Μωάμεθ, Χοσαῖν καὶ Ἀχμέτ, διεξαχθεῖσαν ἀξιωματικὴν ἐξασκασίαν τῆς περιφερείας τῆς γῆς, πλάτους ἐν τῷ πεδίῳ Σανδάρ, τὴν καὶ ἐπαναληφθεῖσαν ἑνεκα πλείονος ἀκριβείας. Πρὸς τούτοις ὁ Μαμούν συνήγαγε τεχνίτας, κατασκευάσαντας ἀστρονομικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἰδρυσε Φυλλ. 3.

πλησίον τοῦ Βαγδάτιου ἀστεροσκοπίου, ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῶν παρατηρήσεων ἐκείνων καὶ ὑπολογισμῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐπεὶτα εἰς ἀπαντα τὰ τμήματα τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους ἐξακολουθήσεις καὶ βελτιώσεις κατέστησε δυνατόν τὴν σύνταξιν τῶν πινάκων τῆς τῶν οὐρανίων σωμάτων κινήσεως, ἀνευ τῶν ὁποίων ὁ Κέπλερ καὶ ὁ Νεὺτων δὲν ἤθελον δυνηθῆναι νὰ δημιουργήσωσι τὴν νεωτέραν ἀστρονομίαν.

Δὲν περιόριζετο δὲ ὁ μέγας Ἀβδασίδης εἰς τὸ νὰ συλλέγῃ περὶ ἐαυτὸν τοὺς ὁμολόγους ἐπιστήμονας καὶ τεχνίτας, ἀλλὰ προσεκάλει εἰς τὴν αὐλήν του ἅπαντας τοὺς σοφοὺς, οἰουδήποτε γένους καὶ θρησκευματος ἂν ἦσαν, καὶ, ἐπιτρέπων αὐτοῖς πᾶσαν περὶ τὴν λατρείαν τῶν ἐλευθερίαν, μεγάλως ἐπεδιδίχατο εἰς αὐτοὺς τιμὰς καὶ εὐεργεσίας. Ἰδίως ἀξιωμακροῦντο εἶναι οἱ ἀγῶνες τοὺς ὁποίους κατέβαλεν, ἵνα φέρῃ εἰς Βαγδάτιον τὸν Λέοντα, ἓνα τῶν σοφωτέρων εἰκονομάχων τῆς τοῦ Θεοφίλου ἐποχῆς. Ὁ Λέων οὗτος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ, σπουδάζας αὐτόθι τὰ γραμματικά καὶ ποιητικά, ἐπορεύθη ἐπεὶτα εἰς Ἄνδρον, ἵνα διακούσῃ τῶν περὶ φιλοσοφίας, καὶ ῥητορικῆς, καὶ μαθηματικῆς παραδόσεων περιφύτου τινος τῆς νήσου ἐκείνης διδασκάλου, τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀνδρός τούτου δὲν εὐρέθη ἱκανὴ νὰ κορέσῃ τὴν φιλομάθειαν τοῦ Λέοντος, ὅστις, ἀποῦ ἔμαθε παρ' αὐτοῦ ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ μάθῃ, περιήλθε τὰ μοναστήρια, ἀνερουν τὰς βιβλιοθήκας αὐτῶν καὶ ἀντιγράφων τὰ βιβλία ὅσα ἐπραγματεύοντο περὶ τῶν ἀντικειμένων ὅσα ἤθελε νὰ διδασκῇ. Μέγαν δὲ οὕτω εἰσαγαγὼν θησαυρὸν γνώσεως, ἐξέχωρσεν εἰς ὅρη ἔρημικα καὶ ἐνταῦθα, μακρὰν πάντοτε περιπατῶν, διὰ μελέτης ἀόκνου καὶ εὐφυΐας θαυμαστῆς κατέστη ὁ ἐπιτηδεύων γωμέτρης καὶ ἀστρονόμος τοῦ κράτους. Τότε ἐπληθύνθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, πάνσοφος ἔτι παρ' ὅτι ἦτο ὅτε ἀνεχώρησεν ἀπὸ αὐτῆς καὶ κατέφυγεν εἰς κατὰλυμα εὐτελές, τὸ ὁποῖον κατέστη μετ' ὀλίγον σχολὴ περιώνυμος καὶ ἐδέχθη νὰ αὐξήσῃ, ἵνα δυνηθῇ νὰ περιλάβῃ τὸ πλῆθος τῶν νέων ὅσοι προσήρχοντο νὰ ἀκροασθῶσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀνδρός. Εἰς τῶν νέων τούτων, ὅστις εἶχε πολὺ προκόψει εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐπιστήμην, γενόμενος γραμματεὺς στρατηγοῦ τινος καὶ παρακολουθήσας αὐτὸν κατὰ τινὰ πόλεμον, τροπῆς συμβάσης, ζωγραφίσαι ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ παραδίδεσθαι εἰς ἓνα τῶν ἐπιφανῶν περὶ τὸν Καλίφην ἀνδρῶν. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν, ἀκούων τὸν δεσπότην αὐτοῦ ἐγκωμιάζοντα τοὺς γεωμέτρης τῆς αὐλῆς, ὁ δούλος εἶπεν, ὅτι εἶχε εἰδῆσιν τινὰ τῆς ἐπιστήμης ταύτης καὶ ὅτι ἐπεθύμει πολὺ ν' ἀκροασθῇ τῶν σοφῶν ἐκείνων διδασκάλων. Ἐμαθε τοῦτο ὁ Μιχαὴλ, καὶ προσκαλέσας, μετὰ χάριτος πολλῆς, τὸν νέον, συνδιέλεχθη μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐθεώρησεν ἄξιον τῶν νὰ ἀκούσῃ τοὺς παρ' αὐτῷ διδασκάλους τῆς γεωμετρίας, τοὺς ὁποίους ἔλεγε μὴδὲν ἔχοντας τὸν ἐνέμιλλον καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ὁθεν παρστάντες οἱ σοφοὶ ἐκείνοι ἀνδρες ἤρχισαν νὰ διαχωράττωσι σχήματα τρίγωνα καὶ τετράγωνα καὶ ν' ἀναφέρωσι τοὺς στοιχειώδεις τῆς ἐπιστήμης κανόνας, διδάσκοντες, ὅτι τὸ σχῆμα τὸδε τήνδε φέρει τὴν

κλήσιν καὶ τὸδε τήνδε, ἀλλὰ αἰτίαν καὶ λόγον καὶ τὸ διότι, μὴδ' αὖτως ἀποδίδοντες. Τότε ὁ νεανίας, θεωρῶν αὐτοὺς γαυριῶντας καὶ μέγα φρονούντας ἐπὶ τῇ περιγραφῇ τῶν σχημάτων, ἀεὶ πάντος λόγου, ὡς οὗτοι » εἶπε α καὶ πράγματος, τὸ διότι τὸ κύριον ἔχει. Ὑμεῖς δὲ τὴν ὑπαρξὶν μόνην λέγοντες, τοὺς δὲ λόγους παρατρέχοντες, οὐχ ἥκιστα μοι διαμαρτάνειν δοκεῖτε, τὸ κυριώτερον ἀγνοοῦντες. » Ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ ἠπόρησαν καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ ἐξηγήσῃ τὰς αἰτίας ταύτας, καὶ αὐτὸς διημήνευσε καὶ ἐξήγησεν, ὅτι τοῦτο μὲν διὰ τοῦτο, καὶ τοῦτο διὰ τοῦτο ἔχει τοιοῦτον ὄνομα καὶ σχῆμα, θαυμάσαντες οἱ Ἀράβες καὶ πεισθέντες, τὸν ἠρώτησαν ἂν ἔχη καὶ ἄλλους τοιούτους ἐπιστήμονας ἄλλοις τὸ Βυζάντιον. Καὶ ἀπαντήσαντος αὐτοῦ, ὅτι εἶναι πολλοὶ καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἑσχατος τῶν μαθητῶν καὶ ὅχι ἐκ τῶν διδασκόντων, τὸν ἐξέτασαν πάλιν περὶ τοῦ διδασκάλου, ὁποῖός τις εἶναι καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἐν τοῖς οὖν, ὁ δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι ζῇ, ὅτι καλεῖται Λέων, ὅτι εἶναι πτωχότατος, μὴ ἔχων προσηλωμένον τὸν νοῦν εἰς ἄλλο τι ἢ μόνον εἰς τὰς ἐπιστήμεις. Ὁ Μιχαὴλ γράφει εὐθὺς πρὸς τὸν Λέοντα τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν. α Ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου καὶ ἐκ τοῦ μαθητοῦ ἐγνωμὲν τὸν διδασκάλον. Ἐπεὶ γοῦν τηλικοῦτος ὢν περὶ τὴν τῶν ὄντων ἐπιστήμην, ἄγνωστος εἶ τοῖς συμπολίταις, τῆς γνώσεως καὶ σοφίας » καρπὸν μὴ δρεπόμενος, μὴ ἀπαξίωσης ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, καὶ τῆς σῆς μετὰδιδόναι σοφίας. Ἐρχομένῳ γάρ σοι αὐχένα ὑποκλινεῖ γένος ἅπαν τὸ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ πλούτου καὶ δωρεῶν ἀξιωθήσῃ ὢν οὐδ' » εἰς πώποτε τῶν ἀνθρώπων ἠζήσεται. » Ἐδῶκε δὲ τὰ γράμματα εἰς τὸν νέον, ὑποσχέθη εἰς αὐτὸν δωρεὰς πολλὰς, ἂν καταπέιτῃ τὸν Λέοντα νὰ ἔλθῃ, καὶ ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι αὐτὸς τοῦλάχιστον θέλει ἐπανέλθει εἰς Βαγδάτιον.

Δὲν ἠξέρομεν τί ἤθελε πρᾶξει σήμερον ὁ λόγιος Ἕλληνας ὅστις ἤθελεν ἀξιωθῇ τοιαύτης. Παρὰ ἡγεμόνος μεγάλου, πρὸς κλήσεως. Ἀλλ' ὁ Βυζαντινὸς Λέων, ὅστις ἔζη εἰς ἐποχὴν τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν μὴδὲν ἔχνος ἐμμενέουσαν φιλοπατρίας καὶ ἐθνικῆς φιλοτιμίας, ἐθεώρησεν ἄτοπον νὰ δεχθῇ, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Βασιλέως, ἐπιστολὴν παρὰ ἐχθρῶν. Ὁθεν, προσελθὼν εἰς τὸν Λογοθέτην τοῦ δρόμου, δηλαδὴ τὸν γενικὸν διευθυντὴν τῶν ταχυδρομείων, Θεόκτιστον, διηγήθη τὴν ἀφίξιν τοῦ μαθητοῦ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τὴν παρὰ τοῦ καλίφου κομισθεῖσαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκβαλὼν ἐνεχείρισεν ὁ Λέων εἰς τὸν ὑπάλληλον ἐκεῖνον. Ὁ Θεόκτιστος ἀνέφερεν ἀμέσως τὸ γεγονός εἰς τὸν Θεόφιλον ὅστις, προστάτης ὢν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἐπίσης ἐνθερμος, ὅσον καὶ ὁ Μιχαὴλ, δὲν ἠθέλησε νὰ στερηθῇ ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ τῆς τοῦ ἀνδρός ἐκείνου σοφίας, καὶ περιποιηθεὶς αὐτὸν πολυειδῶς καὶ πλουτίσας, τὸν προσέτρεψε νὰ διδάσκῃ τοῦ λοιποῦ δημοσίᾳ, προσδιορίσας αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ τὸν θεῖον ναὸν τῶν τεσσαράκοντα καλλινίκων μαρτύρων. Οἱ χρονολογοὶ λέγουσιν ὅτι τότε κατὰ πρῶτον ὁ Θεόφιλος ἐγνώρισε τὸν Λέοντα, ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται παντάπασιν ἀπίθανον, διότι ὁ Λέων ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Ἰωάννου γραμματικοῦ, τοῦ δικτελέσκοντος διδασκάλου καὶ φί-

λου περισπουδᾶστος τοῦ βασιλέως ἐκείνου.

Ὁ Μιχαὴλ, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ Λέων δὲν συγκατατίθεται νὰ κατὰλινῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, πέμπει εἰς αὐτὸν ἀπορίας τινὰς ζητημάτων γεωμετρικῶν καὶ ἀστρονομικῶν καὶ παρακαλεῖ νὰ τὰς λύσῃ καὶ διευκρινήσῃ. ὁ δὲ Λέων οὐ μόνον τὰ ζητήματα ἐλυσεν ἀρμοδίως, ἀλλὰ, διὰ νὰ κινήσῃ ἔτι μᾶλλον τὸν θαυμασμόν τοῦ Καλίφου, προσέθηκε καὶ τινὰ τῶν μελλόντων σημεῖα προγνωστικά, διότι κατὰ δυστυχίαν τότε καὶ οἱ Βυζαντινοὶ καὶ οἱ Ἀράβες ἀστρονόμοι ἀνεμίσγουν μετὰ τῆς καθαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης καὶ πολλὴν ἀστρολογικὴν νοθείαν. Ὁ Καλίφης, λαβὼν ἀνὰ χεῖρας τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Λέοντος, ὑπὲρ ποτε ἐθαύμασε τὴν σοφίαν ἐκείνην καὶ ἐπόθησε νὰ ἴδῃ τὸν ἐξοχὸν ἀνδρα. Ὁθεν πέμπει ἤδη προσεβίαν πρὸς αὐτὸν τὸν Θεόφιλον καὶ ἐπιστολήν, διαλαμβάνουσαν, κατὰ τὸ τοῦ Κεδρηνοῦ κείμενον, τὰ ἐξῆς. α Ἐβουλόμην μὲν αὐτό σοι ἀμφικέσθαι, ἔργον γνησίῳ φίλου ἀποπληρῶν. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀνακειμένη μοι ἀρχὴ ἐκ θεοῦ καὶ ὁ ὑπὸ τὴν χεῖρά μου τελὼν πλείστος κατεξουσίας λαὸς τοῦτο οὐ συγχωρεῖ, ὃν ἔχει ἐπὶ φιλοσοφίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐπιστήμεις διαδόχον ἀνδρα, βραχύν τινα χρόνον αὐτῷ ἐξαποστείλαι μοι, τῆς αὐτοῦ ἐπιστήμης μεταδώσοντά μοι ἐκκαιμένῳ καὶ ταύτης ἐρωτικῶς ἔχοντι. Μὴ ἀναβολὴ δὲ διὰ τὸ σέβας καὶ τὴν τοῦ γένους ἀλλοτριότητα ἔσοιτο, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι τοιούτοις ἀξιοφίλοις ἐπιεικέσι τε καὶ χρηστοῖς, πέρας τὸ τάχος λαβέτω ἡ αἴτησις. Χάρις δέ σοι ὑπὲρ τούτου καταβλήθησεται χρυσίου μὲν ἑκατὸν κεντηνάρια, εἰρήνην δὲ καὶ σπονδαὶ ἀτελεύτητοι καὶ αἰδίοι. »

Ἀλλ' ὁ Θεόφιλος ἐπέμεινε μὴ θέλων νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς ἀλλοφύλους τὸ ἀγλάισμα ἐκεῖνο τῆς βασιλείας τοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος καὶ, ἀποποιήθεις εὐπρεπῶς τὴν τοῦ Καλίφου αἴτησιν, διὰ μέζονος ἤγε τιμῆς τὸν Λέοντα. Βραδύτερον δὲ, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Ἰωάννου τοῦ Γραμματικοῦ, ὅστις ἦτον ὡς προείπομεν, συγγενὴς τοῦ Λέοντος, ὁ τελευταῖος, χειροτονηθεὶς, κατὰ ῥητὴν τοῦ Θεοφίλου ἀπαίτησιν, προσεχειρίσθη ἀρχιερεὺς Θεσσαλονίκης, καὶ πλείστον ὑπὸ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἐτιμήθη, διὰ τὴν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν. Συνέβη δὲ ἀρχιερατεῦσθαι αὐτοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἀφορία τοιαύτη κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην, ὥστε οἱ κάτοικοι εἰς τὸ ἑσχατον περιήλθον τῆς ἀμνηχανίας καὶ πολλοὶ ἐτοιμάζοντο ν' ἀποδημήσωσιν. Ὁ Λέων παρεμύθησεν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης καὶ ἰδίως τοὺς ἐβεβαίωσεν, ὅτι τὸ κακὸν δὲν δύναται νὰ ᾔῃ εἰμὴ πρόσκαιρον καὶ ὅτι ἀνάγκη νὰ μὴ ἐγκαταλείψωσι τὰς γεωργικὰς αὐτῶν ἐργασίας, διότι ἀφούκτως μετὰ τὴν ἀκαρπίαν θέλει ἐπέλθει εὐφορία, μέλλουσα νὰ ἀποζημιώσῃ αὐτοὺς διὰ τὰ παρελθόντα παθήματα. ὅπερ συνέβη τῶντι καὶ ἔτι μᾶλλον ἠύξησε τὴν πρὸς τὸν ἀγαθὸν ποιμενάρχην εὐλάβειαν τῶν Θεσσαλονικαίων. Δὲν διέμεινε δὲ ἀρχιερατεῦσθαι εἰμὴ τρία ἔτη διότι ἀποθανόντος τοῦ Θεοφίλου κατελύθη ἡ τῶν εἰκονομάχων αἵρεσις καὶ καθιερώθησαν πάντες οἱ τὰ τῆς αἰρέσεως ταύτης ἀπαζόμενοι. ὁθεν συγκαθρέθη καὶ ὁ Λέων. Τοιαύτη δὲ

ἦτο ἡ τοῦ ἀνδρός παιδεία καὶ τοιαύτη ἡ διακρίσις ἢ ἡ πεφωτισμένη Βυζαντινὴ κυβερνήσις ἐποίει μεταξὺ τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ δογμάτων καὶ τῆς ἄλλης ἱκανότητος, ὥστε οὐδὲ τότε ἔμεινε παρηγκωνισμένος ἀλλὰ διωρίσθη, ἐπὶ ἀψιλεῖ χορηγία, ὑπὸ τοῦ Βάρδα προεστάμενος τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἢ ἱδρυσεν ὁ Καῖσαρ οὗτος, ἐπὶ Μιχαὴλ, ἐν Μαγναρᾷ διότι κατὰ μὲν τὴν ἄλλην αὐτοῦ πολιτείαν ὁ Βάρδας δύναται πολλάκις νὰ θεωρηθῇ φύγου ἄξιος, συνετέλεσε δὲ οὐ μικρὸν εἰς τὴν τῶν γραμμάτων ἀναζωπύρῃσιν, συστήσας, ἐκτός τῆς εἰρημένης φιλοσοφικῆς σχολῆς, καὶ ἑτέραν, τῆς γεωμετρίας, τῆς ὁποίας ἔφορον ἀνεδείξε Σέργιον τινὰ, φοιτητὴν τοῦ Λέοντος διατελέσαντα, καὶ ἄλλην τρίτην, τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἀστρονομίας, καταστήσας διδάσκαλον αὐτῆς τὸν Θεοδόχιον, μαθητὴν καὶ τοῦτον τοῦ μεγάλου φιλοσόφου. Πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸς παρευρίσκετο εἰς τὰς ἀκροάσεις τῶν καθηγητῶν ἐκείνων καὶ ἐνεθάρρυνε τὴν προθυμίαν τῶν διδασκόμενων. Ὡστε ἡ πρὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων, ὅλως σχεδὸν ἀπεσβηκυῖα ἐπιστήμη, ἡ ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων καὶ ἰδίως ἐπὶ Θεοφίλου, ἀρχίσασα νὰ ἀναλαμβάνῃ ἐπὶ ῥώσιν τινὰ καὶ προκοπὴν, δὲν ἔπαυσε ἐκτοτε προστατευομένη καὶ καρποφοροῦσα.

Καὶ τὸν μὲν Λέοντα ὁ Θεόφιλος δὲν ἐξέπεμψεν, ὥς προείρηται. πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἀλλ' ὠφελήθη ἀπὸ τῆς φιλικῆς τούτου διαθέσεως, ἵνα ἐπιχειρήσῃ διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης καὶ πρὸς διεξαγωγὴν, τῶν διαπραγματεύσεων τούτων, ἐξελέξατο ἀνδρα ἐπιτηδεύοντα, τὸν μετέπειτα πατριαρχεύσαντα Ἰωάννην Γραμματικόν.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὸν περιφανῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἶκον τῶν Μωροχαρζανίων, καὶ ὑπῆρξεν εἰς τῶν κυριωτέρων πρωτουργῶν τῆς ἀνανεώσεως τοῦ τῶν εἰκονομάχων δόγματος, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου. Ὁ Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς, νεώτατος ἔτι, εἶχε λάβει τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ ἕνεκα τῆς παιδείας καὶ εὐφυΐας αὐτοῦ, τάχιστα προσεχειρίσθη ἡγούμενος τῆς τῶν καλλινίκων μαρτύρων Σεργίου καὶ Βαχίου μονῆς, τῆς ὁποίας οἱ μοναχοὶ ἐν τῷ βασιλικῷ ἐτέλουν κλήρω. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, κατὰ τὰ πρῶτα δηλαδὴ ἔτη τῆς τοῦ Λέοντος βασιλείας, ἐπεκράτει ἡ ὀρθοδοξία, διότι ἡ αἵρεσις τῶν εἰκονομάχων, ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς προηγούμενης ὁγδοῆς ἑκατονταετηρίδος, διὰ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἰσχύσασα, εἶχε καθαιρεθῇ τῷ 787, ἐπὶ Εἰρήνης, ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐκδόμης οἰκουμένης συνόδου, ἥτις ἠνέωρε τὴν προσκύνῃσιν τῶν εἰκόνων καθ' ὅλον τὸ βασίλειον. Ὁ διάδοχος τοῦ πατριάρχου Ταρσίου, τοῦ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ταύτην συνετέλεσαντος, Νικηφόρος, ὅστις ἀπὸ λαϊκῶν ἐν τρισὶν ἡμέραις εἶχε χειροτονηθῇ διάκονος, ἱερέως καὶ ἀρχιερέως, ἦτο ὀρθόδοξος. Οἱ δὲ μετὰ τὴν Εἰρήνην βασιλεύσαντες Νικηφόρος, Σταυράκιος καὶ Μιχαὴλ Ῥαγγαβῆς, οὐδὲν εἶχον ἐπιχειρήσει κατὰ τῶν ὑπὸ τῆς οἰκουμένης ἐκείνης συνόδου κανονισθέντων. Ἐν τούτοις ἡ ὀρθοδοξία ἦτο μὲν τὸ ἐπικρατοῦν τοῦ Βασιλείου δόγμα καὶ ἡ μεγάλη τοῦ ὑπηκόου πλειονοφία ἦτο προσηλωμένη εἰς αὐτὴν, πολλοὶ δὲ μὲν ἀνθρώποι, ἀνατραφέντες μὲν ἐπὶ τῶν

Ἰσαύρων βασιλείων, ἀποτελοῦντες δὲ τὸ ἐνεργητικώ-
τερον καὶ ἐν μέρει τὸ λογιώτερον τοῦ ἔθνους μέρος,
ἡσπάζοντο ἐπὶ τὴν τῶν εἰκονομάχων αἰρέσιν· ἰδίως
δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ τὰ τοῦ δόγματος τού-
του ἐπρέσβευε, καὶ ἄπορον δὲν εἶναι, ὅτι ὁ Λέων αὐ-
τός, ὅστις, πρὶν βασιλεύσειν, εἶχε διατελέσει εἰς τῶν
διασημοτέρων τοῦ στρατοῦ ἀρχηγῶν, μετὰ τῆς μερί-
δος ταύτης συνετάσσετο, ἔχων πρὸς τοῦτο καὶ ἄλ-
λους, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, σπουδαιοτέρους λόγους· οὐκ
ὀλίγοι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ κλήρου ἀνδρῶν εἰς τοὺς
εἰκονομάχους ἀνήκον, ἐν οἷς καὶ ὁ νέος ἡγούμενος τῆς
τοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου μονῆς.

Οἱ ὀρθόδοξοι χρονογράφοι μιλῶντες κατὰ τοῦ Ἰω-
άννου τοῦ Γραμματικοῦ ἀξιολογοῦσι, ὅτι αὐτὸς παρ-
εστὶς τὸν Λέοντα ἀπὸ τῆς εὐθείας εἰς τὴν σκολιὰν τῆς
ἀσεβείας ὁδόν, διότι, λέγουσι, παριστάμενός ποτε ἐν
τῇ ἐκκλησίᾳ, πλησίον τοῦ βασιλέως, καὶ ἀναγνω-
σθέντων τῶν λόγων τούτων τοῦ Μ. Κεφαλαίου τοῦ
Ἡσαίου· αὐτὸν ὁμοιωμάτι ὁμοιωσάτω αὐτόν; Μὴ
ἢ εἰκόνα ἐποίησε τέκτων, ἢ χρυσοῦχος χωνεύσας
ἢ χρυσίον περιεχούσας αὐτόν; ἢ ὁ πειρασμὸς ἐκεί-
νος, πλησιάζας εἰς τὸ οὖς τοῦ ἡγεμόνος, εἶπεν αὐτῷ·
ἀσύνετος τοῖς λεγομένοις, ὦ βασιλεῦ, καὶ μὴ λάθῃς
τὸ ἀληθές καὶ τοιαύτης ἔχου λατρείας ὅποιον σοὶ ὑπο-
τίθηναι ὁ προφήτης· ὁ Ὀνομάζουσι δὲ αὐτὸν ὑποκριτὴν
καὶ βεβαιούσιν, ὅτι, διὰ τὴν ἀπατήσιν τὸν τυφλὸν ὄχλον,
ἡσυχάζειτο περὶ μαντικὰ τεχνάσματα, ἰσχυρίζομενος,
ὅτι δύναται ν' ἀποκαλύψῃ τὰ μυστήρια τοῦ μέλλοντος,
καὶ τοῦ παρελθόντος διὰ χαλκῆς λεκάνης, ἐξ οὗ καὶ
Λεκανομάντις ἐπεκλήθη. Καὶ μὴ ἀκούμενοι εἰς τὸ
ὑπεριστῆναι τοῦτο ἐπώνυμον, παρέσθαι τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἰωάννης εἰς Ἰωάννης, τὸ ἐνθυμίζον ἕνα τῶν
περισημῶν ἐν τῇ ἱερᾷ Γραφῇ μάχων τὸν Φαραῶ. Καὶ
οὐδ' εἰς τούτῳ τὸ στίγμα εὐχαριστηθέντες, προσε-
κάλεσαν αὐτόν· Ὡς ἔλεγε ἡ Ῥωμανία, ὅπερ, κατ'
αὐτοὺς, ἐσήμαινεν· Ἐδρασί τὸν πρόδρομον καὶ συν-
εργὸν τοῦ διαδόλου. Ἡ δὲ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ὁ Ἰω-
άννης ὁ Γραμματικὸς ὑπῆρξε μὲν τῶν ἐκ τῶν θεο-
μοτέρων εἰκονομάχων τῆς ἐνάτης ἐκατονταετηρίδος,
ἀλλὰ συγχρόνως καὶ εἰς τῶν εὐφροσύνων καὶ λογιο-
τέρων ἀνδρῶν ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἐκόσμησαν τὰς τρεῖς
βασιλείας τοῦ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, τοῦ Μιχαὴλ τοῦ
Γραυλοῦ καὶ τοῦ Θεοφίλου, ἰδίως συντελέσας, διὰ τῆς
πολιτικῆς αὐτοῦ συνέσεως καὶ τοῦ ζήλου ὃν ἀπέδειξε
περὶ τὴν τῶν γραμμάτων ἐμφύχου, εἰς τὸ μέγα ἀ-
ξίωμα τὸ ὅποιον προσέλαβε τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐπὶ
Θεοφίλου.

Διὰ τὴν ἐννοήσωμεν καλῶς· πῶς ἐπὶ Λέοντος γενο-
μένην ἀνθρώπινον τῆς τῶν εἰκονομάχων αἰρέσεως, ἀ-
νάγκη νὰ διακρίνωμεν τοὺς λόγους, δι' οὓς συνέδραμεν
εἰς τούτῳ μίαν τοῦ κλήρου μερίδα, ἀπὸ τῶν λόγων, δι'
οὓς ἐπεχείρησε τὸ ἔργον ὁ αὐτοκράτωρ. Τινὲς τῶν εἰ-
κονομάχων κληρικῶν ἐκινήθησαν βεβαίως ὑπὸ πεποι-
θήσεως πλανωμένης μὲν, ἀλλ' εὐλικρινούς· ἄλλων δὲ,
ὁ ὀλιγώτερον χρηστὸς ζῆλος σκοπὸν εἶχε νὰ ὠφελη-
θῶσιν ἀπὸ τῆς μεταβολῆς διὰ τὴν κατὰ κράτος τὰ ὑ-
πὸ τῶν ὀρθοδόξων κατεχόμενα ἀξιώματα, νὰ προα-
χθῶσι, νὰ πλουτήσωσιν. Ἀλλὰ ὁ Λέων δὲν ἦτο ἄν-

θρωπος νὰ γίνῃ ὄργανον ἄλλοτρίων δοξασιῶν καὶ συμ-
φερόντων, οὐδ' ἠθέληεν ἐπαγάγει εἰς τὸ κράτος κλον-
σμὸν σφοδρὸν, ἀνευ σπουδαιοτάτων λόγων. Ὁ Λέων
ἐπεχείρησε νὰ καθαιρέσῃ τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων,
διότι ἐθεώρησε τοῦτο ἀπαράκλητον πρὸς τὴν παγίω-
σιν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Ὁ ὀρθόδοξος κληρὸς, ἐπεριδόμε-
νος εἰς τὰς γνώμας τῶν πολλῶν, εἶχεν ἐν τῷ κράτει
δύναμιν ἀσυμβίβαστον μετὰ τὴν ἐλευθέρην ἐνέργειαν τῆς
πολιτικῆς κυβερνήσεως. Ὁ αὐτοκράτωρ ὤφειλεν ἢ νὰ
ὑποκύβῃ εἰς τὴν δύναμιν ἐκείνην ἢ νὰ συγκροτήσῃ
κλήρον εὐπειθέστερον· δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ
τελευταῖον τούτο, εἰμὴ διὰ τῶν εἰκονομάχων, οἵτι-
νες, μὴ ἔχοντες ῥίζας εἰς τὰς πεποιθήσεις τοῦ λαοῦ,
εἶχον ἀδιάλειπτον καὶ ἀπαράκλητον χρεῖαν τῆς προ-
στασίας καὶ συνδρομῆς τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Ἀφ' ἐ-
τέρου, ὁ ἐξ εἰκονομάχων τὸ πλεῖστον συγκείμενος
στρατὸς δὲν ἐδέχετο τὴν ὑποδούλωσιν τῆς κοσμικῆς
ἐξουσίας εἰς ἐξουσίαν πνευματικὴν, ὅπως ἄλλοτρίαν
τῶν φρονημάτων αὐτοῦ. Καὶ μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας
αἰτίας δι' ἃς κατεβλήθη ὁ τοῦ Λέοντος προκάτοχος
Μιχαὴλ· Πραγματικὸς ὑπῆρξεν αὐτῇ, ὅτι κατέστη ὑπο-
χείριος τοῦ κλήρου, δι' ὃ δυσκασχετήσαντες οἱ τοῦ
στρατοῦ ἡγεμόνες ὑπεχρέωσαν αὐτόν νὰ παραιτηθῇ
τῆς ἀρχῆς καὶ ἀναγόμενοι τὸν Λέοντα. Ὁ αὐτοκρά-
τωρ λοιπὸν ἦτο μετὰ τὴν σφύρας καὶ ἄκμονος· διότι
συντηρῶν εἰς τὰ πράγματα τοὺς ὀρθοδόξους, οὐ μόνον
τὴν ἰσχύιν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ παρέλκυεν, ἀλλὰ
καὶ τὸν στρατὸν δυσχερῆσαι καὶ ἐκινδύνευσεν ἀπὸ
αὐτοῦ· ἐὰν δὲ μετὰ τοῦ στρατοῦ συνετάσσετο, προε-
κάλει τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἀντίπραξιν τοῦ μέγα τότε
δυναμένου κλήρου. Ὁ Λέων ἀπεφάσισε νὰ κόψῃ τὴν
δυσχερίαν ταύτην, ἀνορθῶν τοὺς εἰκονομάχους καὶ
οὕτω συγκροτῶν μὲν κλήρον πειθίμιον, εὐχαριστῶν
δὲ τὸν στρατὸν, παγιῶν δὲ τὴν κυβερνήσιν του. Εἶναι
ἀληθές, ὅτι ὁ ὀρθόδοξος κληρὸς, καὶ ἐκτὸς τῶν πραγ-
μάτων ὧν, ἦτο πάντως ἐπικίνδυνος· καὶ ἀπόδειξιν
τούτου ἔλαβεν αὐτὸς ὁ Λέων, διότι ὁ Μιχαὴλ ὁ Γραυ-
λός, διὰ τῶν ὀρθοδόξων κυρίως, κατέβαλεν αὐτόν·
ἀλλ' ὁ στρατὸς, ὁ πρὸ μικροῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων
νικηρορῆσας, ἦτο ἔτι μᾶλλον ἐπίφοβος ἢ ὁ κληρὸς.
Ἡ δυσχερία αὕτη δὲν ἦτο ἔργον τοῦ Λέοντος, ἀλλὰ
ἀποτέλεσμα φυσικὸν τῆς ἐν τῇ παραλαβῇ ἐκατον-
ταετηρίδος ἐπικρατησάσης ἐπὶ ἐξήκοντα ἔτη μεγάλης
περὶ τὸ δόγμα μεταβολῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας αἱ δραστη-
ριότητες καὶ ἐνεργητικώτεροι τοῦ ἔθνους γενεαὶ εἰς τὸ
δόγμα ἐκείνο ἀνατρέψαντες. Ἡ ἐπὶ Λέοντος λοιπὸν
γενομένη ἀνθρώπις τῶν εἰκονομάχων δὲν ὑπῆρξεν
ἔργον συνειδήσεως καὶ πεποιθήσεως θρησκευτικῆς, ἀλ-
λὰ μέτρον πολιτικόν. Καὶ οἱ διάδοχοι δὲ αὐτοῦ, Μι-
χαὴλ καὶ Θεοφίλος, διὰ πολιτικούς μᾶλλον λόγους
ἐνέμειναν εἰς τὸ δόγμα ἐκεῖνο, ἐνῶ ἐξεναντίας οἱ ἐν τῇ
ὀργῇ ἐκατονταετηρίδι κατὰ πρότον εἰσγαγόντες καὶ
ὑποστηρίζαντες αὐτὸ Λέων ὁ Ἰσαύρος καὶ ὁ υἱὸς αὐ-
τοῦ Κωνσταντῖνος, ἐπολιτεύθησαν οὕτω ἐκ ζήλου κα-
θαρῶς θρησκευτικοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ ἐξηγεῖται καὶ δια-
τὴν εἰκονομαχίᾳ τῆς ἐνάτης ἐκατονταετηρίδος οὐ μόνον
τὸ προλαβόντως ἀρχαῖον ἔργον δὲν συνεπλήρω-
σεν, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς μικροῦ καὶ εὐχερῶς κατελύθη.

Ἦν δόγμα, μάλιστα δὲ θρησκευτικὸν δόγμα, διὰ τὸ
εὐδοκίμησεν, χρεῖαν ἔχει πεποιθήσεως. Ὁ Λέων ὁ Ἀρ-
μενίος καὶ ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ Θεοφίλος ἐπροσπάτευσαν
μὲν τὴν εἰκονομαχίαν, ὠφελήθησαν ἀπὸ τὰ ὑφιστά-
μενα αὐτῆς στοιχεῖα, ἀλλὰ δὲν εἶχον τὸν διάπυρον
ἐκείνον ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθουσιασμόν, δι' οὗ καὶ μόνου αὐ-
τῇ ἠδύνατο καὶ ἥδη, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰσαύρου καὶ τοῦ
Κωνσταντίνου, νὰ παγιωθῇ καὶ νὰ διαδοθῇ· ἐν τῷ με-
ταξὺ δὲ τούτῳ οἱ ὀρθόδοξοι ἐνήργουν δραστηρίως καὶ
ἐπιμόνως, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσοικισμένοι τὰς
νέας γενεάς, ἐνῶ οἱ παλαιοὶ εἰκονομάχοι βαθυη-
δὸν ἐξέλειπον· ὥστε ἅμα, μετὰ εικοσιπέντε ἔτη, κα-
τέλαβον τὴν ἀρχὴν ἄνθρωποι ἔχοντες πολιτικὰ φρο-
νήματα ἄλλοια τῶν τοῦ Λέοντος, τοῦ Μιχαὴλ καὶ
τοῦ Θεοφίλου, εὐχερέστερα ὑπερίσχυον ἢ ὀρθοδόξοι,
καὶ ὁ κληρὸς ἠθέληεν ἀποβῇ πάλιν παντοδύναμος ἐν
Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτικὴν
ἀρχὴν πολὺ πλέον παρ' ὅτι πραγματικῶς ἀνεδείχθη.
ἂν δὲν ἐπῆρχετο σχεδὸν ἀμέσως ἡ ἐρις ἢ ἐπαγαγούσα
τὴν διαίρεσιν τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ἀνατο-
λικήν, ἔρις ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ ἀνατολικὸς κληρὸς
ἠναγκάζετο νὰ μὴ ἀντιτάσσεται ἐκθύμως εἰς τὸν αὐ-
τοκράτορα ἵνα μὴ, διὰ τῆς διχονοίας ταύτης, ἐνισχύ-
σῃ ἔχθρην ἄλλον πολὺ δεινότερον, τὸν Ἀρχιερέα τῆς
Ῥώμης.

Ὁ Λέων, καὶ περ ὀξύτατος ὢν καὶ φύσει καὶ ὡς
ἐκ τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ ἀνατροφῆς, δὲν ἠθέλει κατ'
ἀρχάς νὰ ἐπαγάγῃ τὴν παρ' αὐτοῦ μελετηθεῖσαν με-
ταβολὴν διὰ τῆς βίας· ὁ σκοπὸς του ἦτο νὰ πείσῃ
εἰ δυνατόν τὸν πατριάρχην Νικηφόρον εἰς τὸ νὰ με-
ταβάλῃ δόγμα, καὶ, τούτου μὴ κατορθωθέντος, νὰ
τὸν πείσῃ τοῦλάχιστον νὰ παραιτηθῇ ἐκουσίως τοῦ
θρόνου· ἐπὶ δὲ τούτῳ συνεκάλεσε περὶ ἐαυτὸν τοὺς
λογιώτερος καὶ εὐφροσύνους τῶν εἰκονομάχων κλη-
ρικῶν καὶ ἀνέβησαν αὐτοῖς τὸ ἔργον τοῦ νὰ συλλέξω-
σιν ἐκ νέου ἅπαντα τὰ κατὰ τῆς λατρείας τῶν εἰκό-
νων ἐπιχειρήματα, νὰ μελετήσωσιν ἰδίως τὰς πρά-
ξεις τῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ἰσαύρου συγκροτη-
θείσης συνόδου καὶ τὰ χωρία τῶν πατέρων δι' ὧν
οἱ ἀρχιερεῖς τῆς συνόδου ἐκείνης ἐπολέμησαν τὴν
ὀρθοδόξιν καὶ νὰ παρασκευασθῶσιν οὕτω εἰς τὴν
σύζητησιν ἢ ἐσχόπευσεν νὰ προκαλέσῃ πρὸς τὸ ἐπι-
κρατοῦν δόγμα. Ψυχὴ τοῦ ὄλου τούτου ἀγῶνος ὑ-
πῆρξεν ὁ Ἰωάννης Γραμματικὸς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὴν
μεγάλην παιδείαν καὶ τὴν χρηστότητα ἐνόησεν ὁ
Λέων ὅπως ἠδύνατο νὰ ὠφελῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ
Ἰωάννης ἦτο νέος ἔτι καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱε-
ραρχίᾳ ἀκατονόμηστος, ὅτε αὐτοκράτωρ καὶ ὁ τῆς
μονῆς τοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου ἡγούμενος ἠσθάνθη-
σαν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἀναδείξωσι προϊστάμενον
τοῦ ἐπιχειρήματος ἐπιφανέστερόν τινα τῆς ἐκκλησίας
ἄρχοντα καὶ πρὸς τοῦτο ἐκάλεσαν εἰς τὴν αὐλήν τὸν
ἐπίσκοπον Συλαίου. Ἦτο δὲ οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος
Καζιμάτης ἢ Κασυμάτης, ὅστις, μετονομασθεὶς με-
τὰ τὴν χειροτονίαν Ἀντώνιος, κατ' ἀρχάς μὲν διε-
τέλεσεν ἡγούμενος περιωνύμου τινὸς μονῆς, ἐπειτα
προήχθη εἰς τὴν προήρηθεσαν ἐπισκοπὴν, βραδύτε-
ρον δὲ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πατριάρ-

χικὸν θρόνον ἀνεδιέβη. Οἱ ὀρθόδοξοι χρονογράφοι
ἐπισωρεύουσι κατ' αὐτοῦ, ὡς εἰκὸς, τὰς δεινότερας
κατηγορίας, βεβαιούσιν, ὅτι ὁ πατὴρ του, ἱερεὺς ὢν,
εἶχε καταδικασθῇ εἰς ἀρχίαν ἐπὶ κακοηθείᾳ καὶ ἀ-
ναγκασθῇ νὰ μετέχεται τὸ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ ἐ-
πάγγελμα, ὅτι καὶ ὁ υἱὸς, ἐπίσης ἄσματος ἀναδει-
χθεὶς, ἐβδιδάσθη νὰ κατακτείνῃ εἰς μοναστήριον τι· ἵνα
διαφύγῃ τὴν ποιήν τῆς ὁποίας ἦτο ἄξιος διὰ τὴν
ἀκολασίαν του· ὅτι ἐνταῦθα, δεχθεὶς τὸ μοναχικὸν
σχῆμα, διὰ πάσης ῥαδιουργίας ἀνεδείχθη ἡγούμενος,
καὶ ὅτι ἐν γένει προήχθη εἰς τὸ στάδιον αὐτοῦ δι'
ἐπιτηδειότητος πολὺ μᾶλλον ἀρμοζούσης εἰς θεράπον-
τα ἐπιγείων βασιλέων ἢ εἰς λειτουργὸν τοῦ ὑψίστου,
δι' εὐτραπείας, διὰ συκοφαντίας, διὰ τῆς περὶ τὸ
ὑποσκελίσαι τοὺς ἀντιπάλους δεξιότητος, καὶ πρὸ
πάντων διὰ τῆς περὶ τὸ μεταβάλλειν δόγματα καὶ
πεποιθήσεις, κατὰ τὰς περιστάσεις, εὐχερείας, διότι,
ὀρθόδοξος διατελέσας ἐπὶ Εἰρήνης, Νικηφόρου καὶ Μι-
χαὴλ, διὰ μιᾶς ἀνεδείχθη εἰκονομάχος ἐπὶ Λέοντος.
Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ χρονογράφοι ἀναγκάζονται νὰ
μετριάσωσιν ὅπως οὖν τὴν ἀσχημίαν τῆς εἰκόνης ταύ-
της, ὁμολογοῦντες τὴν πολλὴν τοῦ ἀρχιερέως ἐκείνου
παιδείαν καὶ ἱστοροῦντες ὅτι πρὶν ἢ χειροτονηθῇ
διετέλεσε καθηγητὴς διάσημος τῶν τε γραμμάτων
καὶ τοῦ δικαίου.

Ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων περιστοιχισθεὶς ἐν ἔτει
815 ὁ Λέων ἀπεφάσισε πρὸ πάντων νὰ καλέσῃ εἰς τὰ
βασιλεῖα τὸν πατριάρχην Νικηφόρον καὶ νὰ ὁμιλήσῃ
πρὸς αὐτόν ὡς αὐτοκράτωρ, ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ. Ὁ
στρατὸς, τὸν εἶπε, σκανδαλίζεται ὑπὸ τῆς προσκυνήσεως
τῶν εἰκόνων καὶ θεωρεῖ ὡς θεῖαν δίκην τὰ παθήματα
ὅσα τὸ κράτος ὑπέστη ἀπὸ τῶν βαρβάρων, ἐπὶ τῶν
προλαβόντων βασιλέων. Τὸν προέτρεψε δὲ νὰ σεβα-
σθῇ τὸν διαταγὸν αὐτὸν τοῦ πληθους καὶ νὰ παραι-
τηθῇ τῆς λατρείας ἐκείνης, ἥτις δὲν δύναται οὐδὲ
θρησκευτικῶς νὰ θεωρηθῇ ἀπαράκλητος, διότι οὐ μόνον
οὐδὰ μὲν τῆς ἱερᾶς γραφῆς παραγγέλλεται, ἀλλὰ
καὶ ἀπαγορεύεται ἰσως ὑπὸ αὐτῆς. Θεολόγος δὲν εἶ-
μαι, ἐπέτρεψεν, ἀλλὰ εἰμαι αὐτοκράτωρ καὶ χρέος ἔχω
νὰ συντελέσω εἰς τὴν ὁμόνοιαν τῶν πνευμάτων, τῶν
ὁποίων ἡ διχόνοια δύναται νὰ ταραξῇ τὸ κράτος. Ὁ
πατριάρχης ἀπήντησεν, ὅτι ἡ λατρεία τῶν εἰκόνων
ἐρείδεται ἐπὶ τῆς παραδόσεως, καὶ ὅτι ἡ παράδοσις
ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐπίσης ὡς
καὶ ἡ ἱερὰ Γραφή· ὅτι ἡ προσκυνήσις τοῦ σταυροῦ καὶ
τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου οὐδαμῶς τῆς Γραφῆς παραγγέλλ-
εται, καὶ ὅμως τὴν προσκυνήσιν ταύτην ἀποδέχονται
καὶ αὐτοὶ οἱ ἔχθροι τῆς τῶν εἰκόνων λατρείας· ἢ ἀ-
λήθεια, προσέθηκε, τῶν δογμάτων δὲν ἐξάγεται ἐκ τού-
του ὅτι ἐγράφησαν· ἡ ἱερὰ γραφή δὲν περιέχει ἅπαντα
τὰ δόγματα, ὅτι δὲ ἡ ἐκκλησία παρεδέχθη παντοῦ
καὶ πάντοτε ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ Παναγίου πνεύματος,
ἐπίσης ὡς καὶ ἡ ἱερὰ γραφή.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἤρχισε νὰ ἀποβάλλῃ τὴν ὑπομονήν
καὶ τὸν προέτεινε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ἰωάννου
τοῦ Γραμματικοῦ καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ καὶ νὰ
ἀκούσῃ παρ' αὐτῶν τὰς ἀποδείξεις ἐπὶ τῶν ὁποίων
ἐστήριζον τὸ φρόνημά των. Ἀλλ' ὁ Νικηφόρος, ὅστις

70
ἤθελε νὰ ἀποτοκράτορα ἐπιμένοντα εἰς τὴν ἀντίθε-
-θελεπε τὸν ἐστειλε τοὺς κυριωτέρους τῶν ὀρθο-
-πεν δόξαν, τὸν ἐστειλε τοὺς κυριωτέρους τῶν ὀρθο-
-δόξων ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων, ἵνα ἐκθέσωσιν αὐτῶ
-δόξων τῆς ἐκκλησίας. Ὁ δὲ Λέων, θεωρῶν ἐαυ-
-τὸ δόγμα τῆς ἀνεπιτήδευτον πρὸς λύσιν θεολογικῶν ζητη-
-τὸν ὅλως ἀνεπιτήδευτον πρὸς λύσιν θεολογικῶν ζητη-
-μάτων, τοὺς διέκοψε, προτείνων εἰς αὐτοὺς, ὅτι καὶ
-πρὸς τοὺς Νικηφόρον εἶχε προτείνει, νὰ συνδιαβουλεύ-
-πρὸς τοὺς Νικηφόρον εἶχε προτείνει, νὰ συνδιαβουλεύ-
-θῶσι δηλαδὴ πρὸς τοὺς εἰκονομάχους· καὶ ἐπειδὴ αὐ-
-θῶσι δηλαδὴ πρὸς τοὺς εἰκονομάχους· καὶ ἐπειδὴ αὐ-
-τοὶ ἀπήντησαν, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀποφασισθὲν
-ὑπὸ συνόδου οἰκουμενικῆς, δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον
-νὰ ὑποβληθῇ εἰς νέαν συζήτησιν, ὁ αὐτοκράτωρ, τοῦ
-ἐποίου ἡ ἀρεμάνιος φύσις εἶχεν ὑποκύψει μέχρι τότε
-εἰς ὅλως ἀλλοτρίαν αὐτῇ ἀνοχήν, τοὺς ἀπέβρισε
-εἰς ὀργῆς, προσαπειλήσας, ὅτι ἡξούρει πῶς νὰ ἐπι-
-μετ' ὀργῆς, προσαπειλήσας, ὅτι ἡξούρει πῶς νὰ ἐπι-
-βάλῃ τὴν θέλησίν του. Οἱ ἐπίσκοποι ἑντρομοὶ, καὶ κα-
-τεπτοημένοι, ἀπῆλθον πρὸς τὸν πατριάρχην, ὅστις, θε-
-λήσας τότε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς εἰκονομάχους τὸν
-κύριον αὐτῶν προϊστάμενον, ἐκάλεσεν εἰς τὸ πατριαρ-
-χεῖον Ἀντώνιον τὸν Συλαίου. Ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς αὐ-
-τὸς ἀνῆκεν εἰς τοὺς κληρικούς ἐκείνους, οἵτινες ἡσπά-
-ζοντο τὴν αἵρεσιν ἐξ ἰδιοτελείας, οὐχὶ ἐκ πεποιθη-
-σεως, καὶ ἦτο πρὸς τοὺς πανουργότατος ἀνθρώπους
-οὐκ ἦν ἡρῆθη τὰ πάντα ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν μητρο-
-πολιτῶν, ἔδωκεν ἑγγράφον τὴν ὁμολογίαν τῆς πί-
-στεως αὐτοῦ πρὸς τὰς εἰκόνας, καὶ ἀνεθεμάτισε τοὺς
-εἰκονοκλάστas. Βεβαίησιν δὲ ὅτι ὅταν ἔπειτα ὁ αὐ-
-τοκράτωρ, μαθὼν τοῦτο, τὸν ἤλεγξε διὰ τὴν διαγω-
-γὴν του ταύτην, ὁ Ἀντώνιος τὸν ἀπήντησε γελῶν, ὅτι
-δὲν ὁμιλεῖ σπουδάζων εἰμὴ μόνον πρὸς τὸν ὑπέρτατον
-ἄρχοντα καὶ ὅτι εἶπεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους
-ὅ,τι ἤθελον, διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸ
-νὰ πράξῃ ὅ,τι θέλῃ.

νὰ πράξη οὐδὲ Νικηφόρος οὐδὲ μετεπειθετο, οὐδὲ εἰς
 Ἐπειδὴ ὁ Νικηφόρος οὐδὲ μετεπειθετο, οὐδὲ εἰς
 συζήτησιν ἤθελε νὰ ἔλθῃ πρὸς τοὺς ἀντιδόξους, ὁ Λέων
 ἀπεφάσισε νὰ συγκαλέσῃ αὐτὸς σύνοδον καὶ νὰ ὑπο-
 θέλῃ εἰς αὐτὴν τὸ ζήτημα, ἐλπίζων, ὅτι τοιοῦτοτρό-
 πως θέλει ἀποφύγει ἐπὶ τὴν χρῆσιν τῆς βίας. Ἀλλ' ὁ
 Λέων τὰ δόγματα καὶ τὰ συμφέροντα ἦναι ἐπὶ το-
 τοῦτον ἀντίθετα, ἡ βία εἶναι κατὰ δυστυχίαν ὁ ἀ-
 παραίτητος τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων δικαιτητής.
 Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶχον συρρέουσι, διὰ τὴν
 κρίσιν ἐκείνην τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν, πολυάριθ-
 μοι ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἀπὸ τῆς Θράκης ἐπίσκο-
 ποι· τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐτάσσοντο ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτο-
 ρος, τινὲς ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου, πολλοὶ δὲ ἐταλάν-
 τεύοντο εἰσέτι, μὴ εἰδότες ποῦ θέλει κλίνει ἡ πλά-
 στιγξ. Ὁ Λέων, ἐξετάσας, διὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ
 Γραμματικοῦ, τὸ φρόνημα ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν
 ἡτοιμάζετο νὰ συγκαλέσῃ τὴν σύνοδόν του, πεποιθὼς
 ὅτι, διὰ τῶν εἰλικρινῶς εἰς τοὺς εἰκονομάχους τεταγ-
 μένων, διὰ τῶν ἀμφιβόλων καὶ μάλιστα διὰ τῆς
 προσωπικῆς αὐτοῦ θαρύτητος, θέλει πλειονοψηφήσει
 ὅτε αἰφνης μανθάνει, ὅτι ὁ Νικηφόρος, προλαβὼν, συν-
 ἐκάλεσεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον μόνους τοὺς εἰκονολά-
 τρας ἀρχιερεῖς, ἔτι δὲ τοὺς ἡγουμένους, οἵτινες, ὡς ἐ-
 γένει οἱ μοναχοὶ, ἦσαν μάλλον ὀλων τῶν λοιπῶν ἀ-
 φωτισμένοι εἰς τὴν ὀρθοδόξιαν, συγκροτήσας δὲ οὗτοι

τρεψεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαρτερήσωσιν ἐν τῇ τρικυμῖα ταύ-
 τη τῆς ἐκκλησίας, ἀφώρισε τὸν Ἀντώνιον Συλαίου,
 τοῦ ὁποίου εἶχε γνωρίσει ἐν τῷ μεταξὺ τῆν ἀπι-
 στίαν, καὶ τὸ ἐσπέρας ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἀγίαν
 Σοφίαν, ἵνα εἰς ὀλονυκτικὴν διατελέσωσι προσευχῇν.
 Ὁ αὐτοκράτωρ, μαθὼν τὰ γενόμενα, διατάσσει τὸν
 πατριάρχην νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ βασιλεία, ἵνα ἀπολογηθῇ
 περὶ τῆς διαγωγῆς του· ὁ δὲ προσῆλθεν ἅμα ἐξημέ-
 ρωσε, μεθ' ὅλκας τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου. Ὁ Λέων
 κατ' ἀρχὰς ἐδέχθη μόνον τὸν Πατριάρχην, τὸν ἤλεγξε
 διὰ τὴν στασιαστικὴν διαγωγὴν του καὶ τὸν προέτρε-
 ψεν αὐθις νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς ἀντιθέτου μερίδος.
 Ἀλλ' ὁ Νικηφόρος, δικαιολογήσας τὴν πράξιν τῶν ὁρ-
 θοδόξων, ἐπεχείρησεν αὐθις τὴν θεολογικὴν τοῦ δόγ-
 ματος τῆς ἐκκλησίας ἀνάπτυξιν, καὶ ἀπεποιήθη
 τοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς συζήτησιν μετὰ αἰρετικῶν ἐπισήμως
 ἐξελεγχθέντων καὶ καταδικασθέντων. Τότε ὁ Λέων
 εἰσήγαγε τὴν λοιπὴν σύνοδον, ἅμα δὲ καὶ τοὺς εἰκο-
 νοκλάστας κληρικοὺς. τοὺς λαϊκοὺς μεγιστάνας, τοὺς
 συγκλητικούς, τοὺς ἀξιωματικούς τῆς αὐλῆς. Αἱ δύο
 μερίδες ἀντιπαρετάχθησαν ὡς ἐπὶ μάχην, ἐν τῷ μέ-
 σω δὲ ἴστατο ὁ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν δορυφόρων μέ-
 ριστοιχισμένος. Ὁ ἄρχων τοῦ κράτους ἐκήρυξε τὴν
 ἐναρξιν τῆς συζητήσεως· ἀλλ' οἱ ὀρθόδοξοι ἐπέμειναν
 ἀποποιούμενοι τὸν ἀγῶνα, διότι ἔβλεπον τὴν ἥτταν
 αὐτῶν προαποφασισμένην καὶ δὲν ἤθελον νὰ διακινδύ-
 νεύσωσι δωρεὰν τὴν τιμὴν τῆς ἀληθείας, ἀναλαμβά-
 νοντες τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀπολογίαν. Καὶ ἐπειδὴ τινὲς
 ἠθέλησαν νὰ προσθέσωσιν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἔχει
 τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ
 ταῦτα ζητήματα, ὁ Λέων τοὺς ἀπέβαλεν ἀπὸ τῶν
 βασιλείων, καὶ, ἀπελθόντας, τοὺς παρήγγειλε, διὰ τοῦ
 ἐπαρχοῦ Κωνσταντινουπόλεως, νὰ μὴ ἐξέλθωσι τῶν
 οἰκιῶν αὐτῶν ἕκαστος, μηδὲ κοινωνίαν τινὰ μετ' ἄλ-
 λων νὰ λάβωσι, μηδὲ ν' ἀνοίξωσι τὸ στόμα των περὶ
 τῆς προκειμένης συζητήσεως.

Ἡ ἀντίστασις αὕτη τῶν ὀρθοδόξων ἐπέβαλεν εἰς πολλὴν ἀμνηχανίαν τὸν Λέοντα· διότι δὲν ᾔθελε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν βίαν, οὐ μόνον διότι ἡ βία ἐμελλε νὰ ἐπιφέρῃ τὸν διωγμὸν, ὁ δὲ διωγμὸς τὴν διαίρεισιν, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν εἰσχύετο ὑπὸ τῆς πεποιθήσεως ἐκείνης, ἥτις μόνη δύναται νὰ περιποιήσῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας, ὅσοι ἔχουσι τὴν δυστυχίαν νὰ κυβερνώσιν ἐπὶ τοιούτων θρησκευτικῶν κρίσεων, τὴν γενναϊότητα τὴν ἀπαιτουμένην διὰ νὰ πληξῶσι τὰς συνειδήσεις καὶ νὰ δαμάσωσι τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ὑπεροχὴ τῶν ὀρθοδόξων ἐμελλε ν' αὐξήσῃ εἰς ὑπερβολὴν τὴν δυναμιν τοῦ κλήρου· οὐδὲν ἤττον ὁ Λέων ᾔθελε παραιτήσῃ τὴν μελετηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ μεταβολὴν, ἐάν δὲ ἐπιέζετο ὑπὸ τοῦ στρατοῦ. Ἐταλαντεύετο δ' ἐν τούτοις καὶ κατὰ τὴν μετ' ὀλίγον ἐπελθοῦσαν ἐορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως τοῦ 815 ἔτους, ἣτις ἦτο ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ πλείστην ἐπέδεικνε λαμπρότητα, δὲν ἐδέστασεν, εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, κατὰ τὸ ἔθος, νὰ ἀσπασθῇ τὸ κάλυμμα τῆς ἀγίας τραπέζης ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο κεκεντημένῃ ἡ εἰκὼν τῆς ταῦ Σωτῆρος γεννήσεως. Οἱ χρονολόγοι, παραβά-
λοι

λοντες τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ ταύτην πρὸς τὴν διατα-
 χθεῖσαν μετὰ τινος ἡμέρας ἀπαγορεύουσιν τῶν εἰκόνων
 ὀνομάζουσιν αὐτὸν χαμαιλέοντα. Οἱ τυφλοὶ! ἐάν ᾔτο
 δυνατόν νὰ ἐμβατεύωσιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μεγά-
 λου ἀνδρός, ἐάν ᾔτο δυνατόν νὰ ἐννοήσωσι τοὺς ἐν
 δειασμούς, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐσπαράσσεται, ἤθελον ἰδεῖν
 ὅτι τὸ καθαρῶς θρησκευτικὸν ζήτημα ᾔτο εἰς αὐτὸν
 ἀδιάφορον, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη κρίσιν περὶ αὐ-
 τοῦ ἀσφαλῆ καὶ ὀριστικῆς, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ ἐκείνη
 ἠγωνία ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἢ νὰ ἐπιχειρήσῃ θεοσκευτι-
 κὴν καταδίωξιν ἢ νὰ περιέλθῃ εἰς ῥῆξιν πρὸς
 τὸν στρατὸν, δι' οὗ πρὸ μικροῦ εἰσέτι τὸ κράτος ἐσώ-
 θη ἀπὸ τῶν Βουλγάρων, δι' οὗ καὶ μόνου ἠδύνατο νὰ
 ὑπάρξῃ. Ὁ στρατὸς ἐκεῖνος ᾔτο τῶν ἀδιάλλακτος.
 Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας δι-
 κπραγματεύσεις, συμμορία στρατιωτῶν κατεσπίλωσε
 καὶ ἐλιθοβόλησε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣτις
 ἐπέκειτο ἐπὶ τῆς χαλκῆς τῶν βασιλείων πύλης καὶ
 ἔφερεν ἐπιγραφὴν διαλαμβάνουσαν, ὅτι ὁ Λέων ὁ Ἰτα-
 ρος, βασιλεύσας καθεῖλεν αὐτήν, ἢ δὲ Εἰρήνην τὴν ἀνε-
 στήλωσεν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπελθὼν ἐξεμάνη ὑπὸ τῆς
 ὀργῆς διὰ τὴν σκανδαλώδη ταύτην τῆς ἱερᾶς εἰκόνος
 καὶ τῶν βασιλείων περιούριον, καὶ, διὰ νὰ ἀποφύγῃ
 τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἀτοπήματος, διέταξε νὰ ἀπαγά-
 γωσιν αὐτήν. Οἱ δὲ ὁδοδοχοὶ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἡγού-
 μενοι, παρεξηγήσαντες τὴν διαγωγὴν του καὶ θεωρή-
 σαντες τὴν διατάγην ἐκείνην ὡς πρῶτον διωγμοῦ ση-
 μοῖον, συνήλθον πάλιν περὶ τὸν πατριάρχην, διημαρ-
 τυρήθησαν καὶ ἀπεφώνησαν, ὅτι θέλουσι μέχει θανάτου
 ἀγωνισθῆ πρὸς στήριξιν τοῦ δόγματος τῆς ἐκκλησίας.

Οὕτω δὲ ὑπὸ δύο ἀντιθέτων ῥοπῶν διασπώμενος ὁ
Λέων καὶ θεωρῶν, ὅτι πλείοτέρα ἀναβολὴ τῆς ἀπο-
φάσεώς του ἡδύνατο νὰ ἐπιπέρῃ τὴν ἐντελῇ τῆς πει-
θαρχίας τοῦ στρατοῦ λύσιν καὶ τὸν ἔσχατον τοῦ κρά-
τους κίνδυνον, ἐξέδωκε τὴν ἐπιούσαν τῶν Ἐπιφα-
νείων τοῦ 816 ἔτους τὸ περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν
εἰκόνων ἐπίταγμα αὐτοῦ. Οἱ πλείστοι τῶν ἀρχιερέων
ὅσοι πρὸ μικροῦ ἔτι, ἐνόσω ἐβλεπον τὸν αὐτοκράτορα
ἐνδοιάζοντα, ὥμνουν εἰς τὸν Νικηφόρον πίστιν ἀκλό-
νητον, ἐξεπλάγησαν, ἅμα εἶδον τὴν σταθεράν αὐτοῦ
θέλῃσιν, καὶ ἤρχισαν νὰ ὀμιλῶσι περὶ ὑποταγῆς το-
οῦτον εἶναι βέβαιον, ὅτι, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἡ
στάσις ἐνισχύεται οὐχὶ ἀπὸ τῆς πεποιθήσεως τῶν ἀρ-
χομένων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀδυναμίας. Μό-
νον ὁ Νικηφόρος ἐπέμεινε, καὶ ὅταν οἱ ἀρχιερεῖς ἐ-
κείνοι τὸν εἶπον, ὅτι ἀνάγκη ἢ νὰ παραδεχθῇ τὰ
διαταχθέντα ἢ νὰ καταβῇ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου,
ὁ γέρων, ἀποβλέψας πρὸς αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, τοὺς εἶ-
πε νὰ ὑπάγωσι νὰ ἀναγγείλωσιν εἰς ἐκεῖνον τοῦ ὀ-
ποίου ἐφοβοῦντο τὴν ὀργὴν πλείοτερον τῆς θείας δι-
κῆς, ὅτι αὐτὸς τοῦλάχιστον δὲν θέλει ποτὲ ἀρνηθῇ τὰ
δόγματα τῆς ἐκκλησίας διὰ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰ δό-
ξαντα τῷ Ἰωάννῃ τῷ Λεκανομέντῃ. Ἀλλ' ὁ Λέων,
ὅστις πρὸς φατον εἶχε τὴν ἀπόδειξιν, τοῦ τι σημαί-
νουσιν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ὅρκοι, ἠλπίζεν ὅτι δὲν θέλει
ἀνυπακούσθαι νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῆς καθαιρέσεως τοῦ
πατριάρχου καὶ ὅτι ὁ χρόνος θέλει ἐπαγάγει ἀλλοιω-
εῖν τινα εἰς τὰ φρονήματά του, ὅτε ὁ στρατὸς, ὅστις

δὲν εἶχαν οὐδὲ τὴν εὐνείαν, οὐδὲ τὴν ὑπομονὴν τοῦ
ἄρχοντος αὐτοῦ, ἀπεφάσις νὰ ἀπαγάγῃ οἰκοθεὸν τὸν
πατριάρχην. Ἀξιωματικοί τινες καὶ στρατιῶται ἐ-
πιχειροῦσι νὰ ῥήξωσι διὰ νυκτὸς τὰς πύλας τοῦ πα-
τριαρχείου· διὰ τὸν συμβάντα ἐκ τούτου θόρυβον,
συρρέουσιν αὐτοῖσι πολλοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπειδὴ
οἱ ὀρθόδοξοι δὲν ἦσαν ὀλίγοι, ἡ σύγκρουσις ἤβλεν εἶ-
ναι ἀπαραίτητος, ἐὰν ὁ πατρίκιος Θωμᾶς, ἐπελθὼν,
δὲν κατέπειθε τοὺς στρατιώτας νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰ
ἴδια. Τότε ὁ πατριάρχης, ἐννοήσας ὅτι δὲν δύναται
πλέον ἀκινδύνως νὰ διαμείνῃ εἰς τὸ Βυζάντιον, δι-
ωπευώθη τὴν ἀκόλουθον νύκτα, ὑπὸ ἀπεσταλμένων
τοῦ αὐτοκράτορος παραπεμπόμενος, εἰς Χρυσόπολιν
καὶ μετέβη ἐκεῖθεν εἰς μοναστήριον, ὅπου διέσχεν ἀκό-
μη τριςκαίδεκα ἔτη, ἀρῶν ἐποίμανε τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ
ἑπτὰ ἐννέα.

Τὴν δ' ἐπιούσαν ἐγένετο ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας ἡ χειροτονία τοῦ νέου πατριάρχου. Ὁ Λέων ἤθελε νὰ ἀνὰβιβάζῃ εἰς τὸ ὑπέρτατον τοῦτο τῆς ἐκκλησίας ἀξίωμα τὸν Ἰωάννην Γραμματικόν· καί, ἐπειδὴ προέκειτο νὰ ἀναγορευθῇ πατριάρχης εἰκονομάχος, οὐδεὶς βεβαίως εἶχε πλεονέκτημα εἰς τοῦτο δίκαιον λόγῳ παιδείας, καὶ χρηστότητος, καὶ ικανότητος. Ἀλλ' ὁ στρατὸς δὲν τὸν ᾔθελε, διότι εἶχε προδιατελέσει κληρικός· οἱ δὲ ἄνθρωποι αὐτοὶ ὑπώπτευσον πᾶντα, ὅςτις, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ ἔχῃ προηγουμένης πρὸς τὸν κλῆρον σχέσεις, καί, διὰ νὰ ἀσφαλισῶσι τὸ κράτος τοῦ νέου δόγματος, ἐπέμειναν νὰ ἐκλεχθῇ εἰς τῶν τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικῶν. Τῶντοι ἐπὶ τῇ προράσει, ὅτι ὁ Ἰωάννης εἶναι νέος ἔτι, προσεμρίσθη ὁ Θεόδωτος Κασσιτηρᾶς ἐκ τοῦ ἐπιφανεστάτου οἴκου τῶν Μελισσηνῶν καὶ εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Δεχθεὶς δὲ ἀμέσως τὴν κοινὰν, ἀνέβη εἰς τὸν τῆς ἀρχιερασύνης θρόνον κατ' αὐτὴν τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμέραν καὶ μετ' ὀλίγον ἐκυρώθησαν πάντα τὰ γενόμενα διὰ συνόδου, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας συγκροτηθείσης.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς, καὶ τοὶ παραγκωνισθεῖς τότε, ἐξηκολούθησε διατελῶν φίλος καὶ σύμβουλος τοῦ Λέοντος· καὶ ἐπειδὴ ὁ Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς ἀνέθεσε αὐτῷ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ του Θεοφίλου, ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἡξιώθη οὕτω τῆς εὐνοίας τριῶν ἀλληλοδιαδόχων βασιλέων. Οὐδεὶς ὅμως ἠγάπησε καὶ περιποιήθη αὐτὸν πλεῖστον τοῦ μαθητοῦ του, διότι καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο πλεῖστον νὰ ἐκτιμῇ τὰ προτερήματα αὐτοῦ. Ὁ Λέων καὶ ὁ Μιχαὴλ ὑπῆρξαν στρατιῶται γενναῖοι καὶ κυβερνῆται ἐπιτήδαιοι. Ὁ Θεόφιλος ἦτο πρὸς τοῦτοις καὶ λόγιος ἀνὴρ, ὥστε δὲν ἤξευρε νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ μόνης τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰωάννου τέχνης καὶ ἐμπειρίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς πολυμαθείας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν Ἰωάννην Γραμματικὸν, ἀνέθηκε, καθὰ προείπομεν, τὴν δυσχερὴ πρὸς τὸν Καλίστην τῆς Ἀσίας Μικροῦν διαπραγματεύειν, ὅταν ἀπεφάσισε νὰ συνομολογήσῃ μετ' αὐτοῦ συνθήκας εἰρήνης.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον φυλλάδιον).

ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΝΘΟΔΕΣΜΗΣ.

7.

Η ΧΩΡΑ.

Εἰς τὴν χώρα, λέει, ὅπου πᾶς, λέει,
πᾶσα θύρα, λέει, μὴ κτυπᾶς, λέει,
γιατὶ κόσμος, λέει, εἶν' ἐκεῖ, λέει,
καὶ καλοὶ, λέει, καὶ κακοί.

—0—

Ἐκεῖ μάθε, λέει, πῶς κάνεις, λέει,
δὲν γεννιέται, λέει, ἀγενής, λέει.
μὴ μυρίζης, λέει, τὸ χωριό, λέει,
σὲ τὸ λέει, λέει, ἡ Μαργινώ.

—0—

Κοίταξ' ὅταν, λέει, ὁμιλῇς, λέει,
νὰ προσέχης, λέει, πῶς λαλεῖς, λέει.
πολλοὶ εἶναι, λέει, καὶ μ' αὐτῶν, λέει,
καὶ μεγάλη, λέει, καὶ πλατιά.

—0—

Ὅποιον βλέπης, λέει, μὲ χρυσά, λέει,
νὰ φουσκώνῃ, λέει, νὰ φουσᾷ, λέει,
μὲ γυρεύης, λέει, ἂν πεινᾷ, λέει,
βγάλ' τὸ φέσι, λέει, ταπεινά.

—0—

Θ' ἀπαντήσης, λέει, βουλευτῇ, λέει,
μὲ τὴ μύτη, λέει, σηκωτῇ, λέει,
Κ' ἂν δὲν ξέρῃ, λέει, γρὺ νὰ πῇ, λέει,
εἶναι ῥήτωρ, λέει, σιωπῇ.

—0—

Θὰ ἰδῇς, λέει, λοχαγοὺς, λέει,
ταγματάρχας, λέει, στρατηγούς, λέει,
μ' ἐπωμίδες, λέει, κεντηταῖς, λέει,
καὶ μὲ πτέρναις, λέει, τρυπηταῖς.

—0—

Τῆς Ἑλλάδος, λέει, μέγα πῶς, λέει,
εἶν' ὁ κοῦρκος, λέει, ὁ σοφός, λέει,
ποῦ κουνιέται, λέει, σοβαρά, λέει.
Μὲ μετάνοια, λέει, μὲ οὐρά!

—0—

Θὰ διῆς ἴσως, λέει, καὶ πολλοὺς, λέει,
πατριώτας, λέει, τοὺς καλοὺς, λέει,
μισθοὺς νάχουν, λέει, δῶ καὶ τρεῖς, λέει,
νὰ παχαίνει, λέει, ἡ πατρίς.

—0—

Θ' ἀκοῦς ἄλλους, λέει, νὰ σὲ λέν, λέει,
πῶς τὸν τόπον, λέει, αὐτὸν κλαῖν, λέει,
πῶς ὁ κόσμος, λέει, θὰ πνιγῇ, λέει,
ἂν δὲν γίνουν, λέει, ὑπουργοί.

—0—

Νὰ φερθῇς, λέει, μὲ πολλή, λέει,
μὲ μεγάλη, λέει, συστολή, λέει,
ς' τῆς Ἑλλάδος, λέει, τοὺς γαμπρούς, λέει,
τοὺς ἐνδόξους, λέει, καὶ λαμπρούς.

—0—

Ὅταν θιλέπης, λέει, μιὰ κυρά, λέει,
μὲ καπέλλα, λέει, μὲ πετρά, λέει,
ποῦ τὰ ἡῦρε, λέει, δὲν ῥωτᾷς, λέει,
καὶ γλυκά, λέει, χαιρετᾷς.

—0—

Ἄν δὲ ξεύρεις, λέει, Ταλλικὰ, λέει,
εἶσαι ζῶον, λέει, παστρικά, λέει.
κ' ἂν τὸ χέρι, λέει, στρογγυλὰ, λέει,
δὲν τῇ δώσης, λέει, σὲ γελᾷ.

—0—

Ἄν σὲ πάρῃ, λέει, ς' τὸν χορὸ, λέει,
μὴ φεθρῇς, λέει, σὰν μωρὸ, λέει.
Ὅταν παίζῃ, λέει, ὁ ζουρνᾶς, λέει,
σὰν ἀνέμη, λέει, νὰ γυρνᾷς.

—0—

Σ' τῇ μαζούρκα, λέει, πετακτὸς, λέει,
καὶ ς' τὴν πόλκα, λέει, πηδηκτὸς, λέει,
μὴ γλυστρήσης, λέει, προσοχῇ, λέει,
καὶ γελᾷς, λέει, μιὰ ψυχῇ.

—0—

Κ' ἂν χορτάσης, λέει, ἀρχονταῖς, λέει,
καὶ κλωτζίαις, λέει, καὶ δονταῖς, λέει,
ἔλα πίσω, λέει, ς' τὸ χωριό, λέει,
ς' τὴν πιστὴν σου, λέει, τὴν Μαρινώ.

Τὰ κυριώτερα τυπογραφικὰ παροράματα εἰς τὴν
περὶ τοῦ ποιητικοῦ διαγωνίσματος ἔχθησιν.

Στήλ. 2. στ. 3-6 καλὸν ὅμως. γρ. ὅμως καλόν.

α 4. Τραψοδίας. γρ. Τραψοδίας.

α 5. στ. 43. προῖωνίζων. γρ. προῖωνίζων, στ. 44
(Ἄλπηνός ἢ Ἀνθηλος) γρ. (Ἄλπηνός ἢ Ἀλπηνοί),
Ἀνθηλος.

α 6. στ. 20 καὶ πρωτεῦον. γρ. τὸ πρωτεῦον. στ.
οὔτε ἐσχεδιάσθη γρ. οὐδ' ἐσχεδιάσθη. στ. 52. Πῶς
μὲ δάσος, γρ. πῶς δὲ καὶ μὲ δάσος.

α 7. στ. 43. ἐλείμματα. γρ. ἐλλείμματα. στ. 58
θάσις γρ. θάσις πάσης.

α 13. στ. 36 βαθύς. γρ. βαθὺς ἐκ. στ. 43 τρέχει).
γρ. τρέχει. στ. 44 τῆς ληγούσης. γρ. τῆς ληγούσης)
στ. 45 ταντόσημα. γρ. ταυτόσημα. στ. 52. οὕτω
καὶ. γρ. οὕτω. στ. 55. gementur γρ. gementur.

—0—